

pensioenfonds
openbare
bibliotheken

Jaar verslag

2023

Stichting
Pensioenfonds
Openbare Bibliotheken

Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken
Akerstraat 92, 6411 HD Heerlen
Postbus 4471, 6401 CZ Heerlen
Telefoon: 088 - 116 2000

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel en Fabrieken
onder nummer 41150223

Verslag over het boekjaar 1-1-2023 t/m 31-12-2023

Ga mee op
EXPEDITIE
en ontdek...

ROBO
TICA

PROGRAM
MEREN

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	7
Meerjarenoverzicht	9
Organisatie	11
Verslag van het bestuur	
Beleidsplan	17
Financieel beleid	21
Risicomanagement	28
Goed pensioenfondsbestuur	38
Actuariële analyse	45
Vooruitblik 2024	49
Vorbereiding transitie naar een nieuw pensioenstelsel	49
Ondertekening	49
Verslag raad van toezicht	
Bevindingen raad van toezicht	51
Verslag Verantwoordingsorgaan	
Verslag Verantwoordingsorgaan over het boekjaar 2023	57
Reactie van bestuur	62
Jaarrekening	
Balans per 31 december	66
Staat van baten en lasten	68
Kasstroomoverzicht	70
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	71
Toelichting op de balans per 31 december	79
Gebeurtenissen na balansdatum	86
Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	86
Verbonden partijen	86
Toelichting op de staat van baten en lasten	88

	Pagina
Resultaatbestemming	93
Risicoparagraaf	95
Ondertekening jaarrekening	103
Overige gegevens	
Resultaatbestemming	105
Actuariële verklaring	106
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	108
Bijlagen	
[1] - POB Beleidskeuzematrix	117
[2] - Benchmarks	118
[3] - SFDR II	120

Voorwoord

Het jaar 2023 startte goed voor POB met een verhoging van de pensioenen van 10,1%. Het jaar stond verder voornamelijk in het teken van de voorbereidingen op het nieuwe pensioenstelsel. Wereldwijd was er minder goed nieuws. De oorlog in Oekraïne blijft doorgaan en ook in het Midden-Oosten ontstond er een strijdtoneel. Dat zorgde bovenal voor veel onrust en leed.

Stappen richting nieuwe pensioenregeling

In 2023 hebben sociale partners (werkgevers- en werknemersorganisaties) afspraken gemaakt over de nieuwe pensioenregeling van POB. Alle afspraken staan in het transitieplan. Het streven is dat op 1 januari 2025 de nieuwe regeling van start gaat en de oude regeling dan stopt. De sociale partners hebben gekozen voor de 'solidaire premieregeling', waarin risico's gedeeld blijven. Deze regeling heeft veel overeenkomsten met de huidige regeling, alleen krijgen deelnemers nu een persoonlijk pensioenvermogen. De achterban van de sociale partners kan zich in deze regeling vinden en de overgrote meerderheid heeft dan ook met het transitieplan ingestemd. Ook onder de deelnemers lijkt er eensgezindheid te zijn. Uit de resultaten van de risicobereidheidsonderzoeken van 2021 en 2023 bleek dat de mate van solidariteit heel groot is bij deelnemers. Op 10 oktober 2023 hebben de sociale partners het transitieplan ondertekend.

Duurzaam beleggen belangrijk speerpunt

Beleggen op een goede en verantwoorde manier blijft een belangrijk speerpunt voor ons. Ook omdat uit de resultaten van de risicobereidheidsonderzoeken uit 2021 en 2023 blijkt dat onze deelnemers dit erg belangrijk vinden. In 2023 is gekozen voor een duurzaamheidsmandaat voor Europese bedrijfsleningen, waardoor een groot deel van onze beleggingen inmiddels een duurzaam karakter heeft. Afgelopen jaar is ook de uitsluitingslijst van beleggingen uitgebreid waardoor er niet meer belegd wordt in activiteiten rond arctisch boren en schaliegas. Tenslotte zijn we gestart met het ontwikkelen van een ESG-risicoraamwerk zodat we beter grip krijgen op de belangrijkste duurzaamheidsrisico's van onze beleggingen. In ons ESG-jaarverslag leest u hier meer over.

Verhogen pensioenen

Elk jaar streven we ernaar de pensioenen te verhogen. Dit mogen we doen als onze financiële positie dat toelaat en de verhoging toekomstbestendig is. Dat betekent dat er voldoende ruimte is om deze verhoging ook in de toekomst toe te kennen. Per 1 januari 2023 hebben we de pensioenen met 10,1% verhoogd. We hebben besloten dat per 1 januari 2024 de pensioenen met 0,18% omhoog gaan. Daarmee wordt de ontwikkeling van de inflatie over de periode van september 2022 tot september 2023 (0,2%) grotendeels toegekend. In de aanloop naar de vernieuwde regels voor pensioen versoepelde de overheid de regels om de pensioenen te verhogen. Wij hebben er in 2023 voor gekozen om geen gebruik van deze mogelijkheid te maken en ons huidige beleid te volgen. Wij vinden dat in het belang van alle deelnemers.

Ontmoeten deelnemers

Net als in 2022 hebben we in 2023 in een aantal bibliotheken informatiebijeenkomsten georganiseerd. De bijeenkomsten werden goed bezocht en uit de evaluatie bleek dat de aanwezige deelnemers de bijeenkomsten

waardeerden. Tijdens deze bijeenkomsten vertelden we meer over het fonds en het pensioen bij POB. Ook de toekomst van POB in het kader van de nieuwe pensioenregeling werd toegelicht. De bezoekers kregen volop gelegenheid om vragen te stellen. Het was fijn om deelnemers te ontmoeten en we kijken uit naar nieuwe bijeenkomsten.

Dank jullie wel en welkom

Tot slot een woord van dank aan de leden die het verantwoordingsorgaan verlieten, Jannet Wiersma (namens werkgevers) en Els Verhagen (namens pensioengerechtigden). We danken beiden voor hun inzet en betrokkenheid bij ons fonds. Daarnaast een welkom aan Marc Bruggeman (namens pensioengerechtigden) die bij het verantwoordingsorgaan aansloot en Annet den Draak (namens deelnemers) die werd herbenoemd. Ook Ernst Hagen van de raad van toezicht werd herbenoemd. We kijken uit naar een vruchtbare samenwerking met het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'M Teunissen', is shown on a light-colored background.

Margreet Teunissen

voorzitter Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken

Meerjarenoverzicht

	2023	2022	2021	2020	2019
Aantallen					
Deelnemers	8.497	7.964	7.242	7.311	7.225
Gewezen deelnemers	8.558	8.489	8.182	10.906	11.004
Pensioengerechtigden	8.545	8.166	7.757	7.358	6.872
Totaal	25.600	24.619	23.181	25.575	25.101
Premieontwikkeling					
OP-pakket					
Percentage pensioenbijdrage ¹⁾	20,70%	20,70%	19,70%	19,70%	19,70%
Deelnemersbijdrage ²⁾	8,19%	7,93%	7,56%	7,63%	7,48%
Franchise per 1 januari	17.488	15.859	15.583	15.178	14.769

1) De pensioenpremie bedraagt 20,7% van het pensioengevend salaris.

2) De deelnemersbijdrage wordt berekend over het pensioengevend salaris na aftrek van de franchise.

	2023	2022	2021	2020	2019
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen					
Belegd vermogen	2.392.487	2.153.276	2.783.173	2.701.749	2.477.062
Beleggingsopbrengsten	252.824	-583.973	145.541	211.161	374.025
Rendement op basis van total return (inclusief risico overlay)	11,7%	-21,1%	5,6%	8,7%	18,0%
Reserves					
Algemene reserve	219.895	90.970	221.869	-48.814	-39.933
Solvabiliteitsreserve	343.743	342.686	380.951	400.103	371.393
Totaal reserves	563.638	433.656	602.820	351.289	331.460
Voorziening pensioenverplichtingen					
Eigen rekening	1.837.055	1.734.196	2.161.160	2.290.417	2.113.735
Herverzekering	3.392	3.477	4.775	5.352	5.587
Totaal voorziening pensioenverplichtingen	1.840.447	1.737.673	2.165.935	2.295.769	2.119.322
Overige technische voorzieningen	13.201	11.951	14.020	14.467	12.685
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	50.895	44.934	40.738	39.783	38.670
Pensioenuitkeringen	69.240	59.076	54.508	50.145	45.391
Dekkingsgraad	130,4%	124,8%	127,7%	115,2%	115,5%
Beleidsdekkingsgraad	130,7%	132,5%	123,4%	108,3%	113,8%
Vereiste dekkingsgraad o.b.v. FTK	118,5%	119,6%	117,4%	117,3%	117,4%
Reële dekkingsgraad	96,3%	102,3%	100,5%	89,1%	92,1%
Premiedekkingsgraad	133,1%	86,1%	82,3%	93,2%	89,7%
Gemiddelde rente	2,4%	2,7%	0,5%	0,1%	0,7%

Organisatie

Wat is POB?

POB is het pensioenfonds voor openbare bibliotheken. POB bestaat sinds 1957 en heeft Den Haag als statutaire vestigingsplaats. Meer informatie over POB vindt u op www.pob.eu.

Wat doet POB?

POB verzorgt de pensioenen van iedereen die is aangesloten. Dat zijn onze (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Deelnemers zijn werknemers die werken bij een openbare bibliotheek. Gewezen deelnemers zijn werknemers die in het verleden hebben gewerkt bij een openbare bibliotheek. Pensioengerechtigden zijn mensen die een uitkering van ons fonds ontvangen. Het bestuur weegt bij besluiten de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig af.

Bent u deelnemer van POB? Dan betalen u en uw werkgever samen premie voor uw pensioen. Wij beheren en beleggen dit geld. Met de opbrengst betalen we pensioenen: ouderdomspensioen, partnerpensioen, wezenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen. Als u arbeidsongeschikt bent, bouwt u bij ons pensioen op zonder dat u daarvoor premie hoeft te betalen.

Verplichtstelling

POB is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds. Werkgevers die onder de verplichtstelling vallen, moeten zich aanmelden bij het fonds. Als fonds controleren we of alle werkgevers die onder deze verplichtstelling vallen, ook daadwerkelijk aangesloten zijn. In totaal waren eind 2023, 155 organisaties aangesloten. Van deze organisaties zijn er 6 vrijwillig aangesloten. Daarnaast zijn er 2 organisaties geheel vrijgesteld en 4 organisaties gedeeltelijk vrijgesteld. Ten slotte zijn er 8 organisaties zonder personeel aangesloten.

We hebben, vooruitlopend op de transitie per 1 januari 2025, contact opgenomen met de vrijwillig aangesloten werkgevers om hen voor te lichten over de overgang en de mogelijkheden te bespreken.

Organisaties die samenwerken binnen POB

POB heeft een bestuur, een raad van toezicht en een verantwoordingsorgaan. Het bestuur bestaat uit minimaal vier personen. De leden van het bestuur en het verantwoordingsorgaan vertegenwoordigen de werkgevers, werknemers en gepensioneerden. Ze worden afgevaardigd door de Vereniging Openbare Bibliotheken (werkgeversvereniging), FNV en CNV Connectief (werknemersorganisaties). De vertegenwoordigers van de pensioengerechtigden worden na verkiezingen door het bestuur benoemd.

Op dit moment bestaat het bestuur uit zes personen. Drie vertegenwoordigers van de werkgevers, twee van de werknemers en één van de pensioengerechtigden. In het organogram (pagina 16) kunt u zien hoe ons fonds is georganiseerd.

Het bestuur heeft om de continuïteit in het bestuur te waarborgen in dit boekjaar besloten om een derde benoemingstermijn voor mevrouw Janssen en de heer Schapendonk in te laten gaan.

Bestuurscommissies

Het bestuur krijgt hulp van een aantal bestuurscommissies, namelijk de:

- Aspirantledencommissie
- Beleggingscommissie
- Communicatiecommissie
- Dagelijks Bestuur
- Pensioencommissie
- Risicomanagementcommissie

Externe adviseurs ondersteunen sommige commissies. De taken en bevoegdheden van de commissies staan in het huishoudelijk reglement. Verder hebben we een eerstelijns risicomanager benoemd.

Daarnaast hebben we in verband met de transitie naar het nieuwe stelsel een werkgroep Wet toekomst pensioenen (Wtp) ingesteld. Ook is er een werkgroep met sociale partners ingesteld.

Raad van toezicht

De raad van toezicht verzorgt het intern toezicht bij ons fonds. Zijn taken en bevoegdheden staan beschreven in onze statuten en in het reglement raad van toezicht. Dat geldt ook voor zijn samenstelling, (her)benoeming en werkwijze.

De raad van toezicht bestond in 2023 uit drie leden, net als voorgaande jaren. Paulien Siegman heeft de rol van voorzitter. Ernst Hagen en Falco Valkenburg zijn lid. Ernst Hagen is per 1 juli 2023 herbenoemd

Een samenvatting van het rapport van de raad van toezicht vindt u op pagina 51.

Verantwoordingsorgaan

De taken en bevoegdheden, samenstelling, benoeming en werkwijze van het verantwoordingsorgaan staan in de statuten van ons fonds en in het reglement van het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan is in 2023 van samenstelling veranderd. Jannet Wiersma (namens werkgevers) en Els Verhagen (namens pensioengerechtigden) verlieten het verantwoordingsorgaan. Marc Bruggeman (namens pensioengerechtigden) kwam bij het verantwoordingsorgaan en Annet den Draak (namens deelnemers) werd herbenoemd.

Het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid vindt u op pagina 57.

Bestuur per 31 december 2023

Geboortejaar

Benoemd namens de werknemersorganisatie

FNV resp. CNV Connectief

Mevr. M. de Boer-Spoelstra		1978
Dhr. W.L.M. Schapendonk-van Horne	secretaris	1968

Benoemd namens de

Vereniging Openbare Bibliotheken

Mevr. E.H. Janssen		1971
Mevr. M.N. Kulk-Romein		1985
Mevr. C.P.M. Teunissen	voorzitter	1956

Benoemd als vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden

Mevr. S.J. Lourens-van den Hout		1957
---------------------------------	--	------

Raad van toezicht

Geboortejaar

Dhr. E.E. Hagen		1970
Mevr. P. Siegman	voorzitter	1969
Dhr. F.R. Valkenburg		1960

Verantwoordingsorgaan

Mevr. A. den Draak	werknemerslid, secretaris	1959
Dhr. N. Foppen		1966
Mevr. R. Garcia – van der Walle		1983
Dhr. P. Ori	werknemerslid, voorzitter	1983
Dhr. M. Bruggeman		1954
Vacature		

Aspirantledencommissie

Mevr. S.J. Lourens-van den Hout	voorzitter
Mevr. C.P.M. Teunissen	

Beleggingscommissie

Dhr. W.L.M. Schapendonk-van Horne	voorzitter
Mevr. E.H. Janssen	
Mevr. M. de Boer-Spoelstra	toehoorder

Communicatiecommissie

Mevr. S.J. Lourens-van den Hout	voorzitter
Mevr. M.N. Kulk-Romein	
Dhr. W.L.M. Schapendonk-van Horne	

Dagelijks bestuur

Mevr. C.P.M. Teunissen	voorzitter
Dhr. W.L.M. Schapendonk-van Horne	secretaris

Pensioencommissie

Mevr. C.P.M. Teunissen	voorzitter
Mevr. S.J. Lourens-van den Hout	
Mevr. M. de Boer-Spoelstra	

Risicomanagementcommissie

Mevr. E.H. Janssen	voorzitter
Mevr. M. de Boer-Spoelstra	
Mevr. M.N. Kulk-Romein	

Uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement is een overeenkomst tussen de werkgever en het pensioenfonds. Ze leggen daarin onder andere vast hoe de pensioenregeling wordt gefinancierd, welke informatie de werkgever aan het fonds verstrekt en op welke manier een werkgever vrijstelling van de verplichte aansluiting bij het fonds kan krijgen. In 2023 is in de overeenkomst opgenomen dat werkgevers bij indiensttredingen het e-mailadres van nieuwe werknemers aan POB aanleveren.

Missie, visie en strategische doelstellingen

De huidige missie, visie en strategische doelen bestaan sinds oktober 2021.

Missie

Wij voeren de pensioenregeling uit die werkgevers en werknemers in de bibliotheeksector samen hebben afgesproken. Uw pensioenregeling is bij ons in goede handen. Wij zorgen voor een betrouwbare, kostenbewuste en toekomstbestendige pensioenuitvoering.

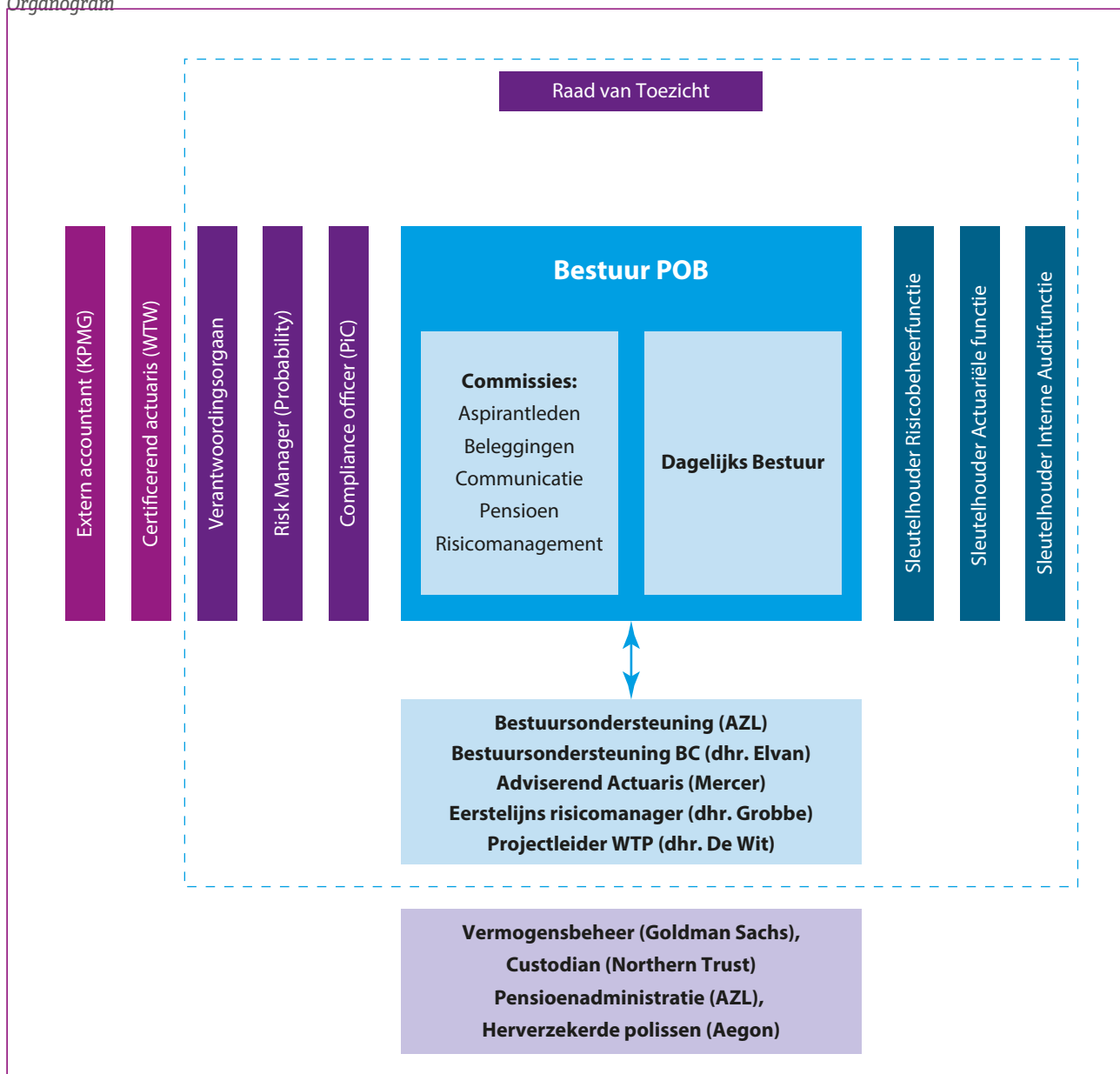
Visie

Wij streven naar een zo goed mogelijk pensioen, met zo min mogelijk risico op pensioenverlagingen. We sluiten zo veel mogelijk aan bij het sociaal-maatschappelijke karakter van onze sector.

Strategische doelstellingen

- We zijn eerlijk en communiceren open en tijdig over de mogelijkheden en risico's van de pensioenregeling.
- We werken samen met werkgevers en werknemers in de sector.
- Ons beleggingsbeleid sluit aan bij de risicohouding en de maatschappelijke betrokkenheid van onze (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.
- We vinden niet verlagen belangrijker dan verhogen.
- We wegen kosten, risico's en opbrengsten continu tegen elkaar af.
- We investeren in IT-ontwikkelingen die leiden tot (kosten)efficiëntie, toekomstbestendigheid van de uitvoering en gebruikersgemak.

Organogram

Evenwichtige belangenafweging

We hebben ons fonds zodanig ingericht, dat we bij de besluitvorming de belangen van alle doelgroepen evenwichtig afwegen. Het bestuur is in 2022 gestart met het opstellen van een kader dat handvatten biedt voor de invulling van een evenwichtige belangenafweging. In maart 2023 is een definitieve versie vastgesteld.

Verslag van het bestuur

Beleidsplan

We hebben in ons beleidsplan een aantal doelstellingen geformuleerd, die we jaarlijks evalueren. In 2022 is het beleidsplan in zijn geheel herzien. De belangrijkste onderwerpen uit 2023 vermelden we hieronder.

Wet toekomst pensioenen

Op 1 juli 2023 ging de Wet toekomst pensioenen (Wtp) in. Dit betekent een nieuw pensioenstelsel in Nederland. De meeste pensioenfondsden moeten voor 1 januari 2028 een pensioenregeling binnen het nieuwe pensioenstelsel hebben. Sociale partners hebben in 2022, na een achterbanraadpleging, gekozen voor de solidaire pensioenregeling. De sociale partners hebben afspraken gemaakt over de inhoud van de nieuwe pensioenregeling van POB. In het transitieplan liggen de contouren van de nieuwe pensioenregeling vast. Ook zijn de hierbij gemaakte keuzes en de overwegingen daarbij opgenomen. Tevens is de wijze waarop wordt omgegaan met de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten vastgelegd. Tot slot is in het transitieplan de verantwoording opgenomen waarom er naar de mening van sociale partners sprake is van een evenwichtige transitie naar de nieuwe pensioenregeling. De afspraken staan in het transitieplan dat op 10 oktober 2023 is ondertekend door de sociale partners en op de website van het fonds is gepubliceerd.

Sociale partners streven ernaar om per 1 januari 2025 over te gaan naar een nieuwe pensioenregeling. We bereiden dit samen met de sociale partners voor. Deze overgang willen we op een integere en beheerste wijze realiseren. Wij zijn hierbij afhankelijk van meerdere factoren, zoals bijvoorbeeld de IT-systemen die op tijd klaar moeten zijn. Het bestuur heeft hiervoor een aantal beslisriteria geformuleerd. Aan de hand van deze criteria beoordelen wij of de transitie op een beheerste en integere wijze kan plaatsvinden. We houden u op de hoogte van belangrijke besluiten.

Evaluatie dienstenpakket en contract met AZL

Onder leiding van een externe partij is in 2022 het dienstenpakket dat we afnemen bij onze administrateur AZL en het daarbij behorende contract onder de loep genomen. We onderzochten van welke diensten we gebruik maken en of dit past bij de diensten die het fonds wil afnemen. De contractonderhandelingen zijn in het tweede kwartaal van 2023 afgerond. We hebben hiermee een marktconform contract.

Risico's nu en in de toekomst

Europese wetgeving en de Pensioenwet verplichten ons te kijken naar de risico's waaraan we nu en in de toekomst worden blootgesteld. We moeten inzicht krijgen in de samenhang tussen onze strategie, onze materiële risico's en de mogelijke gevolgen voor iedereen die bij ons fonds betrokken is. Dat heet een eigen risicobeoordeling. Als we die risico's in kaart hebben gebracht, kijken we naar de manier waarop we ze kunnen beheersen. Op die manier bereiden we ons voor op zowel de oorzaak als de reactie op een crisis. In 2020 hebben we de belangrijkste onderwerpen bepaald, waaronder ons verandervermogen, de gevolgen van lage rendementen, klimaatrisico's en corona. In 2021 hebben we de volledige analyse afgerond. In 2023 zijn we aandacht blijven houden voor de gevolgen en risico's die samenhangen met de oorlog in Oekraïne en de onrusten in het Midden-Oosten. Maar ook de gevolgen voor het fonds bij de overgang naar een nieuwe regeling in 2025. We zullen alle genoemde risico's ook in 2024 zo goed mogelijk

blijven signaleren en waar nodig tijdig mitigeren. Het bestuur betreft bij het in kaart brengen van de risico's en de besluitvorming daarover ook nadrukkelijk de risicobereidheid van de deelnemers.

Verplichtstelling

We hebben in 2021 en 2022 intensief overlegd met Pensioenfonds Zorg en Welzijn (PFZW) over de manier waarop we omgaan met fusiestichtingen die zowel activiteiten als openbare bibliotheek als in kunstzinnige vorming en/of de sector welzijn uitvoeren. In 2023 zijn er afspraken gemaakt met PFZW.

In 2021 vroegen we de sociale partners naar de tekst van de verplichtstelling te kijken. Dit zodat we door een aanpassing in de tekst in de toekomst een samenloop van de verplichtstelling van POB met die van Kunsteducatie of Welzijn zo veel mogelijk kunnen voorkomen. In 2022 en 2023 is hier verder over gesproken met de sociale partners. De sociale partners hebben ons verzocht een voorstel te doen voor een tekstwijziging om de overlap met de verplichtstelling met Kunsteducatie of Welzijn tegen te gaan. De wijzigingen zijn besproken met de sociale partners en in het vierde kwartaal ter beoordeling verstrekt aan het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De tekst van de verplichtstelling is in april 2024 in de Staatscourant gepubliceerd en hiermee geldend vanaf 20 april 2024.

Opbouwpercentage gaat omhoog in 2023

De sociale partners besluiten over de pensioenpremie die wij jaarlijks ontvangen. De pensioenpremie voor 2023 is 20,7% van de totale salarissom. Uit dat bedrag betalen we uw pensioenopbouw en onze kosten. We hebben afspraken gemaakt met de sociale partners over de inkoop van pensioen. De pensioenpremie die we ontvangen is niet toereikend om de fiscaal maximale pensioenopbouw van 1,738% te kunnen toekennen.

De premie in 2023 is even hoog als in 2022. Het opbouwpercentage voor uw pensioen is verhoogd van 1,55% in 2022 naar 1,63% in 2023. Dit is mogelijk doordat de sociale partners ook in 2023 een premie beschikbaar stellen van 20,7% van de salarissom en de rente waarmee wij rekenen om de opbouw te toetsen verhoogd is.

De overstap naar de nieuwe regeling is in overleg met de sociale partners gepland op 1 januari 2025. Dat betekent dat de pensioenopbouw vanaf dan zal wijzigen. Mocht deze overstap vertraging oplopen, dan gaan we opnieuw kijken naar het opbouwpercentage. We zullen hierover dan ook communiceren.

Verhoging met 10,1% per 1 januari 2023

Per 1 januari 2023 verhoogden wij de pensioenen met 10,1%. Dit konden we doen omdat onze financiële positie goed genoeg was. Met deze verhoging konden we de pensioenen gedeeltelijk laten meestijgen met de prijzen in 2022.

Het besluit om de pensioenen te verhogen, is gebaseerd op de dekkingsgraad op de peildatum en op de hoogte van de inflatie over een bepaalde periode. De peildatum van de dekkingsgraad ligt op 30 september van het jaar voorafgaand aan een mogelijke verhoging. Deze dekkingsgraad was hoog genoeg om de pensioenen per 1 januari 2023 toekomstbestendig met 10,1% te mogen verhogen. Toekomstbestendig betekent dat er voldoende ruimte is voor deze verhoging ook in de toekomst. Ook het rendement dat we in 2022 hebben behaald op onze beleggingen en de hoogte van de rente hebben een rol gespeeld bij het verhogen van de pensioenen. Hoe hoger de rente hoe minder geld we in kas nodig hebben om in de toekomst alle pensioenen te kunnen betalen. Natuurlijk zijn er meer factoren van invloed, maar dit zijn de belangrijkste.

Verhoging met 0,18% per 1 januari 2024

Per 1 januari 2024 verhogen we de pensioenen met 0,18%. Dit kunnen we doen omdat onze financiële positie gezond is en omdat de prijzen gestegen zijn in de peilperiode. Dat betekent dat we uw pensioen bijna volledig kunnen laten meestijgen met de stijging van de prijzen in 2023.

Voor de verhoging van uw pensioen gelden wettelijke regels. Deze regels hebben als doel dat niet meer toeslag wordt verleend dan naar verwachting in de toekomst is te realiseren. Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan 135% (2023) mogen we een volledige verhoging geven. De verhoging kan niet hoger zijn dan de stijging van het 'Consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen' over de periode september-september gepubliceerd door het CBS. Deze regels zijn verwerkt in ons toeslagbeleid. We hebben ervoor gekozen om in 2023 ons huidige toeslagbeleid te volgen. Volgens ons toeslagbeleid mogen we dit jaar de stijging van het consumentenprijsindex (0,2%) bijna volledig toekennen. De verhoging mag maximaal 0,18% zijn. Dit percentage is toegekend.

Bij een verhoging van de pensioenen daalt de dekkingsgraad van het fonds. Dit komt omdat we meer geld kwijt zijn aan de pensioenen van nu en in de toekomst.

In de volgende tabel worden de toegekende verhogingen en de ontwikkeling van het consumentenprijsindexcijfer weergegeven.

Toekenningsdatum	Ontwikkeling CPI	Achterstand o.b.v. het POB	
		Reeds toegekend	Pensioen- reglement
1 januari 2019	1,9%	1,3%	0,6%
1 januari 2020	2,6%	1,1%	1,5%
1 januari 2021	1,1%	0,0%	1,1%
1 januari 2022	2,7%	2,0% + 0,7% (per 1 juli 2022)	0,0%
1 januari 2023	14,5%	10,1%	4,4%
1 januari 2024	0,2%	0,18%	0,02%

In de aanloop naar de vernieuwde regels voor pensioen, versoepelde de overheid de regels om de pensioenen te verhogen. Op basis daarvan is in 2022 een extra verhoging van 0,7% toegekend. Ook voor 2023 geeft de versoepeling ruimte voor extra verhogingen bovenop de 0,18% per 1 januari 2024. Namelijk een verhoging van 4,4% (de achterstand per 1 januari 2023) en een verhoging van 0,02% (de achterstand per 1 januari 2024). Het bestuur heeft in 2023 besloten geen gebruik meer te maken van deze mogelijkheid. Een extra verhoging zou invloed hebben op onze overgang naar de nieuwe pensioenregeling. Als wij nu aan iedereen een 'extra' toeslag zouden hebben gegeven, vooruitlopend op de overgang naar de nieuwe pensioenregeling, dan zou dat weliswaar positief zijn voor gepensioneerden, maar op termijn negatief voor iedereen van wie het pensioen nog niet is ingegaan. Het niet geven van een 'extra' toeslag zorgt dat wij meer vermogen hebben als we naar de nieuwe pensioenregeling overgaan. We willen onze gezonde financiële positie op orde houden. Hoe hoger de dekkingsgraad op het moment van de overgang naar de nieuwe pensioenregeling, hoe meer geld wij kunnen inzetten voor alle deelnemers bij de overgang op 1 januari 2025. We vinden dat in het belang van alle deelnemers.

Verhoging Aegon-polissen

Voor de premievrije pensioenen die zijn ondergebracht bij Aegon Levensverzekering N.V. gelden andere regels voor verhoging/toeslagverlening. De datum van toekenning is 1 juli van het kalenderjaar. Deze pensioenen zijn per 1 juli 2022 verhoogd met 8,5%. En per 1 juli 2023 zijn deze pensioenen verhoogd met 3,9%.

Wet- en regelgeving 2023

Ons fonds heeft zich aan alle geldende wet- en regelgeving gehouden. DNB en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) hebben geen aanwijzingen gegeven, er is geen bewindvoerder aangesteld en ons werk is niet gebonden aan toestemming van de toezichthouder. Ook zijn er geen boetes of dwangsommen opgelegd.

POB heeft in maart een normoverdragende brief van AFM ontvangen naar aanleiding van het onderzoek tijdelijke toeslagverlening. Naar de mening van de AFM onderbouwden we het toeslagbesluit uit 2022 niet voldoende waarbij de AFM aangaf dat:

- uit de onderbouwing niet expliciet volgde dat door het toeslagbesluit sprake was van enige mate van herverdeling van het kapitaal en in hoeverre dit (met negatieve effecten voor sommige groepen deelnemers) is meegewogen in ons besluit; en
- we de generatie effecten van het toeslagbesluit toonden maar de AFM twijfels had over de gekozen methodiek.

Deze normoverdracht geldt voor de bestuurders en de leden van de raad van toezicht.

We hebben hierover een gesprek gevoerd met de AFM die in eerste instantie vasthield aan de normoverdracht.

In november hebben we een brief van de AFM ontvangen die de normoverdragende brief vervangt, waarmee het toezichtantecedent als niet gegeven moet worden beschouwd. Deze brief is een informele maatregel en levert geen toezichtantecedent op. De eerder geconstateerde overtreding blijft bestaan.

We hebben DNB hiervan op de hoogte gehouden.

Communicatie

We vinden het belangrijk om eerlijk en open te communiceren over uw pensioen en over ons fonds. We hebben een communicatiecommissie. Die commissie stelt op basis van een communicatiebeleidsplan een jaarplan op wat we allemaal op welk moment aan u moeten en willen vertellen. In 2023 waren er de volgende belangrijke ontwikkelingen op communicatiegebied.

Informatie over onze beleggingen

Op 10 maart 2021 werden de meeste bepalingen van de SFDR (Sustainable Finance Disclosure Regulation) van toepassing. De wetgeving verplicht ons om helder te zijn over ons beleggingsbeleid. Ons maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid maakt daar onderdeel van uit. Daarin kunt u lezen hoe we bij onze beleggingen rekening houden met milieu en klimaat. Op onze website is uitgebreide informatie te vinden over onze beleggingen en ons Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid. Het pensioenfonds heeft in 2023 wat betreft SFDR significante verdere stappen gezet. Hierdoor is de kwalificatie van de pensioenregeling in 2022 van grijs naar lichtgroen (artikel 8 SFDR-richtlijn) overgegaan. In dit jaarverslag is hier een rapportage over opgenomen, op pagina 120.

Informatiebijeenkomsten bibliotheken

We organiseerden in 2023 bij 2 bibliotheken informatiebijeenkomsten. We zijn blij dat onze deelnemers die bijeenkomsten goed waardeerden.

POB op social media

In 2022 zijn wij gestart met een LinkedIn-pagina voor ons fonds. Via deze pagina houden wij onze volgers op de hoogte over ons fonds, pensioen in het algemeen en het POB-pensioen in het bijzonder. Graag gaan wij de dialoog aan met onze deelnemers via dit kanaal. In 2023 is dit voortgezet.

Animaties

In 2021 zijn we gestart met het plaatsen van een aantal animaties over onderwerpen als: 'inloggen op Mijn Pensioencijfers' en 'partner aanmelden'. In 2023 is de animatie 'nieuwe regels voor uw pensioen' toegevoegd met meer informatie over de nieuwe regels voor pensioen.

Digitaal communiceren

Een van onze communicatiedoelstellingen is zo veel mogelijk digitaal te communiceren. Dat is sneller, actueler en duurzamer dan communiceren per post. Vanuit digitale middelen hebben deelnemers de mogelijkheid om 'door te klikken' naar meer gedetailleerde informatie. We zien dat veel van onze deelnemers daar positief op reageren. Vanaf 2021 zijn we actief gestart met het opvragen van e-mailadressen van deelnemers via de werkgevers. Het aantal e-mailadressen dat we kunnen aanschrijven neemt hierdoor toe. In 2023 hebben we in ons uitvoeringsreglement opgenomen dat werkgevers bij indiensttreding van nieuwe werknemers hun e-mailadres aan POB aanleveren.

E-mailservices

Maandelijks ontvangen de actieve deelnemers en werkgevers een e-mailservice. Hierin belichten we een nieuwsbericht van de website. Het onderwerp is toegespitst op de doelgroep. Als het onderwerp ook relevant is voor oud-deelnemers en/of gepensioneerden, dan ontvangen zij ook de betreffende e-mailservice.

Verkort jaarverslag

Het verkort jaarverslag 2023 van POB is een samenvatting van de belangrijkste ontwikkelingen en resultaten van 2023. Het verkort jaarverslag staat op onze website. Overeenkomstig het verkorte jaarverslag uit 2022 is het in de vorm van infographics: korte teksten ondersteund met grafieken.

Keuzebegeleiding

Met de inwerkingtreding van de Wtp per 1 juli 2023 is ook de open norm 'activerend communiceren' ingegaan. De communicatie is hier op nagelopen en, waar nodig, aangepast

Financieel beleid

Financiële situatie in 2023

In tegenstelling tot 2022 was het jaar 2023 een goed beleggingsjaar. Het rendement op de totale portefeuille bedroeg maar liefst 11,7%. Daarmee werd het vijf-jaars-gemiddelde rendement omhooggetrokken naar 3,6% per jaar.

Het rendement op de matching portefeuille bedroeg 10,2% en op de return portefeuille 12,3%. Het hoogste rendement werd behaald met wereldwijde aandelen die het jaar afsloten met een rendement van 27,3%. Aandelen hebben geprofiteerd van het positieve sentiment op financiële markten maar ook mogelijke renteverlagingen en aanhoudende economische groei zorgden voor koersstijgingen. Het jaar 2023 was ook het jaar van de zogenaamde magnificent seven, zijnde de aandelen Alphabet, Amazon, Apple, Meta, Microsoft, Nvidia en Tesla die explosieve koersstijgingen hebben gekend en daarmee ook de aandelenindices omhoog hebben getrokken. Voor de beleggingen in niet-beursgenoteerd vastgoed was 2023 een minder goed jaar. Het jaarrendement op deze categorie bedroeg -8,3%. De dalende rente zorgde voor positieve rendementen op de vastrentende beleggingen

Dekkingsgraad

Onze financiële gezondheid meten we af aan de dekkingsgraad. Als de dekkingsgraad 100% is, is er precies genoeg geld om alle pensioenen uit te betalen. De dekkingsgraad moet hoger zijn dan deze 100%, zodat we

voldoende reserves hebben. Die reserves noemen we het eigen vermogen. Dat is het vermogen dat we nodig hebben om de risico's op te vangen. Dit geld hebben we niet direct nodig om de verplichtingen af te dekken. De hoogte van de dekkingsgraad hangt af van hoeveel geld we hebben (het vermogen) en hoeveel we nu en straks aan pensioen moeten uitbetalen (de pensioenverplichtingen). De dekkingsgraad steeg in 2023 van 124,8,% naar 130,4%. In de onderstaande tabel ziet u meer in detail waar dat door kwam. Het effect van de rentestijging op de beleggingsopbrengsten en de voorziening pensioenverplichtingen zorgde bijvoorbeeld voor een stijging van de dekkingsgraad met 5,1%. De indexatie die we per 1 januari 2024 hebben toegekend, leidde bijvoorbeeld tot een daling van de dekkingsgraad van 0,3%.

	Pensioen- vermogen	Technische voorziening	Aanwezige dekkings- graad 2023	Aanwezige dekkings- graad 2022
Primo 2023	2.183.280	1.749.624	124,8%	127,7%
Beleggingsopbrengsten	252.824	125.171	5,1%	12,1%
Premie	48.431	36.156	0,2%	-1,0%
Waardeoverdrachten	3.818	4.276	-0,1%	-0,1%
Kosten	-1.964	-1.094	0,0%	0,0%
Uitkeringen	-69.014	-69.006	1,0%	0,7%
Kanssystemen	0	-681	0,0%	0,0%
Toeslagverlening	0	3.483	-0,3%	-9,5%
Overige mutaties TV	0	5.804	-0,4%	-0,7%
Andere oorzaken	-4	0	0,0%	0,0%
Mutatie TV herverzekering	-85	-85	0,0%	0,0%
Kruiseffecten			0,1%	-4,4%
Ultimo 2023	2.417.286	1.853.648	130,4%	124,8%

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad over de laatste 12 maanden. We mogen uw pensioen alleen verhogen als de beleidsdekkingsgraad 110% of hoger is. In 2022 kwam hier verandering in. De overheid versoepelde tijdelijk de regels om te mogen verhogen. Hierdoor mocht een pensioenfonds de pensioenen verhogen bij een beleidsdekkingsgraad van 105%. Op voorwaarde dat het pensioenfonds de intentie heeft om de pensioenen mee te verhuizen naar het nieuwe pensioenstelsel. In 2023 is de beleidsdekkingsgraad gedaald van 132,5% naar 130,7%. Dit komt vooral door de verhoging van de pensioenen op 1 januari 2023. Op onze website bij de financiële positie is de maandelijkse ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad te zien in een grafiek.

Reële dekkingsgraad

Sinds 1 januari 2015 hebben we ook te maken met de reële dekkingsgraad. Om die te berekenen gaan we uit van de verwachte prijsstijgingen (inflatie). We gaan uit van de beleidsdekkingsgraad en delen die door de dekkingsgraad waarbij we uw pensioen volledig mogen verhogen (135,7%). Eind 2023 was de reële dekkingsgraad 96,3%, tegenover 102,3% eind 2022. De reële dekkingsgraad is dus gedaald als gevolg van de gestegen inflatieverwachtingen.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen is een deel van het vermogen van ons fonds. Dit is het vermogen dat we nodig hebben om de risico's op te vangen en niet om onze verplichtingen af te dekken. In de balans wordt het eigen vermogen genoemd onder de term 'reserves'. DNB heeft een methode om te bepalen hoe hoog ons eigen vermogen moet zijn. Het is belangrijk dat we meer geld hebben dan we aan pensioenen moeten uitbetalen; daarom zetten we geld opzij voor als het minder goed gaat. Soms maken we verlies op onze beleggingen of is de rente heel laag. Daardoor brengt ons geld minder op. Omdat we eigen vermogen opbouwen, kunnen we deze risico's voor een deel opvangen.

Vereist eigen vermogen

Het vereist eigen vermogen is het vermogen dat we nodig hebben om de komende jaren veel risico's op te kunnen vangen. Het vereist eigen vermogen was eind 2023 18,5% van de pensioenverplichtingen. Dat betekent dat de beleidsdekkingsgraad 118,5% of hoger moet zijn. De beleidsdekkingsgraad was eind 2023 130,7%. Dat betekent dat ons eigen vermogen een stuk hoger was dan het vereist eigen vermogen. We hadden dus op dat moment genoeg geld om alle risico's te kunnen opvangen en om de pensioenen nu en in de toekomst te kunnen blijven uitbetalen.

Zie pagina 10 voor een overzicht van de verschillende dekkingsgraden.

Haalbaarheidstoets

We bepalen elk jaar hoe we de financiën van ons fonds het beste kunnen regelen. Dat leggen we vast in de financiële opzet. Daarnaast kijken we naar het verwachte pensioenresultaat. We toetsen elk jaar of de verwachte hoogte van uw pensioen aansluit bij de verwachtingen die we daarover wekken. Sinds 2015 moeten we laten zien hoe de financiële opzet en het verwachte pensioenresultaat passen bij het risico dat we als fonds nemen met onze beleggingen. Dit noemen we de haalbaarheidstoets. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets in 2023 waren in orde. We hebben ze gedeeld met onze sociale partners.

Herstelplan

In 2023 hadden we geen herstelplan nodig. Onze financiële situatie was namelijk gezond.

Premies in 2023

U en uw werkgever betalen samen premie voor uw pensioen. Die premie was in 2023 in totaal 20,7% van het pensioengevend salaris. We noemen deze premie de feitelijke premie. U betaalt zelf 8,19% (2023) van uw pensioengrondslag¹⁾. Dat is het deel van uw salaris waarover u pensioen opbouwt. De rest betaalt uw werkgever. U kunt op uw salarisstroom zien hoeveel u per maand betaalt voor uw pensioen.

Met de premie die werknemers en werkgevers betalen, moeten we alle kosten voor het pensioen kunnen betalen. Dat noemen we 'kostendekkend' en is verplicht voor elk pensioenfonds in Nederland. Met het geld van de kostendekkende premie betalen we alle nieuwe pensioenopbouw en de uitvoeringskosten in 2023. Als de feitelijke premie te laag is, kan het nodig zijn om de pensioenopbouw te verlagen. Uw werkgever vult dat tekort niet aan. In 2023 was het net als in 2022 niet nodig om de opbouw te verlagen. We stelden deze vast op 1,63%.

Zie pagina 46 voor een overzicht van feitelijk betaalde premie, de zuivere kostendekkende premie en de gedempte kostendekkende premie.

¹⁾ Uw pensioengevend salaris bestaat uit een aantal elementen, waaronder uw brutosalaris en uw vakantiegeld. Uw pensioengrondslag is uw pensioengevend salaris minus een drempelbedrag waarover u geen premie hoeft te betalen, omdat u ook AOW ontvangt van de overheid. Dat drempelbedrag noemen we de franchise.

Beleggingen

Wij beleggen uw pensioengeld. Daardoor brengt het naar verwachting meer op dan wanneer we het bijvoorbeeld op een spaarrekening zouden zetten. In ons (ESG¹⁾ -)beleggingsbeleid leggen we uit hoe we omgaan met beleggingen. Het is belangrijk dat onze beleggingen een goed rendement opbrengen, maar het is ook belangrijk dat we niet te veel risico nemen. Ons fonds heeft een portefeuille die zich richt op het afdekken van het risico en een portefeuille voor rendement. De portefeuille gericht op het afdekken van het risico noemen we de matchingportefeuille.

Er zijn vier onderwerpen die we in samenhang bekijken, namelijk de hoogte van de premie die u en uw werkgever betalen, onze afspraken over het verhogen van uw pensioen, de risicobereidheid zoals u die ons heeft laten weten en het beleggingsbeleid zelf. Minstens één keer per jaar kijken we opnieuw naar ons beleggingsbeleid en spreken we af aan welke randvoorwaarden dat moet voldoen.

We vinden kosten belangrijk. De kosten van het vermogensbeheer zijn in verhouding tot pensioenbeheer hoog. Maar daar staat ook rendement tegenover. We onderzoeken doorlopend of het mogelijk is om onze beleggingsportefeuille eenvoudiger in te richten. Daarbij zoeken we naar het evenwicht tussen het verminderen van de kosten en de gevolgen die dat heeft voor het rendement. We kiezen hier bewust voor meer eenvoud en daardoor minder kosten.

Ontwikkeling van de beleggingen

In de tabel hieronder ziet u hoe we het vermogen hebben verdeeld over de verschillende soorten beleggingen.

	2023		
	Beleggingswaarde (in € 1.000,-)	Weging (%)	Normportefeuille
Matchingportefeuille	625.342	26,0%	27,0%
Rendementsportefeuille	1.778.637	74,0%	73,0%
Matchingportefeuille:			
Vastrentende waarden	541.382	22,5%	27,0%
Rentederivaten, geldmarktfondsen en cash	83.960	3,5%	0,0%
Rendementsportefeuille:			
Vastrentende waarden	599.612	24,9%	26,5%
Aandelen	812.181	33,8%	33,0%
Valuta-afdekking	10.024	0,4%	0,0%
Vastgoed, niet-beursgenoteerd	171.167	7,1%	6,0%
Hypotheken	185.653	7,7%	7,5%
Totaal	2.403.979	100%	100%

De beleggingswaarden zijn verder uitgewerkt op pagina 79 in dit jaarverslag.

1) *Environmental, Social en Governance. Dit staat voor beleggen met hart voor mens en milieu. Dit noemen we ook wel maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)*

De waarde van de portefeuille is in 2023 groter geworden, van € 2,17 miljard eind 2022 naar € 2,40 miljard eind 2023, omdat zowel de beleggingen in de matchingportefeuille als de beleggingen in de rendementsportefeuille een positief rendement hebben behaald. Dit komt door een daling van de rente en positieve rendementen op met name aandelen. De daling van de rente zorgt ook voor een stijging van de waarde van de verplichtingen. De portefeuillegewichten bewegen door de tijd heen en mogen binnen bandbreedtes afwijken van de benchmarkgewichten.

Rendement

Het totaal rendement over 2023 was 11,7%. Dat is goed nieuws. Ondanks de daling van de rente zorgde het rendement voor een positieve ontwikkeling van de dekkingsgraad. Zie hiervoor pagina 22. Wij vergelijken ons resultaat met het resultaat van een doelportefeuille. Dat noemen we een benchmark. In de tabel hieronder ziet u hoe onze beleggingen het deden ten opzichte van deze benchmark. De benchmark voor het totale rendement is 12,8%. Dat betekent dat we het in 2023 minder goed deden dan de benchmark. Wij houden dit nauwlettend in gaten aan de hand van de resultaten over meerdere jaren.

Tabel rendement 2023

	portefeuille	benchmark
Matchingportefeuille	10,2%	10,1%
Rendementsportefeuille	12,3%	13,6%
– Vastrentend	7,0%	7,1%
– Aandelen	24,2%	23,8%
– Hypotheken	0,3%	6,3%
– Vastgoed niet-beursgenoteerd	-8,2%	-8,2%
– Bijdrage valuta-afdekking	0,7%	0,7%
Totaal	11,7%	12,8%

Matchingportefeuille

Met de beleggingen in de matchingportefeuille dekken we het risico af van rentedaling. De waarde van onze pensioenverplichtingen is in 2023 gestegen, vooral omdat de rente daalde. Ook de waarde van de matchingportefeuille is gestegen. De matchingportefeuille deed het net iets beter dan benchmark. Dat komt vooral omdat de rente op staatsobligaties iets sterker daalde dan de voor de verplichtingen relevante rente. We kiezen er bewust voor om het grootste deel van de renteafdekking in te vullen met (langlopende) staatsobligaties. In 2023 was de renteafdekking 60% en hebben we beperkt gebruik gemaakt van rentederivaten.

Rendementsportefeuille

De rendementsportefeuille heeft een positief rendement behaald van 12,3%. Dit resultaat is minder dan de benchmark. Dit komt met name doordat het rendement op de belegging in hypotheken veel lager was dan het rendement op staatsobligaties, de benchmark voor hypotheken. De extra risicopremie op hypotheken, de zogenaamde spread, is in 2023 gestegen. Dit was niet gunstig voor het rendement.

Z-score 2023 en performancetoets

Ons fonds is sinds 1984 een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds¹⁾. Wij houden in de gaten of de werkgevers die onder de verplichtstelling vallen, zich bij ons melden. Onze pensioenregeling is bovendien opengesteld voor andere organisaties met een maatschappelijke doelstelling. Zij kunnen zich op vrijwillige basis aansluiten.

Bibliotheken kunnen vrijstelling krijgen van de verplichtstelling als onze beleggingen over een langere periode niet genoeg opleveren. Om te bepalen of onze beleggingen genoeg opleveren meten we elk jaar het resultaat van onze beleggingen ten opzichte van de benchmark; dat heet de Z-score. Daarmee stellen we vast of het relatieve rendement een paar jaar achter elkaar goed genoeg is geweest. Dat noemen we de performancetoets.

- De Z-score over 2023 was -0,65.
- De performancetoets over 2019 tot en met 2023 was 1,24.

Onze beleggingen leveren genoeg op volgens de Z-score en performancetoets. Dit betekent dat bibliotheken op basis van de performancetoets geen vrijstelling kunnen krijgen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Van institutionele beleggers wordt steeds meer verwacht dat zij zich opstellen als een betrokken aandeelhouder. Ook ons fonds onderkent het belang van goed bestuur bij de ondernemingen waarin we beleggen. We vinden dat bedrijven die bij de bedrijfsvoering de belangen van aandeelhouders en andere belanghebbenden betrekken, uiteindelijk betere prestaties leveren. Aandeelhouders kunnen een positieve invloed uitoefenen op het bestuur van deze ondernemingen, als ze actief gebruik maken van hun stemrecht. Daarom maakt het pensioenfonds actief gebruik van de stemrechten die het heeft vanuit de aandelenportefeuille. Hierbij hebben wij niet alleen oog voor goed bestuur van de ondernemingen, maar proberen wij de onderneming ook te ondersteunen bij het verbeteren van het beleid op milieu, mensenrechten en arbeidsnormen. In 2023 stemden wij op 1.412 aandeelhoudersvergaderingen in Europa, Noord-Amerika, Japan en Oceanië. Hierbij hebben wij op meer dan 19.000 agendavoorstellen onze stem kenbaar gemaakt. In 8% van al deze voorstellen hebben wij tegen het advies van het bestuur van de onderneming gestemd. Dit deden wij het vaakst als het ging om beloningsvoorstellen.

Vinger aan de pols

Eind 2018 ondertekenden we het IMVB-convenant. IMVB staat voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. De ondernemingen in onze beleggingsportefeuille doen wereldwijd zaken. Internationale bedrijven kunnen betrokken raken bij misstanden (uitbuiting, dierenleed) of schade aan het milieu. In convenanten voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) gaan bedrijven samen met de overheid, vakbonden en maatschappelijke organisaties aan de slag om deze misstanden te identificeren en te voorkomen. Ze gaan samen op zoek naar oplossingen. Wij zijn geen bedrijf, maar we beleggen wel internationaal. Daarom doen we mee om invloed uit te oefenen op de bedrijven of sectoren waarin we beleggen.

Het IMVB-convenant is in de zomer van 2023 afgelopen. Het fonds heeft zich echter gecommitteerd aan de standaarden hieruit met betrekking tot maatschappelijk verantwoord beleggen en zal dat ook blijven doen.

We vinden een goede behandeling van werknemers belangrijk. Ook milieu, klimaat en mensenrechten staan bij ons hoog in het vaandel. Daarom beleggen we zo min mogelijk in bedrijven die niet maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dat belang brengen we ook onder de aandacht van onze dienstverleners. Met onze aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen geven wij invulling aan wat u ons als deelnemer hebt verteld in het onderzoek naar uw risicohouding.

¹⁾ Die status ligt vast in de beschikking nr. 84/2417 d.d. 28 juni 1984, afgegeven door de Minister van Sociale Zaken en is voor het laatst gewijzigd bij beschikking van 6 maart 2017 (Staatscourant nr. 13946.). De verplichtstelling geldt voor de werknemers tot 67 jaar in de branche Openbare Bibliotheken.

Waarin beleggen we nooit?

We sluiten bedrijven uit die zich schuldig maken aan de volgende criteria: grove schending van de kernrechten van de mens, kinderarbeid, dwangarbeid, zware milieuvervuiling, controversiële wapens, geen vrijheid van vakvereniging en betrokkenheid bij corruptie. Ook producenten van controversiële wapens waren wij van de beleggingsportefeuille. Hieronder vallen ondernemingen die bijdragen aan de productie of onderhoud van clustermunitie, anti-persoonsmijnen en nucleaire wapens. Tot slot sluiten we ook de volgende bedrijven uit: producenten van tabaksproducten, mijnbouwbedrijven die betrokken zijn bij delving van bruin- en steenkool en ondernemingen die betrokken zijn bij de winning van olie of gas uit schaliesteenlagen of bij olieboringen in de poolgebieden uit de beleggingsportefeuille.

Klimaatakkoord Parijs

We vinden klimaatrisico's belangrijk en zijn steeds op zoek naar mogelijkheden om klimaatrisico's mee te wegen in onze beleggingen. Voor de aandelenbeleggingen in ontwikkelde markten geldt dat deze aansluiten bij de doelstellingen van het klimaatakkoord van Parijs. De aandelenbeleggingen worden belegd op basis van de Europese klimaatbenchmark, de zogenaamde Climate Transition Benchmark. Dat betekent dat de ondernemingen in deze portefeuille vanaf heden tot 2050 steeds minder CO₂-emissies mogen laten zien tot ze in 2050 netto-neutraal zijn. Daarnaast hebben we een deel van de portefeuille in green bonds belegd. Dit zijn leningen aan ondernemingen en overheden waarmee duurzame projecten, bijvoorbeeld ter financiering van hernieuwbare energiebronnen, worden gefinancierd. Voor onze belegging in bedrijfsobligaties is een nieuwe beheerder, Van Lanschot Kempen, geselecteerd. Deze beheerder kijkt nadrukkelijk ook naar MVB-criteria bij het invullen van de portefeuille en zal tevens stapsgewijs de CO₂-emissies van de portefeuille verlagen. Tenslotte hebben we ons betrokkenheidsbeleid verder vormgegeven. We besteden extra aandacht aan de thema's solidariteit en klimaatverandering, daarover gaan wij met ondernemingen een structurele dialoog aan, waarbij wij duidelijke verbeterdoelen voor de onderneming stellen. Scan de QR-code hiernaast om naar de bijbehorende webpagina te gaan.

Pensioenfonds zijn vanuit Europese wetgeving verplicht om zichzelf een duurzaamheidsclassificatie te geven: donkergroen, lichtgroen of grijs. We hebben geoordeeld dat ons fonds als 'lichtgroen' is te typeren. Volgens de wetgeving betekent dit dat het fonds 'ecologische en sociale kenmerken promoot'. Ook moeten we aangeven welke negatieve effecten van ondernemingen op duurzaamheid wij het belangrijkste vinden en deze een plek geven in ons beleid. Hierbij moet het pensioenfonds kiezen uit een vaste lijst van negatieve effecten. Onderstaande negatieve effecten proberen wij te beperken:

- (1) Broeikasgasintensiteit van ondernemingen waarin is belegd;
- (2) Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO);
- (3) Blootstelling aan controversiële wapens (antipersoneelsmijnen, clustermunitie, chemische wapens en biologische wapens), en;
- (4) Landen met schendingen van sociale rechten waarin is belegd. Dit zijn onder andere Rusland en Belarus.

De keuze voor lichtgroen brengt rapportageverplichtingen met zich mee. Op de website moet bijvoorbeeld een zogenaamde Precontractuele Disclosure Statement (PCD) en een Principle Adverse Sustainability Impact (PASI) statement staan. Dit zijn wettelijk voorgeschreven teksten. In dit jaarverslag dient daarnaast een Periodic Disclosure Template (PD) te worden opgenomen. Deze PD is opgenomen in de bijlage.

Risicomanagement

Risicobereidheid

We moeten bij alle beslissingen die we nemen nadenken over de risico's. Bij beleggen hoort risico's nemen. Een belegging kan bijvoorbeeld meer of minder waard worden. We beleggen over een langere periode om een zo hoog mogelijk pensioen voor u te realiseren. We proberen risico's te vermijden waarvan we verwachten dat die ons geen rendement opleveren. We hebben met de sociale partners afspraken gemaakt over de risico's die we kunnen en mogen nemen. Daarbij hebben we rekening gehouden met een aantal punten:

- Onze financiële positie is altijd relatief goed geweest. We hebben de pensioenen in het verleden niet hoeven te verlagen.
- In 2023 hebben we onderzocht hoeveel risico onze deelnemers zouden willen nemen met hun pensioen (risicohouding). Uit dat onderzoek bleek dat ze risico's willen vermijden, meer dan bij andere fondsen. Het beeld uit het onderzoek is gelijk aan het beeld van 2021 en 2013. Hieronder leest u de belangrijkste resultaten uit het onderzoek van 2023.
- We vinden onze goede uitgangspositie heel belangrijk voor de overgang naar het nieuwe stelsel. We willen op korte termijn dus niet te veel risico nemen.
- We vinden het belangrijker dat we de pensioenen niet hoeven te verlagen, dan dat we de pensioenen kunnen verhogen. Dat neemt niet weg dat we ernaar streven uw pensioen te kunnen verhogen.

De belangrijkste resultaten uit het onderzoek naar uw risicohouding

De resultaten van het onderzoek naar uw risicohouding zijn meegenomen bij het transitieplan dat de sociale partners hebben opgesteld. In het transitieplan staan de keuzes voor onze nieuwe pensioenregeling. Centraal in dit transitieplan

staat de solidaire pensioenregeling. De resultaten uit het onderzoek laten zien dat de (beleggings-)voorkeuren aansluiten bij de solidaire pensioenregeling. Dat is goed nieuws. Onderstaand de belangrijkste resultaten uit het onderzoek:

- Het pensioen van POB is een belangrijke inkomstenbron: 73% van de respondenten geeft dit aan. Dit geldt in hoge mate voor werknemers (83%) en in mindere mate voor oud-werknemers (63%). Gepensioneerden zitten hier tussen in (72%).
- Voorkeur voor pensioen dat elk jaar verandert: meer dan de helft van de respondenten (53%) stemt hier mee in. De voorkeur van oud-medewerkers is iets minder sterk, de voorkeur van gepensioneerden juist iets sterker.
- Gemiddeld risico met beleggingen voor pensioen: het merendeel (90%) van de respondenten wil niet meer risico nemen dan gemiddeld. Daarbij is er weinig verschil tussen de verschillende leeftijdscategorieën en tussen medewerkers, oud-medewerkers en gepensioneerden.
- Voorkeur defensieve risicoprofiel: circa 59% van de respondenten heeft gekozen voor een van de vijf defensievere profielen uit de totaal 10 risicoprofielen. Jongeren en (oud) werknemers kiezen hierbij gemiddeld voor een hoger risico dan ouderen en gepensioneerden.
- Maatschappelijk verantwoord beleggen is belangrijk: een grote meerderheid (81%) vindt het (zeer) belangrijk dat POB op een maatschappelijk verantwoorde manier belegt. De meerderheid (54%) vindt dat POB alleen maatschappelijk verantwoord mag beleggen als het verwachte rendement minimaal gelijk blijft. Jongeren vinden vaker dan ouderen dat in alle gevallen maatschappelijk verantwoord belegd moet worden.

Risicohouding

De risicohouding bestaat uit twee onderdelen. Ten eerste de mate waarin u beleggingsrisico wilt lopen om de doelstellingen te realiseren. Ten tweede de mate waarin u beleggingsrisico kunt lopen; dat noemen we draagkracht. We overleggen daarover met onze sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht.

Risicohouding op de korte termijn

De risicohouding op de korte termijn monitoren we als fonds aan de hand van de strategisch vereiste dekkingsgraad, die tussen de 110% en 121% moet zijn. Eind 2023 was de strategisch vereiste dekkingsgraad 118,5%.

Langetermijnrisicohouding

We meten de langetermijnrisicohouding met de haalbaarheidstoets. De belangrijkste uitkomst is het pensioenresultaat. Dat geeft aan hoe goed de koopkracht van het pensioen behouden blijft.

- De ondergrens van het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau is 85%, uitgaande van een financiële positie waarbij we in het begin voldoen aan de hoogte van het vereist eigen vermogen;
- De ondergrens van het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau is 85%, uitgaande van de feitelijke financiële positie;
- De maximale afwijking van het verwacht pensioenresultaat bij het slechtweerscenario is 40%, uitgaande van de feitelijke financiële positie.

Risicobeleid

We maken jaarlijks een analyse van de risico's die we lopen. We hebben afgesproken welke maatregelen we kunnen nemen om de grootste risico's te beheersen en te beperken. Hiermee houden we rekening als we belangrijke besluiten nemen. Als dat nodig is, passen we de maatregelen aan. Of we maken nieuwe afspraken. In 2019 zijn voor de 10 belangrijkste risicocategorieën specifieke risicokaarten ontwikkeld en bijgewerkt.

Financiële risico's	Beleid
Renterisico	Het risico dat de looptijd van (rentegevoelige) activa en passiva niet voldoende op elkaar zijn afgestemd bij een veranderende rentevoet. Beheersing: We laten de afdekking afhangen van de hoogte van de rente. Eind 2023 hebben we 56,6% van het renterisico afgedekt. Om dat te bereiken zijn obligaties en swaps ingezet. De 56,6% valt binnen de toegestane bandbreedte van $\pm 5\%$ rond de beoogde renteafdekking van 60%. Per 1-1-2024 is de strategische renteafdekking verhoogd naar 70% en in de eerste week van januari 2024 ook geïmplementeerd. Een reden voor deze verhoging van de renteafdekking is de gestegen dekkingsgraad in het vierde kwartaal. Ook wordt de dekkingsgraad hiermee beschermd richting invaarmoment.
Valutarisico	Het risico dat de waarde van de beleggingen verandert door schommelingen in valutakoersen. Beheersing: In 2023 was onze strategie om de belangen in Amerikaanse dollars, Britse ponden en Japanse yens voor 75% af te dekken voor de beleggingscategorie aandelen wereldwijd. De beleggingen in het emerging markets hard currency (obligaties opkomende markten) fonds worden binnen het geselecteerde mandaat en fonds voor 100% afgedekt. In het laatstgenoemde fonds zitten obligaties van overheden en bedrijven van opkomende economieën.

Financiële risico's	Beleid
Marktrisico	Het risico dat we lopen doordat marktprijzen veranderen binnen de portefeuille. Beheersing: Onderdeel van de beleggingsbeginselen van ons fonds is het spreiden van risico's. Deze spreiding vermindert het marktrisico.
Kredietrisico	Het risico dat een land of bedrijf dat geld leent van POB of met POB derivaten afsluit zich niet aan zijn afspraken houdt. Beheersing: Binnen de staatsportefeuille en bij derivatentransacties moeten de uitgevende instelling en de tegenpartij aan minimale eisen van kredietwaardigheid voldoen. Voor centraal aangekochte en verkochte derivaten worden alleen transacties afgehandeld via organisaties waarmee we een overeenkomst hebben. Deze organisaties moeten aan minimale kredieteisen voldoen. Zo weten we zeker of ze aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Dit geldt ook voor tegenpartijen van andere derivaten. Onderpanden wisselen we dagelijks uit.
Actief beheer risico	De ruimte om bij het uitvoeren van het beleggingsbeleid af te wijken van de gekozen benchmarks. Beheersing: We gaan in ons beleid uit van passief beheer, tenzij er argumenten zijn om toch voor actief beheer te kiezen.
Verzekeringstechnisch risico	Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Als de kans groeit dat we allemaal ouder worden, heeft dat grote gevolgen voor ons fonds. Beheersing: We bepalen de voorziening voor onze pensioenverplichtingen met de nodige voorzichtigheid. Andere risico's zijn het kortlevensrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico. Beheersing: We hebben deze risico's gedeeltelijk herverzekerd.
Liquiditeitsrisico	Als we onze beleggingen niet op tijd of niet tegen een goede prijs kunnen omzetten in geld, kunnen we niet aan onze betalingsverplichtingen voldoen. Beheersing: Om het liquiditeitsrisico te beperken zorgen we ervoor dat het grootste deel van onze portefeuille uit beleggingen bestaat die we snel kunnen omzetten. Op basis van inschattingen van onze vermogensbeheerder konden we eind 2023 ongeveer 85% van de beleggingsportefeuille binnen één dag omzetten in geld. Daarnaast wordt het liquiditeitsrisico bij derivaten beheerst door het aanhouden (en uitwisselen) van liquide middelen (cash). De belangrijkste maatregel is het uitgangspunt om alleen derivaten te gebruiken als dat niet anders kan.

Niet-financiële risico's	Beleid
Uitbestedingsrisico	We hebben in 2019 ons uitbestedingsbeleid met de risico's en de beheersing daarvan helemaal vernieuwd. We hebben sommige werkzaamheden uitbesteed. Natuurlijk blijven we wel zelf verantwoordelijk. In sommige gevallen hebben we niet direct zicht op die processen, zoals bijvoorbeeld uitbetaling van pensioenen. Daarnaast kan het zijn dat de dienstverlening onderbroken wordt. Beheersing: Onze pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL N.V., ons vermogensbeheer aan GSAM en custodian Northern Trust. Met deze organisaties hebben we prestatiecontracten afgesloten. We monitoren ze kritisch en stellen steeds strengere eisen aan bijvoorbeeld rapportages. We leggen vast op basis van welke argumenten we besluiten nemen.
Operationeel risico	Het risico dat ontstaat doordat interne processen niet goed worden uitgevoerd, doordat mensen fouten maken of systemen haperen. Ook onverwachte externe gebeurtenissen horen hierbij. Beheersing: We beoordelen rapporten van onze uitvoerders over hun interne beheersingsmaatregelen en de werking daarvan kritisch. Het betreft zogenaamde ISAE 3402- en ISAE 3000-rapporten. Daarnaast zijn er prestatienormen vastgelegd en bespreekt de risicomanagementcommissie de dienstverlening in periodiek overleg.
Compliance risico [Integriteitsrisico]	Het risico dat bij het fonds betrokken mensen zich niet eerlijk en oprecht opstellen. Beheersing: Integriteit is opgenomen in de prestatieafspraken met onze uitvoerders. De compliance officer controleert de naleving van onze eigen gedragscode. Hij heeft geen afwijkingen geconstateerd.
Juridisch risico	Het risico dat samenhangt met wet- en regelgeving, met onze rechtspositie en met de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn. Beheersing: We monitoren de naleving van contracten periodiek en structureel. Ons beleid leggen we vast in juridisch getoetste stukken zoals onze statuten, ons beleidsplan, ons geschiktheidsplan (dat ook getoetst wordt door DNB), ons uitbestedingsbeleid en onze gedragscode.

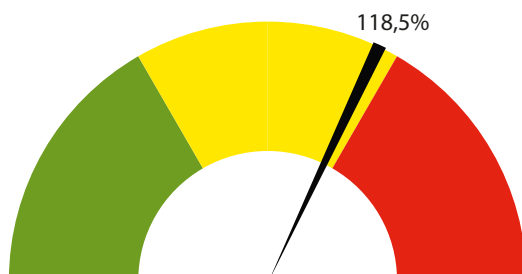
Niet-financiële risico's	Beleid
IT-risico	Het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd worden. Het cyberrisico en het privacyrisico zijn een onderdeel van dit risico. Beheersing: We evalueren het IT-beleid. Het risicomanagement toetst onze compliance en die van onze leveranciers. Het beoordeelt bovendien de ISAE 3402 type II verklaringen. Die gaan over de beheersing van de IT-risico's van onze leveranciers. Bovendien krijgen we van hen kwartaalrapportages waarin ze verslag doen van hun performance en security. Onze governance is in het verslagjaar uitgebreid met een eerste lijns risico manager.
Omgevingsrisico	Het risico dat we lopen door veranderingen van buitenaf, zoals in concurrentieverhoudingen, reputatie en ondernemingsklimaat. Beheersing: We hebben een meerjarenbeleidsplan en we voeren periodiek een klanttevredenheidsonderzoek uit. Daarnaast hebben we een meerjarig communicatiebeleidsplan. Zie ook de beheersing van het reputatierisico en het ESG-risico hieronder.
Reputatierisico	Het risico dat onze marktpositie verslechtert doordat andere partijen een negatief beeld van ons hebben. Beheersing: Zowel ons integriteitsbeleid (zie ook hierboven) als ons communicatiebeleid zorgen voor transparante communicatie, zodat u niet voor verrassingen komt te staan.
Environmental, Social en Governance risico's (ESG)	We hebben bij ons beleggingsbeleid aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen. Als onderdeel daarvan houden we rekening met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen (ESG-factoren). We nemen de risico's die verbonden zijn aan ESG mee in ons reputatierisico.

De beschreven risico's kunnen een voordelige of een nadelige invloed hebben op de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

We kunnen een aantal instrumenten inzetten om deze risico's te beheersen, namelijk het beleggingsbeleid, het herverzekeringsbeleid, het premiebeleid, het communicatiebeleid en het toeslagbeleid. In de risicoparagraaf van de jaarrekening lichten we specifieke risico's nader toe en drukken we ze in getallen uit.

De financiële risico's die we lopen in combinatie met het beleid om die risico's tegen te gaan, zijn meetbaar aan de hand van de vereiste dekkingsgraad. Onderstaande risicometer laat zien dat ons beleggingsbeleid een gemiddeld risico kent met een strategisch vereiste dekkingsgraad van 118,5%.

VEV Risicometer

Pensioenregeling 2023

Hieronder vindt u een overzicht van de belangrijkste punten uit onze pensioenregeling. Onze regeling is een middelloonregeling. Dat betekent dat u jaarlijks een stukje pensioen opbouwt gebaseerd op uw salaris in dat jaar. Het pensioen dat u uiteindelijk ontvangt, is gebaseerd op al deze opgebouwde stukjes per jaar, aangevuld met eventuele verhogingen.

Pensioensysteem	Geïndexeerd middelloon
Pensioenrichtleeftijd	67
Opbouwpercentage ouderdomspensioen	1,63%
Opbouwpercentage partnerpensioen	1,141%
Maximum pensioengevend jaarsalaris	€ 128.810
Franchise	€ 17.488
Pensioenpremie	20,7%

Pensioenleeftijd

De pensioenleeftijd bij POB is de eerste dag van de maand waarin u 67 jaar wordt. Dat is de leeftijd waarop wij uw pensioen berekenen. U kunt er zelf voor kiezen om uw pensioen eerder in laten gaan, bijvoorbeeld tegelijk met uw AOW. Als u hiervoor kiest dan verandert ook de hoogte van uw pensioen. In de cao Openbare Bibliotheken is vastgelegd dat uw arbeidscontract eindigt als u de AOW-leeftijd bereikt. In 2023 is dat 66 jaar en 10 maanden. In 2024 stijgt de AOW-leeftijd naar 67 jaar. U kunt eventueel andere afspraken maken met uw werkgever.

Opbouw van uw pensioen

In 2023 bouwde u 1,63% pensioen op.

U bouwt niet over uw hele salaris pensioen op. Dat komt omdat u van de overheid ook AOW ontvangt. Het deel waarover u geen pensioen opbouwt, noemen we de franchise. Wij gaan uit van een franchise van € 17.488 (2023). Als u een salaris krijgt boven € 128.810 (2023) bouwt u over het bedrag daarboven ook geen pensioen op in onze pensioenregeling. Daarvoor kunt u eventueel zelf iets regelen.

Naast de opbouw van uw eigen pensioen, bouwt u ook partnerpensioen op. Dat is voor 2023 1,141% per jaar. Ons fonds biedt ook een wezenpensioen.

Overlijden en arbeidsongeschiktheid

Er is altijd een risico dat u vroegtijdig komt te overlijden. Dan krijgen uw nabestaanden partner- en/of wezenpensioen. Als u ziek wordt en daardoor niet meer kunt werken, krijgt u arbeidsongeschiktheidspensioen van ons. In sommige gevallen hoeft u dan niet meer te betalen voor de opbouw van uw (resterende) pensioen.

Wilt u onze volledige pensioenregeling lezen? Deze is te vinden op www.pob.eu.

Waardeoverdracht kleine pensioenen (minder dan € 594,89 bruto per jaar)

We zijn in 2020 begonnen met het automatisch overdragen van kleine pensioenen die premievrij zijn geworden. De wet die dit mogelijk maakt, trad toen in werking. Waardeoverdracht kleine pensioenen wil zeggen dat pensioenfondsen onderling een opgebouwd pensioen van oud-deelnemers automatisch naar elkaar overdragen. In 2023 gaat het om 427 kleine uitgaande automatische waardeoverdrachten waardoor het aantal gewezen deelnemers eveneens met dit aantal afnam. Er was in 2023 sprake van 2.327 inkomende automatische waardeoverdrachten.

Vervallen zeer kleine pensioenen (€2,00 bruto per jaar of minder)

Gaat iemand uit dienst? Dan stopt de pensioenopbouw bij ons. Is er minder pensioen opgebouwd dan € 2,00 bruto per jaar, dan vervalt het pensioen. Dat heeft de wetgever in 2019 bepaald.

Kosten Wet toekomst pensioenen

Vanaf 2021 verrichtten we al veel voorbereidend werk. Denk aan kennissessies, veelvuldig overleg met en tussen de voorbereidende werkgroepen, raad van toezicht, verantwoordingsorgaan en sociale partners. Voor de hele overgang naar de Wet toekomst pensioenen is medio 2022 een projectleider aangesteld, naast uitbreiding in uren van adviseurs en bestuursleden. Ook sociale partners hebben een extra adviseur aangesteld om hen bij de stappen die voor de overgang van belang zijn te adviseren. In 2023 is dit nog verder uitgebreid met een eerstelijns risicomanager. Er is onder andere een nieuw risicobereidheidsonderzoek onder deelnemers uitgevoerd.

In 2023 hebben we, net als in 2022, regelmatig met onze uitvoerder AZL overleg gevoerd over de overgangsdatum, de inhoud van de nieuwe regeling, de mogelijkheden die AZL kan bieden, enzovoorts. Daarnaast gingen we door met het zetten van de benodigde stappen om per 1 januari 2025 over te kunnen gaan naar de nieuwe regeling. De sociale partners hebben het besluit genomen te willen invaren in de nieuwe regeling en hebben het transitieplan vastgesteld. Met GSAM vinden net als met AZL op regelmatige basis afstemmingsgesprekken plaats en nemen we de nodige actie om op tijd gereed te zijn. Ook hebben we in 2023 afstemmingsgesprekken met DNB gevoerd.

Het bestuur besteedt door al deze werkzaamheden ook steeds meer tijd aan POB. Dit gebeurt al een hele tijd. Sinds oktober 2022 besteden de bestuurders allen één dagdeel meer per week aan POB. Als gevolg van de invoering van de Wtp zijn er goedkeuringsaanvragen en adviesaanvragen bij RvT en VO neergelegd.

Kosten pensioenbeheer

Kosten van het pensioenbeheer bestaan uit de kosten van uitbesteding, bestuurskosten en de kosten van toezicht. De totale kosten bedragen in 2023 (in duizenden euro) € 4.428 (2022: € 3.747). Over 2023 heeft het fonds voor het eerst de kosten die gemaakt worden voor de overgang naar de Wet toekomst pensioenen apart inzichtelijk gemaakt. Het betreft over 2023 een bedrag van (in duizenden euro) € 870 (2022: € 283).

Om de kosten per deelnemer te berekenen maken we gebruik van de definitie van de Pensioenfederatie. Dat betekent dat we de actieve deelnemers en de pensioengerechtigden meetellen. De gewezen deelnemers sluiten we in deze berekening uit.

Omgerekend naar kosten per deelnemer zijn de kosten van pensioenbeheer gestegen en bedragen € 259,83 in 2023 ten opzichte van € 233,30 in 2022. De kosten die het fonds heeft gemaakt in het kader van de werkzaamheden inzake de Wet toekomst pensioenen bedragen (in duizenden euro) € 870,18. Per deelnemer bedroegen deze kosten voor 2023 € 51,06 (2022 € 17,53). De verwachting is dat deze kosten in 2024 stijgen.

Het aantal actieve en gepensioneerde deelnemers nam gedurende het verslagjaar toe met 912 personen.

Bij vergelijkbare fondsen waren de kosten gemiddeld € 357,72 over het jaar 2022. Dat wil zeggen dat onze kosten lager zijn dan die van vergelijkbare pensioenfondsen. Het bestuur acht dit positief maar blijft aandacht houden voor een beheersbaar kostenniveau. Ook voor 2023 gaan we die vergelijking weer maken. De cijfers over 2023 zijn pas na de verslagleggingsperiode bekend en worden op een later moment door het fonds vergeleken.

Het beheersen van kosten blijft een aandachtspunt. Daarom kijken we samen met de sociale partners ook hoe de kosten zich ontwikkelen bij vergelijkbare pensioenfondsen. Kosten nemen in algemene zin toe door wijzigingen van wet- en regelgeving. Daarnaast stelt onze toezichthouder ook steeds meer eisen die tot extra kosten leiden.

Kosten vermogensbeheer (bedragen in duizenden euro's)

De kosten van het vermogensbeheer verdelen we in twee categorieën. De eerste categorie zijn de kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt: de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s) en overige beheervergoedingen, in 2023 € 1.413 (2022: € 2.089). De tweede categorie zijn kosten die verrekend zijn in het beleggingsrendement, in 2023 € 3.056 (2022: € 2.957). De totale vermogensbeheerkosten exclusief transactiekosten bedragen daarmee € 4.469 (2022: € 5.046). Dit is 0,18% (2022: 0,21%) als percentage van het gemiddeld belegd vermogen. We vinden dat deze kosten passen bij het beleid dat we voeren.

Transactiekosten

We maken transactiekosten voor de aan- of verkoop van beleggingsfondsen, individuele beleggingstitels en derivaten. De transactiekosten zijn niet apart zichtbaar in de jaarrekening, ze zijn verwerkt in de beleggingsopbrengsten. In 2023 zijn de transactiekosten € 2.125 (2022: € 1.495). De transactiekosten bedragen 0,11% (2022: 0,06%) als percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

De transactiekosten bedroegen in 2023 circa € 2,13 miljoen. Deze kosten worden onderverdeeld in directe kosten en indirecte kosten. Verreweg het grootste deel (€ 1,75 miljoen) zijn directe kosten en dit betreft de aan- en verkoopkosten voor mandaten.

In het jaar 2022 is een einde gekomen aan de trendmatige daling van de kosten vermogensbeheer. Voor de komende jaren wordt enige stijging van de kosten verwacht. Een nadruk op maatschappelijk verantwoord beleggen zal eerder leiden tot hogere dan tot lagere kosten. Enige kostenstijging die hiermee gepaard gaat vinden wij verantwoord. Uit het benchmarkonderzoek blijkt dat het gemiddelde van de transactiekosten van ons fonds met 0,09% over de periode 2018 tot en met 2020 nagenoeg gelijk is aan dat van andere fondsen met 0,08%.

In 2021 tot en met 2023 was de verdeling van de totale kosten van het vermogensbeheer inclusief transactiekosten per beleggingscategorie als volgt:

	2023		2022		2021	
	€	%	€	%	€	%
Vastgoed	999	0,04	836	0,03	755	0,03
Aandelen	549	0,02	586	0,02	261	0,01
Vastrentende waarden	3.563	0,16	3.172	0,13	2.532	0,15
Overige beleggingen	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Kosten overlay	303	0,01	261	0,01	48	0,00
Kosten fiduciar beheer	952	0,04	929	0,04	871	0,04
Bewaarloon	98	0,01	681	0,03	731	0,02
Overige kosten	130	0,01	76	0,01	533	0,02
	6.594	0,29	6.541	0,27	5.731	0,27

We zijn van mening dat we de 'normale dienstverlening' vanuit de uitvoerder vragen. Daarbij past dan ook een normale marktconforme prijs. Voor de communicatie maken we extra kosten. We vinden het belangrijk dat onze deelnemers goed geïnformeerd blijven. Naar de mening van het bestuur zijn op dit moment de kosten en de daarvoor ontvangen servicegraad in overeenstemming met elkaar.

Uitvoeringskosten

	2023*	2022*
Pensioenbeheer:		
<i>Kosten van het pensioenbeheer (inclusief btw) bestaan uit:</i>		
– Bestuurskosten	€ 533	€ 508
– Administratie en advies	€ 3.727	€ 3.108
– Toezichtkosten	€ 168	€ 131
Totaal	€ 4.428	€ 3.747
Waarvan kosten voor de overgang naar de Wtp	€ 870	€ 283
Totale pensioenuitvoeringskosten in euro per deelnemer	€ 259,83	€ 232,30
Kosten voor de Wtp in euro per deelnemer	€ 51,06	€ 17,53
De overgang naar het nieuwe pensioenstelsel brengt ook extra kosten met zich mee. Die brengen we voor de komende jaren apart in kaart. De overgang duurt ook meerdere jaren. De verwachting van de politiek is dat de kosten uiteindelijk lager zullen worden, omdat de uitvoering eenvoudiger is. We blijven dit kritisch volgen.		
POB is zich bewust van de kosten die het maakt voor de pensioenuitvoering. We vinden het daarbij belangrijk dat de kosten en de daarvoor ontvangen servicegraad van de uitvoerder overeenkomen.		
Vermogensbeheer:		
– Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,18%	0,21%
– Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,11%	0,06%
– Integrale kosten in euro per deelnemer	€ 646,76	€ 405,52

*Bedragen zijn inclusief BTW

Goed pensioenfondsbestuur

Geschiktheid en evaluatie

We hebben een geschiktheidsplan. Daarin beschrijven we aan welke eisen bestuurders moeten voldoen. In het geschiktheidsplan zit ook een opleidingsplan. In 2023 heeft de voorzitter met elk bestuurslid een functioneringsgesprek gevoerd. Twee bestuurders hebben met de voorzitter een functioneringsgesprek gevoerd. De conclusie van de gesprekken over het algemeen is dat iedereen tevreden is. De tijdsdruk neemt echter wel toe. Dit heeft te maken met het nieuwe pensioenstelsel en de vele werkzaamheden die hiervoor verricht moeten worden. Ook zal er geïnvesteerd worden in kennis van informatietechnologie, cybersecurity en gerelateerde onderwerpen. Vanaf 17 januari 2025 moet elk fonds aan de Europese Richtlijn van DORA (Digital Operational Resilience Act) voldoen.

Diversiteit

We volgen de normen uit de Code Pensioenfondsen. Wat diversiteit betreft, vinden we het belangrijk om ruimer te kijken dan wat de Code eist. Dat hebben we vastgelegd in ons diversiteitsbeleid. We hebben de volgende definitie van diversiteit geformuleerd voor ons fonds:

Het bestuur en de fondsorganen zijn een afspiegeling van het deelnemersbestand. Daarbij hebben we oog voor de verhoudingen naar geslacht, leeftijd en achtergrond. In bredere zin kijken we ook naar cultuur, opleiding en werkervaring. Diversiteit in denken, oordelen en perspectief is een derde belangrijk element.

Ons bestuur bestaat uit 6 personen. Eén bestuurder is een man en de overige bestuurders zijn vrouwen. Eén bestuurder is jonger dan 40 jaar. Ons verantwoordingsorgaan bestaat uit 6 personen, waarvan 2 mannen en 4 vrouwen. Twee leden van het verantwoordingsorgaan vierden in 2023 hun 40ste verjaardag waardoor alle leden ouder zijn dan 40 jaar.

Gedragscode

Elk jaar én als ze uittreden bevestigen alle bestuurders dat ze de gedragscode hebben nageleefd. De gedragscode is in 2023 inhoudelijk niet veranderd. Onze compliance officer controleert die naleving. Hij heeft in 2023 geen bijzonderheden geconstateerd.

Datalekken

In het jaar 2023 is er een aantal kleine datalekken geweest, waarvan een ook gemeld is bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Dit is terug te zien in de niet-financiële risicorapportage van AZL die het fonds per kwartaal ontvangt.

Beloningsbeleid

POB beschikt over een beloningsbeleid. Het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan ontvangen een vaste vergoeding per kwartaal. In de tabel geven we een overzicht van de betaalde vergoedingen op jaarbasis. De vergoedingsregeling is in 2023 aangepast. We verhoogden de vergoedingen per 1 januari 2023 met 7,5%. Dit is iets meer dan de helft van de verhoging van 14,5% die op basis van ons beleid maximaal mogelijk was geweest. Daarnaast heeft de tijdsdruk door alle werkzaamheden vanuit de Wet toekomst pensioenen ertoe geleid dat alle bestuurders structureel een dagdeel meer voor POB zijn gaan werken. Deze werkwijze geldt strikt voor de periode dat er werkzaamheden worden uitgevoerd in het kader van de Wet toekomst pensioenen. Vanaf oktober 2022 wordt dit extra dagdeel door de bestuurders bij het fonds gedeclareerd.

Betaalde vergoeding (in duizenden euro's)	2023 ¹⁾	2022
Bestuur	328	261
Raad van Toezicht	57	54
Verantwoordingsorgaan	55	52
Totaal	440	367

Code Pensioenfonds

De Code Pensioenfonds vertelt ons hoe we ons moeten gedragen als pensioenfondsbestuur. We mogen van deze code afwijken, als we goed kunnen uitleggen waarom. In norm 33 is vastgelegd dat minimaal één bestuurder en één lid van het verantwoordingsorgaan jonger dan 40 jaar moet zijn. Eén bestuurder is jonger dan 40 jaar. Twee leden van het verantwoordingsorgaan vierden in 2023 hun 40ste verjaardag waardoor alle leden ouder zijn dan 40 jaar. Hiermee voldoen we niet aan alle normen.

Klachten en geschillen

Nieuw klachtenreglement per 1 januari 2023

De Pensioenfederatie heeft in juni 2022 de nieuwe gedragslijn 'Goed omgaan met klachten' gepubliceerd. Deze moest uiterlijk op 1 januari 2024 geïmplementeerd zijn. De gedragslijn regelt het behandelen, rapporteren en leren van klachten van deelnemers. De eisen die de Wet toekomst pensioenen gaat stellen, alsmede de aanbevelingen van de Ombudsman Pensioenen en de AFM, zijn in de gedragslijn opgenomen.

Sinds de invoering van de Gedragslijn Goed omgaan met Klachten van de Pensioenfederatie en de invoering van de Wet toekomst Pensioen per 1 juli 2023 is er een nieuwe definitie van een klacht. Elke uiting van ontevredenheid van een persoon, gericht aan de pensioenuitvoerder, wordt beschouwd als een klacht. We hebben de voorwaarden van de Gedragslijn in het nieuwe klachtenreglement opgenomen.

Klachten die niet in onderling overleg worden opgelost, monden uit in een geschil. Geschillen kunnen worden voorgelegd aan de Ombudsman Pensioenen of aan de rechter. Met ingang van 1 januari 2024 kunnen geschillen worden voorgelegd aan de Geschillen Instantie Pensioenfonds (GIP) waarbinnen de deelnemer kan kiezen voor bemiddeling door de Ombudsman (of beslechting), of de burgerlijke rechter.

In dit jaarverslag ziet u voor het eerst een overzicht van klachten en geschillen van (gewezen) deelnemers, andere aanspraakgerechtigden (ex-partners, kinderen) en pensioengerechtigden aan de hand van de categorieën die de Pensioenfederatie heeft voorgeschreven in de gedragslijn 'Goed omgaan met klachten'. Eind 2023 zijn de categorieën uitgebreid met een categorie duurzaamheid en categorie keuzebegeleiding, en is de categorie toepassing wet- en regelgeving gesplitst in een algemeen deel en een deel over invaren en transitie. Deze categorieën hebben we vanaf het vierde kwartaal 2023 bijgehouden.

1) Gezien de extra werkzaamheden die nodig zijn in het kader van de Wet Toekomst Pensioen heeft het bestuur besloten dat alle bestuurders per oktober 2022 één dagdeel per week extra beschikbaar zijn.

In de navolgende tabel wordt een overzicht gegeven van de in 2023 door ons fonds behandelde klachten en geschillen en de klachten die zijn ingediend bij de Ombudsman Pensioenen:

Deelnemers (gewezen) deelnemers, andere aanspraakgerechtigden (ex-partners, kinderen) en pensioengerechtigden)		Klachten				Geëscaleerde klachten*	Geschillen**	Totaal
Onderwerp		Q1	Q2	Q3	Q4			
1	Behandelingsduur	3	5	1	2	0	0	11
2	Deelnemersportaal	1	0	0	0	0	0	1
3	Duurzaamheid	-	-	-	0	0	0	0
4	Financiële situatie	0	0	0	2	1	0	3
5	Informatieverstrekking	2	2	4	2	0	0	10
6	Keuzebegeleiding	-	-	-	0	0	0	0
7	Pensioenberekening en -betaling	2	2	2	1	0	0	7
8	Registratie werknemersgegevens	0	0	0	0	0	0	0
9	Service en klantgerichtheid	1	1	4	0	0	0	6
10	Toepassing wet- en regelgeving algemeen	0	14	10	0	0	0	24
11	Toepassing wet- en regelgeving invaren transitie	-	-	-	0	0	0	0
12	Overig	1	2	0	1	0	0	4
	Totaal	10	26	21	8	1	0	66

* Een geëscaleerde klacht is een klacht waarvan degene die de klacht heeft ingediend niet tevreden is over de behandeling van de klacht.

** Onder geschillen werd in 2023 ook nog verstaan de zaken die aan de Ombudsman zijn voorgelegd.

In 2023 heeft het fonds een klacht ontvangen die uiteindelijk aan de Ombudsman Pensioenen is voorgelegd. Het betreft een deelnemer die gebruik maakte van de mogelijkheid tot afkoop klein pensioen. De klacht betreft het feit dat de afkoopbrief die in 2022 werd ontvangen hogere bedragen bevatte dan daadwerkelijk is uitbetaald in 2023. De deelnemer heeft de klacht, na eerst de interne klachtenprocedure te hebben gevolgd, in 2023 voorgelegd aan de Ombudsman Pensioenen. Deze klacht is in 2024 door de Geschillen Instantie Pensioenfonds (GIP) in behandeling genomen.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de in 2023 door ons behandelde klachten en geschillen van werkgevers:

Werkgevers		Klachten				Geëscaleerde klachten	Geschillen	Totaal
Onderwerp		Q1	Q2	Q3	Q4			
1	Aanlevering (werknemer) gegevens	0	0	0	1	0	0	1
2	Aansluiting/ handhaving	0	0	0	0	0	0	0
3	Behandelduur	0	6	0	0	0	0	6
4	Duurzaamheid	-	-	-	0	0	0	0
5	Informatieverstrekking	0	0	0	0	0	0	0
6	Keuzebegeleiding	-	-	-	0	0	0	0
7	Premieberekening en betaling	0	0	1	0	0	0	1
8	Service en klantgerichtheid	0	0	1	0	0	0	1
9	Toepassing wet- en regelgeving: algemeen	0	0	0	0	0	0	0
10	Toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	-	-	-	0	0	0	0
11	Werkgeversportaal	1	2	0	0	0	0	3
12	Overig	-	-	-	0	0	0	0
	Totaal	1	8	2	1	0	0	12

In 2023 hebben zich bij uitbestedingspartner AZL 12 generieke en 3 fondsspecifieke incidenten voorgedaan. Deze incidenten hebben voor ons fonds geen blijvende nadelige gevolgen voor de bedrijfsvoering gehad. De incidenten zijn, waar nodig, besproken met de betrokken uitbestedingspartners en hebben tot gevolg gehad dat aanvullende beheersmaatregelen zijn getroffen om dergelijke incidenten in de toekomst te voorkomen.

Een van de incidenten betrof het ontbreken van een structurele toetsing tegen de Nationale Sanctielijst Terrorisme (NST) en de geconsolideerde VN sanctielijst door onze uitvoerder. Hierover hebben we de toezichthouder geïnformeerd. Onze uitvoerder heeft hiervoor zijn herstelmaatregelen verricht.

Gedraglijn goed omgaan met klachten

De gedragslijn regelt het behandelen, rapporteren en leren van klachten van deelnemers. De eisen die de Wet toekomst pensioenen gaat stellen, alsmede de aanbevelingen van de Ombudsman Pensioenen en de AFM, zijn in de gedragslijn opgenomen. De nieuwe gedragslijn en klachtenprocedure voor de deelnemers staan op onze website.

Om te zien waar de pensioenfondsen staan, is in het najaar van 2023 een 1-meting uitgevoerd onder leden van de Pensioenfederatie. We zijn in 2022 gestart met de implementatie van de gedragslijn en hebben dit in 2023 voortgezet. Ten opzichte van de 0 meting eind 2022, zien wij een sterke verbetering van de score.

Uitbesteding

AZL en GSAM verzorgen het beheer van respectievelijk de pensioenadministratie en het beheer van het vermogen. Dat noemen we uitbesteding. We kunnen er altijd voor kiezen om dit beheer bij andere organisaties neer te leggen, of extra opdrachten te geven. We blijven als bestuur zelf eindverantwoordelijk. Onze risicomanagementcommissie controleert het risicomanagement, het jaarverslag en de afspraken rondom uitbesteding. Het bestuur besluit daar uiteindelijk over.

Administratie en bestuursondersteuning

AZL zorgt voor de pensioen- en deelnemersadministratie, het uitvoerend actuariaat, de financiële administratie en de jaarverslaglegging. We hebben daarnaast ook de bestuursondersteuning en -advisering en de communicatie uitbesteed aan AZL.

Vermogensbeheer

GSAM coördineert het beleggingsbeleid binnen de richtlijnen van het bestuur.

Bewaarneming en monitoring

Northern Trust is aangesteld als bewaarder van het vermogen. Northern Trust heeft ook de externe monitoring op ons beleggingsbeleid en van de discretionaire mandaten uitgevoerd.

Adviserend actuariaat

Mercer voerde in 2023 de adviserende actuariële werkzaamheden uit. De adviserend actuaris is, als dat nodig is, aanwezig bij bestuurs- en commissievergaderingen.

Sleutelfuncties

We hebben ervoor gekozen om de drie sleutelfuncties voor actuariaat, risicobeheer en interne audit in te vullen met onafhankelijke externe deskundigen. Natuurlijk blijven alle drie de functies wel onze verantwoordelijkheid.

De actuariële functie wordt sinds januari 2021 ingevuld door onze waarmede actuaris, de heer Weijers. De heer Aalders vulde in 2023 de sleutelfunctiehouder risicobeheer in. De sleutelfunctie interne audit wordt ingevuld door de heer Kee. DNB heeft alle sleutelfunctiehouders goedgekeurd.

Het bestuur heeft eind 2023 besloten om sleutelfunctie interne audit te laten invullen door de heer Mulder zodra DNB dit heeft goedgekeurd. De goedkeuring is begin 2024 ontvangen.

Waarmede actuaris

Willis Towers Watson toetst of we onze voorziening voor pensioenverplichtingen op de juiste manier hebben berekend en of deze juist op de balans staat.

Controlerend accountant

KPMG is voor 2023 onze controlerend accountant die:

- controleert of de in dit verslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen per 31 december van het boekjaar en het resultaat over het boekjaar, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek.
- vaststelt of het bestuursverslag, de overige gegevens en andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat. Hij kijkt ook of alle informatie aanwezig is die op grond van Nederlandse wet is vereist.
- toetst of de opgave van basisgegevens van verzekeren en andere rechthebbenden juist en volledig en in overeenstemming met de voorwaarden zoals vastgelegd in het pensioenreglement is.
- de Z-score controleert.
- vaststelt dat de DNB-staten opgesteld zijn in overeenstemming met de bepalingen van en ingevolge de Pensioenwet.

Risicobeheersing en bewaking van uitbestede werkzaamheden

AZL en GSAM hebben de beheersing van risico's ingebouwd in hun interne processen, procedures en functiescheidingen. Dit is allemaal schriftelijk vastgelegd. Omdat AZL en GSAM werken volgens vastgestelde controlerichtlijnen en daarnaast ook interne controles uitvoeren, zijn de risico's voldoende geborgd. Dit rapporteren de organisaties in een ISAE 3402-rapportage en AZL aanvullend in een ISAE 3000-rapportage. We ontvangen elk kwartaal een administratieve rapportage van AZL en elke maand een rapportage over de samenstelling van onze beleggingsportefeuille van GSAM. We toetsen minstens één keer per jaar of ons uitbestedingsbeleid de gewenste resultaten oplevert.

Fondsdocumenten

In 2023 zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

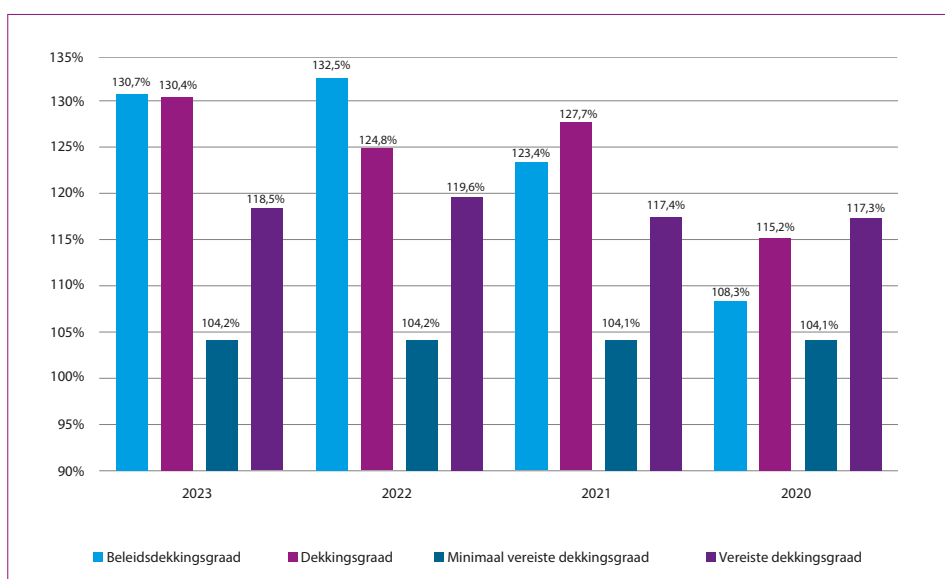
- Kader evenwichtigheid
- ABTN
- Haalbaarheidstoets
- Pensioenreglement
- Uitvoeringsreglement
- Beleggingsovertuigingen POB
- Precontractuele informatie beleggingen
- Verklaring ongunstige effecten op duurzaamheid POB
- Profielschets eerstelijns risicomanager
- Communicatiebeleidsplan 2021-2023

- Jaarverslag 2022
- ESG Jaarverslag 2022
- Klachtenregeling werknemers
- Klachtenregeling werkgevers
- Datakwaliteitsbeleid
- Herzieningenbeleid
- Functieprofiel bestuurder
- Statuten
- Stakeholdersbeleid
- Noodprocedure
- Checklist Code Pensioenfondsen
- Premietabel vrijwillig aangesloten werkgevers
- Beleggingsplan 2024
- MVB-beleid
- Addendum communicatiebeleidsplan 2021-2023
- Opdrachtaanvaardingsovereenkomst
- Compliance rapportage 2022
- Contract met uitvoerder AZL
- Investment beliefs

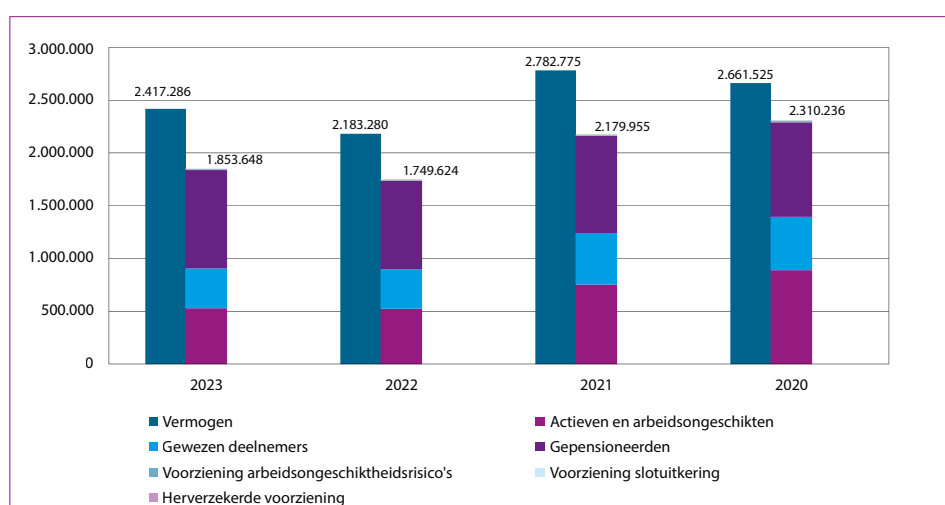
Actuariële analyse

Financiële positie

De dekkingsgraad¹⁾ is in het boekjaar gestegen van 124,8% ultimo 2022 naar 130,4% ultimo 2023. De beleidsdekkingsgraad van het fonds daalde in 2023 van 132,5% naar 130,7%. De beleidsdekkingsgraad ultimo 2023 is hoger dan de vereiste dekkingsgraad van 118,5%. Hierdoor is de financiële positie toereikend. Onderstaande grafiek toont de beleidsdekkingsgraad, de dekkingsgraad en de (minimaal) vereiste dekkingsgraad over de afgelopen jaren.

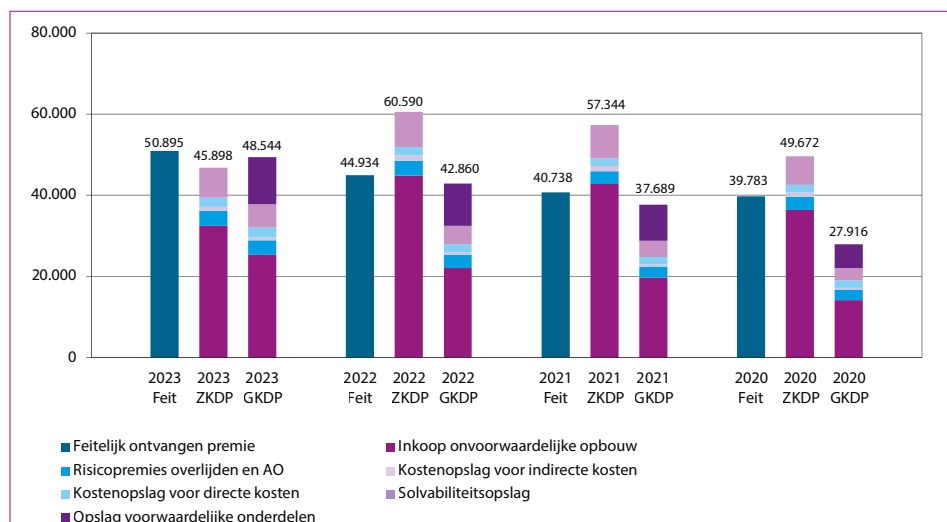
De volgende grafiek toont het vermogen en de technische voorzieningen over de afgelopen jaren.

1) De dekkingsgraad is gebaseerd op de technische voorziening, waarbij verdiscontering heeft plaatsgevonden op basis van de DNB-rentetermijnstructuur per einde 2023.

Analyse van het resultaat

In 2023 is er een positief resultaat van 129.982 behaald (2022: 169.164 negatief). De invloed van het resultaat op de dekkingsgraad is in de volgende grafiek weergegeven en uitgesplitst naar mutatie-oorzaak¹⁾.

Onder de component "Rente en rendement" wordt het effect van de beleggingsopbrengsten en de wijziging van de rentetermijnstructuur op de dekkingsgraad getoond. De component "Overige mutaties TV" heeft betrekking op het negatieve effect op de dekkingsgraad dat ontstaat door wijziging van het veronderstelde leeftijdsverschil tussen hoofdverzekerden en medeverzekerden en de herijking van de schadevoorziening als gevolg van de verhoging van het streefopbouwpercentage van 1,63% naar 1,738% met ingang van 1 januari 2024. Onder de post "Toeslagverlening" is het effect van de toeslagverlening zichtbaar die per 1 januari 2024 (0,18%) is toegekend.

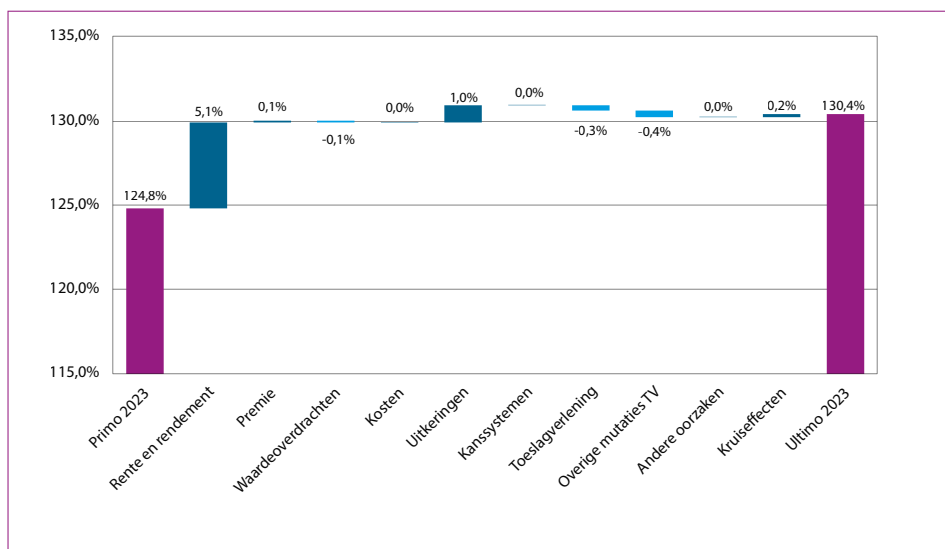
Kostendekkende premie

De kostendekkende premie over 2023 is vastgesteld conform de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn). Dit betekent dat de minimaal vereiste premie is vastgesteld op basis van een gedempt premiebeleid, gebaseerd op het verwacht toekomstig rendement dat volgt uit de strategische beleggingsportefeuille van het fonds. Bij de vaststelling van de gedempte premie wordt rekening gehouden met een afslag van prijsinflatie (zonder ingroeipad) vanwege de eis van toekomstbestendige toeslagverlening.

De gedempte kostendekkende premie bedraagt € 48.544.000 (19,7% van de salarissom). De feitelijke premie is met € 50.895.000 (20,7% van de salarissom) toereikend.

De feitelijke premie (Feit), de zuivere kostendekkende premie (ZKDP) en de gedempte kostendekkende premie (GKDP) worden in onderstaande grafiek weergegeven. Hierbij zijn de zuivere en de gedempte kostendekkende premie gesplitst conform de vereisten uit de Pensioenwet. De component "opslag voorwaardelijke onderdelen" in de gedempte premie betreft de verplichte opslag voor de financiering van voorwaardelijke toeslagen waarmee rekening dient te worden gehouden bij premiestelling op basis van verwacht rendement.

1) De splitsing naar de verschillende mutatie-oorzaken volgt, met uitzondering van de post "kruiseffecten", de DNB-jaarstaat J605. De post "kruiseffecten" is aanvullend opgenomen en betreft de saldopost. Voor de overige procentuele resultaten geldt dat deze individueel berekend zijn als mutatie ten opzichte van de financiële positie primo boekjaar.

In de volgende tabel tonen we de premiedekkingsgraad. Er is sprake van een positief effect op de financiële positie van het fonds, indien de premiedekkingsgraad primo boekjaar hoger is dan de dekkinggraad primo boekjaar. Als de premiedekkingsgraad lager is heeft dit een negatief effect op de financiële positie van het fonds. Zoals uit de tabel valt op te maken heeft de opbouw in 2023 een positief effect gehad op de financiële positie van het fonds van 0,1%-punt.

	2023	2022	2021	2020
Dekkingsgraad primo boekjaar	124,8%	127,7%	115,2%	115,5%
Premiedekkingsgraad primo boekjaar	133,1%	86,1%	82,3%	93,2%
Impact opbouw op dekkinggraad	0,1%	-1,0%	-0,7%	-0,4%

Verzekerdenbestand

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2022	7.964	8.489	8.166	24.619
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	1.959	0	0	1.959
Ontslag met premievrije aanspraak	-1.477	1.477	0	0
Waardeoverdracht	0	-472	0	-472
Ingang pensioen	-147	-473	731	111
Overlijden	-12	-24	-241	-277
Afkoop	0	0	-62	-62
Andere oorzaken	210	-439	-49	-278
Mutaties per saldo	533	69	379	981
Stand per 31 december 2023	8.497	8.558	8.545	25.600
Specificatie pensioengerechtigden			2023	2022
Ouderdomspensioen			7.703	7.365
Nabestaandenpensioen			815	772
Wezenpensioen			27	29
Totaal			8.545	8.166

Vooruitblik 2024

Vorbereiding transitie naar een nieuw pensioenstelsel

- De Wet Toekomst Pensioenen is op 1 juli 2023 in werking getreden. Uiterlijk 1 juli 2025 moet het pensioenfonds een Implementatieplan bij DNB hebben ingediend en een Communicatieplan bij de AFM. Wij dienen dit in 2024 in.
- Op 1 januari 2024 is de gewijzigde Code Pensioenfonds 2024 in werking getreden. Het pensioenfonds dient in 2024 aan de wijzigingen te voldoen en hierover in het jaarverslag over 2024 te rapporteren.
- Op 17 januari 2023 is de Verordening betreffende de digitale operationele weerbaarheid voor de financiële sector, (ook wel ‘Digital Operational Resilience Act’, of DORA) van kracht geworden. In 2024 treffen we voorbereidingen om, zoals vereist, aan DORA te kunnen voldoen op 17 januari 2025.
- Op 1 januari 2024 is de Geschillen Instantie Pensioenfonds gestart (GIP). Geschillen kunnen ter bemiddeling of beslechting bij GIP worden voorgelegd. Hierover zal in het jaarverslag over 2024 worden gerapporteerd.
- We hebben in 2022 en 2023 onderzoeken uitgevoerd naar de kwaliteit van de data in onze pensioenadministratie. Gelukkig bleek uit deze meting dat we de datakwaliteit goed op orde hebben. Naar aanleiding van deze onderzoeken zijn data die wel foutief in onze systemen stonden hersteld. Een goede datakwaliteit is essentieel voor de uitvoering van onze pensioenregeling. Een externe accountant heeft in 2024 gekeken naar het proces dat wij hiervoor doorlopen hebben, de uitkomst hiervan was dat er geen opmerkingen waren.

Ondertekening

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Utrecht d.d. 12 juni 2024

Het bestuur

Mevrouw C.P.M. Teunissen
voorzitter

De heer W.L.M. Schapendonk-van Horne
secretaris

Mevrouw E.H. Janssen

Mevrouw S. J. Lourens-Van den Hout

Mevrouw M. de Boer-Spoelstra

Mevrouw M.N. Kulk-Romein

Verslag raad van toezicht

Bevindingen raad van toezicht

In 2023 richtte de Raad van Toezicht (RvT) van Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken zich op het toezicht houden op het thema Wet toekomst pensioenen (Wtp) en aanverwante belangrijke thema's. De aanpak was gestructureerd en gebaseerd op de statuten van het fonds, de Code Pensioenfonds en de toezichtcode van de VITP, met nadruk op de volgende thema's:

- Wet toekomst pensioenen (Wtp),
- Datakwaliteit en cybersecurity,
- Risicomanagement,
- Uitbesteding,
- Pensioenuitvoering.

Specifiek gericht op de Wtp zijn de volgende thema's onderzocht:

- Governance,
- Communicatie,
- Uitbesteding en proces,
- Invaren,
- Risicohouding en beleggingsbeleid,
- De werking van het risicomanagement.

De werkwijze van de RvT omvatte uitgebreide toegang tot documentatie, formele en informele vergaderingen en interacties met het bestuur en andere sleutelfuncties, waardoor de RvT een diepgaande evaluatie kon uitvoeren. Deze benadering stelde hem in staat om op een effectieve manier toezicht te houden en adviezen te verstrekken gedurende het transitieproces naar het nieuwe pensioenstelsel.

Naast de hierboven beschreven toezichtstaak, heeft de RvT een goedkeuringsverzoek gekregen tot invaren.

Goedkeuringsverzoeken Wet toekomst pensioenen

In oktober 2023 zijn twee voorwaardelijke goedkeuringsverzoeken aan de RvT voorgelegd. Dit betrof het invaren en compensatie in het kader van de Wtp. Op 22 december 2023 heeft de RvT omtrent deze twee goedkeuringsaanvragen zijn tussentijdse bevindingen gedeeld met het bestuur, waarbij de RvT de twee aanvragen als een geheel heeft behandeld.

Hierbij heeft de RvT naar een aantal specifieke normen gekeken, aanvullend op de bredere toetsing in het kader van de hierboven geformuleerde thema's en de door de RvT geformuleerde normen. Deze specifieke normen betroffen:

- Adequate risicobeheersing
- Het besluitvormingsproces
- Evenwichtige belangenafweging

De voorlopige positieve bevindingen van de RvT zijn verwerkt in onderstaande toezichtsonderwerpen en zijn afgegeven onder het voorbehoud dat er geen (significante) wijzigingen meer komen ten opzichte van het transitieplan van sociale partners en het bestuursbesluit rondom opdrachtaanvaarding en implementatieplan en daarmee ook niet ten aanzien van de dekkingsgraad.

Ingeval de dekkingsgraad op het moment van overdracht hoger is dan 150% heeft het bestuur aangegeven het voorgenomen voorwaardelijke besluit inzake de aanwending van het fondsvermogen te heroverwegen. De RvT gaat ervan uit dat hem, mocht deze situatie zich voordoen, wederom een verzoek tot goedkeuring wordt voorgelegd. Deze besluitvorming inzake het invaren door het bestuur is voorzien voor maart 2024.

Verder heeft de RvT nog een aantal vragen aan het bestuur geformuleerd ten aanzien van de voorwaardelijke goedkeuringsverzoeken.

1. Governance in het kader van de Wet toekomst pensioenen

- Waarnemingen en Beoordeling:

Het bestuur heeft zich proactief en doortastend getoond in de benadering van het Wtp-traject, met een grondige en transparante besluitvorming als kernpunt. De inspanningen omvatten niet alleen reguliere bestuursvergaderingen, maar ook intensieve sessies binnen de Werkgroep Wtp, met verslaglegging die de nadruk legt op de complexiteit en veelzijdigheid van de onderhanden thema's. Het bestuur wordt gesteund door deskundige adviseurs en sleutelfunctiehouders, wat bijdraagt aan de robuustheid van de besluitvorming. Deze aanpak heeft gezorgd voor een grondige belangenafweging en -afstemming, ondanks de toenemende druk en werklast. Het behoud van 'countervailing power', vooral in de interactie met adviseurs en uitvoeringsorganisaties, maar ook binnen het bestuur, blijft een aandachtspunt, gezien het technisch complexe landschap waarin besluiten worden genomen.

- Aanbevelingen:

- Blijf alert op een te hoge werkdruk en handel indien nodig.
- Borg voldoende countervailing power richting adviseurs en sleutelfunctiehouders.
- Leg evenwichtige afweging van belangen zorgvuldig vast in notulen.

2. Communicatie in het kader van de Wet toekomst pensioenen

- Waarnemingen en Beoordeling:

Het fonds heeft vooruitgang geboekt in het communiceren over de Wtp, met name door de ontwikkeling en uitvoering van een communicatieplan. Dit plan, gericht op het toegankelijk maken van complexe informatie, getuigt van betrokkenheid bij transparantie en toegankelijkheid. Het gebruik van de website als communicatiemiddel, met speciale secties gewijd aan de Wtp, biedt een platform voor deelnemers om zich te informeren. Hoewel het communicatieplan al veel sterke punten heeft, is er ruimte voor verbetering door sommige aspecten nog concreter en doelgerichter te maken.

- Aanbevelingen:

- Maak het communicatieplan Wtp nog iets concreter.

3. Uitbesteding en proces in het kader van de Wet toekomst pensioenen

- Waarnemingen en Beoordeling:

De focus van het fonds op het versterken van relaties met uitvoeringsorganisaties en het verbeteren van de datakwaliteit is een fundamenteel onderdeel van de voorbereiding op de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. De complexiteit van deze uitdaging wordt erkend, ook gezien de essentiële rol van data in het transitieproces. Het bestuur heeft strategische stappen ondernomen om samenwerking en communicatie

tussen sleutelpartners zoals administrateur en vermogensbeheerder te faciliteren, wat cruciaal is voor de uitvoerbaarheid van het nieuwe stelsel. Dit vereist niet alleen een goede planning en coördinatie, maar ook een voortdurende inzet voor het waarborgen van de integriteit en kwaliteit van de pensioengegevens.

- Aanbevelingen:
 - Zet de afspraken met de administrateur op een goede manier op papier en leg deze schriftelijk vast.
 - Blijf de samenwerking tussen administrateur en vermogensbeheerder, die cruciaal is voor een goede implementatie van de SPR, bevorderen.
 - Breng de datakwaliteit op orde, zowel op het punt van “get clean” als “stay clean”.

4. Invaren in het kader van de Wet toekomst pensioenen

- Waarnemingen en Beoordeling:

Het invaarproces heeft in 2023 een centrale plaats ingenomen in het bestuurlijke werk van het fonds, met een duidelijke focus op evenwichtigheid, transparantie en de uitvoerbaarheid van het proces. De besluitvorming rondom het invaren is uitvoerig en zorgvuldig aangepakt, met speciale aandacht voor de belangen van verschillende participantengroepen. Daarbij is ook het verantwoordingsorgaan betrokken. De voorbereidende stappen, de dialoog met belanghebbenden, en het strategisch inzetten van communicatie zijn aspecten die positief zijn beoordeeld door de RvT. Dit onderdeel van het rapport toont aan hoe het bestuur heeft gewerkt aan een gedegen basis voor het invaren, waarbij aandacht is voor de complexiteit van de materie en de noodzaak voor duidelijke communicatie en afstemming.
- Aanbevelingen:
 - Communiceer voortdurend transparant met alle belanghebbenden gedurende het hele transitieproces.
 - Versterk verder de belangenafweging en vastlegging, met bijzondere aandacht voor jonge deelnemers en slapers.
 - Stimuleer verdere betrokkenheid van sleutelfunctiehouders.
 - Monitor het transitieproces en stel zo nodig bij.

5. Risicohouding en beleggingsbeleid in het kader van de Wtp

- Waarnemingen en Beoordeling:

De voorbereidingen voor het vaststellen van een nieuwe risicohouding en het daaruit voortvloeiende beleggingsbeleid zijn in volle gang, geleid door analyses en het risicopreferentie-onderzoek onder de deelnemers. Hoewel het proces vertraging heeft opgelopen door de aanvullende vereisten van de AFM-leidraad, benut het bestuur deze tijd effectief door de basis voor de toekomstige beleidskaders te verstevigen. De nadruk ligt op een levensfasegerichte benadering, waarbij expliciet rekening wordt gehouden met de verschillende belangen van leeftijdscohorten. Dit proces illustreert de toewijding van het fonds aan het creëren van een pensioenregeling die zowel recht doet aan de risicobereidheid van haar deelnemers als aan de ambities van de sociale partners.
- Aanbevelingen:

Er zijn geen specifieke aanbevelingen vermeld in dit gedeelte van het rapport.

6. De werking van het risicomanagement

- Waarnemingen en Beoordeling:

Het risicomanagement binnen het fonds is aanzienlijk verbeterd, met een duidelijke toewijzing van taken en verantwoordelijkheden binnen de drie verdedigingslinies. De recente toevoeging van een eerstelijns

risicomanager markeert een belangrijke stap in de professionalisering van het risicobeheer. De tweede lijn, bestaande uit sleutelfunctiehouders in risicobeheer en actuariel werk, speelt een cruciale rol in het adviseren en challenges van het bestuur. De interactie tussen deze functies en het bestuur is verbeterd, vooral in het kader van de Wtp-transitie, waarbij een structurele dialoog en kritische beoordeling van risico's centraal staan. De derde lijn, de interne audit, functioneert effectief als een onafhankelijke toets op de effectiviteit van de risicobeheersing en draagt bij aan een cultuur van continue verbetering binnen het fonds.

- Aanbevelingen:
 - Voer een pre mortem analyse uit op de Wtp-transitie.
 - Breid de noodprocedure uit met contactmogelijkheden voor het geval van een cyberaanval.

7. Nakomen normen Code Pensioenfondsen

- Waarnemingen en Beoordeling:

Het fonds heeft aanzienlijke inspanningen geleverd om te voldoen aan de normen van de Code Pensioenfondsen. Er wordt volledige compliance nagestreefd en er is aandacht besteed aan het uitleggen van situaties waarin niet aan de Code Pensioenfondsen wordt voldaan, zoals de vertegenwoordiging van jongere leden in het VO. Dit wordt aangevuld met inspanningen om deze situaties in de toekomst te adresseren.
- Aanbevelingen:
 - Optimaliseer de noodprocedure door de privé e-mailadressen en dito telefoonnummers van de bestuurders en andere key-figuren op te nemen om te voldoen aan norm 9 van de Code Pensioenfondsen.
 - Onderneem actie om te zorgen dat in de toekomst wordt voldaan aan de norm voor de vertegenwoordiging van jongere leden in het VO, conform norm 33 van de Code Pensioenfondsen.

Opvolging eerdere aanbevelingen

Het bestuur neemt alle aanbevelingen serieus en heeft een proces ingericht om ze op te volgen. Nog een paar aanbevelingen dienen in 2024 te worden opgepakt cq. afgerond.

De Raad van Toezicht:

Dhr. drs. E.E. (Ernst) Hagen EPP

Mw. mr. P.M. (Paulien) Siegman (voorzitter) B Ed

Dhr. F.R. (Falco) Valkenburg AAG RBA

16 mei 2024

Reactie van bestuur

Het bestuur dankt de leden van de Raad van Toezicht voor hun inzet over het afgelopen verslagjaar. Het bestuur heeft kennis genomen van de bevindingen en aanbevelingen van het jaarverslag 2023 door de Raad van Toezicht en zijn rapport 2023. Het bestuur zal de daarin opgenomen aanbevelingen bespreken tijdens de jaarlijkse beleidsdag en daarna verder afstemmen met de Raad van Toezicht.

Verslag Verantwoordingsorgaan

Verslag Verantwoordingsorgaan over het boekjaar 2023

1. Inleiding

Dit oordeel bevat de bevindingen en aanbevelingen van het Verantwoordingsorgaan (VO) van Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken (POB) over het verslagjaar 2023. Het VO komt tot dit oordeel na beoordeling van de beleidsstukken en bespreking hiervan met het bestuur en de raad van toezicht.

Gedurende het verslagjaar had het VO toegang tot alle informatie die voor het VO noodzakelijk is om de aan het VO toevertrouwde taken op adequate wijze te kunnen uitvoeren. Bovendien heeft het VO regelmatig overleg met het bestuur en de raad van toezicht.

Ook voor het VO vormde de Wet toekomst pensioenen (Wtp), inclusief de hieraan verbonden onderdelen, in 2023 het belangrijkste onderwerp. Daarnaast heeft het VO dit jaar specifiek aandacht besteed aan het beoordelen van de deelonderwerpen governance, wet- en regelgeving, pensioenbeheer, beleggingsbeleid, vermogensbeheer, uitbestedingsbeleid, risicomanagement en communicatie.

Het VO heeft op grond van artikel 115a Pensioenwet de bevoegdheid om jaarlijks een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie (waaronder de bevindingen van het interne toezicht), het door het bestuur gevoerde beleid over het betreffende kalenderjaar en de beleidskeuzes voor de toekomst, waaronder de keuzes die van invloed zijn op de uitvoeringskosten. Daarnaast adviseert het VO het bestuur over de in de Pensioenwet opgenomen onderwerpen.

2. Uitgebrachte adviezen

De onderwerpen waarover het VO in 2023 adviseerde zijn:

- Communicatiebeleidsplan
- Uitvoeringsreglement / uitvoeringsovereenkomst vrijwillige aansluiting
- Klachtenregeling werkgevers
- Klachtenregeling deelnemers (inclusief GIP)
- Premie en pensioenopbouw 2024
- Aanpassing vergoedingsregeling per 1 januari 2024

Het VO heeft ten aanzien van de voormelde adviesaanvragen een positief advies gegeven.

Daarnaast zijn in het vierde kwartaal van 2023 de adviesaanvragen inzake invaren en compensatie met betrekking tot de Wtp ter advies voorgelegd aan het VO. Het VO heeft besloten om een positief advies af te geven ten aanzien van het voornemen om de bestaande pensioenaanspraken en -rechten op de via een interne collectieve waardeoverdracht om te zetten naar een persoonlijk pensioenvermogen in de nieuwe pensioenregeling en ten aanzien van het voornemen het verzoek van sociale partners te honoreren om de compensatieregeling bij invaren vanuit het fondsvermogen te financieren.

3. Governance

Het VO bestaat momenteel uit zes leden, te weten: drie vertegenwoordigers van de werknemers (twee FNV en één CNV), twee van de werkgevers (VOB) en één namens de pensioengerechtigden. In 2023 is de samenstelling van het VO gewijzigd. Van mevrouw Wiersma en mevrouw Verhagen is het lidmaatschap gedurende 2023 geëindigd. Daarnaast is mevrouw Den Draak op voordracht van FNV per 1 juli 2023 herbenoemd en is de heer Bruggeman per 1 juli 2023 benoemd tot lid van het VO namens de gepensioneerden.

4. Wet- en regelgeving & Pensioenbeheer

2023 stond voornamelijk in het teken van de transitie naar het vernieuwde pensioenstel. Sinds de inwerkingtreding van de Wtp op 1 juli 2023 en de oplevering van het transitieplan door sociale partners in oktober 2023, zijn de voorbereidingen in het kader van de transitie naar het vernieuwde pensioenstelsel in een stroomversnelling terecht gekomen.

Teneinde de transitie naar het vernieuwde pensioenstelsel in goede banen te kunnen leiden, wordt het bestuur begeleidt door een externe projectbegeleider en wordt er gewerkt met een gedetailleerd projectplan. De transitie heeft geleid tot een extra werklast binnen het bestuur en het VO. Het VO heeft veel vertrouwen in de wijze waarop het bestuur de transitie oppakt en de afspraken die het bestuur heeft gemaakt met de diverse uitbestedingspartners. De wijze waarop het bestuur de transitie oppakt geeft blijk van een grote betrokkenheid en toewijding. Het bestuur trekt nauw op met het VO (en de raad van toezicht). Het VO wordt periodiek door het bestuur bijgepraat over de stand van zaken en ontwikkelingen in het kader van de transitie tijdens de gezamenlijke vergaderingen en tijdens de terugkoppelingssessies van de Werkgroep toekomst pensioenen. Daarnaast is het bestuur te allen tijde bereid met het VO in gesprek te gaan en vragen vanuit het VO op een adequate wijze te beantwoorden. Het VO ervaart de samenwerking met het bestuur dan ook als bijzonder prettig.

Het VO is zich bewust van haar (wettelijke) taken en verantwoordelijkheden zoals opgenomen in de Pensioenwet en Code Pensioenfondsen. Doordat de wetgever ervoor heeft gekozen om het individueel bezwaarrecht bij invaren tijdens de transitiefase te laten vervallen, heeft de wetgever een verzwaard adviespakket aan het VO toevertrouwd tijdens de transitiefase. Het VO houdt te allen tijde rekening met de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en andere aanspraakgerechtigden. Tegelijkertijd beoogt het VO blinde vlekken te voorkomen. Het VO is van mening dat de discussie omtrent arbeidsvoorwaardelijke pensioenen niet los mag (en kan) worden gezien van bredere hedendaagse maatschappelijke ontwikkelingen.

Om zich zorgvuldig voor te kunnen bereiden op het vernieuwde pensioenstelsel heeft het VO sinds 2022 een eigen externe en onafhankelijke adviseur ingeschakeld. De samenwerking met de adviseur ervaart het VO als bijzonder waardevol. De adviseur staat het VO met raad en daad terzijde en heeft in 2023 een aantal studiesessies en kennissessies verzorgd, onder meer ten aanzien van de onderwerpen invaren en compensatie. Het VO heeft in 2023 daarnaast samen met de adviseur een beoordelingskader opgesteld aan de hand waarvan het VO de adviesaanvragen in het kader van de Wtp toetst. In het beoordelingskader zijn de uitgangspunten en thema's opgenomen die het VO in ogenschouw neemt bij het uitbrengen van de wettelijk gereguleerde adviezen inzake het vernieuwde pensioenstelsel. Het beoordelingskader is gedeeld met het bestuur en de raad van toezicht.

5. Beleggingsbeleid & Vermogensbeheer

Belegd vermogen en beleggingsopbrengst

Het belegd vermogen van het fonds is in 2023 toegenomen met € 239.211 (van € 2.153 miljard per ultimo 2022 tot € 2.392 miljard per ultimo 2023). De toename bestaat voor € 226.482 (94,6%) uit niet gerealiseerde koersverschillen. Het gemiddeld belegd vermogen van het fonds bedroeg in 2023 € 2,272 miljard (2022 = € 2,468 miljard). De

beleggingsopbrengst in 2023 bedroeg € 252.824 (gemiddelde 2019 t/m 2022 = € 36.689). De kosten voor vermogensbeheer bedroegen in 2023 € 4.469 (2022 = € 5.046).

Beleggingsbeleid

Zoals aangegeven in haar beleidsdocument “ESG-beleid” hanteert het fonds een maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) beleid. Daarbij houdt het fonds bewust rekening met ESG-factoren (milieu, sociale en governance aspecten) bij de invulling en uitvoering van haar beleggingsbeleid. Het beleggingsbeleid van het fonds is verder ook conform de prudent-person regel vormgegeven. De samenstelling van de beleggingen is dusdanig dat veiligheid, kwaliteit, rendement en liquiditeit als geheel zo veel mogelijk zijn gewaarborgd.

Het fonds is sinds 2022 een zogenaamd artikel 8 fonds waarbij zij, met ingang van 2023, periodiek de portefeuille doorlicht, screent (op onwenselijk ondernemersgedrag en onwenselijke producten) en hierover rapporteert. In 2023 heeft het fonds in het beleggingsbeleid nog niet voorgesorteerd op de transitie, maar heeft hiertoe wel de voorbereidingen getroffen. Ook zijn de beleggingsbeginselen aangescherpt voornamelijk in het licht van de Wtp.

Dekkingsgraad

Het beleggingsjaar is geëindigd met een beleidsdekkingsgraad (BDG) van 130,7% (2022 = 132,5%) en een strategisch vereiste dekkingsgraad (SVDG) van 118,5% (2022 = 119,6%). Omdat de BDG hoger is dan de SVDG voldoet het fonds aan de financiële vereisten.

6. Uitbestedingsbeleid & Risicomanagement

Uitbestedingsbeleid

Het fonds maakt gebruik van de diensten van meerdere externe partijen. Zo verzorgt AZL de pensioen- en deelnemersadministratie, het uitvoerend actuaariaat, de financiële administratie en de jaarverslaglegging. Daarnaast is AZL ook verantwoordelijk voor de bestuursondersteuning en -advisering, de communicatie en de administratieve ondersteuning van het VO. GSAM is, binnen door het bestuur gegeven richtlijnen, verantwoordelijk voor het vermogensbeheer. Naar het oordeel van het VO zijn er met betrekking tot het uitbestedingsbeleid geen tekortkomingen gebleken. De samenwerking met AZL beleeft het VO in het algemeen als zeer prettig.

Risicomanagement

Globaal kunnen risico's in vier hoofdgroepen worden verdeeld, namelijk het strategisch, financieel, operationeel en compliancerisico. Deze worden hierna in de genoemde volgorde behandeld.

Strategisch risico

Het betreft hier risico's die de strategische doelen van het fonds in gevaar brengen. Het VO constateert dat het bestuur zijn strategische doelen scherp voor ogen houdt. Ook wij als VO-leden ervaren dat het bestuur open met ons communiceert over pensioenkwesaties. Over de tijdigheid is hiervoor al een opmerking gemaakt, maar moet natuurlijk ook worden genuanceerd in het licht van de enorme werkdruk in het kader van het Wtp. Kostenbewustzijn, een financieel conservatief beleid en een risicohouding corresponderend met die van deelnemers en gepensioneerden zijn wat het VO betreft eveneens goed herkenbaar.

Financieel risico

Bestuur en VO hebben uitgebreid met elkaar gesproken over het transitieplan dat de sociale partners hebben opgesteld. De discussies spitsten zich voornamelijk toe op het vraagstuk van de evenwichtigheid. Het VO kan zich vinden in het voorstel, maar vraagt aandacht voor de positie van (en communicatie richting) jonge deelnemers en gewezen deelnemers.

Operationeel risico

Bij het operationeel risico gaat het om risico's die mogelijk de uitvoering van de pensioenregeling en het beleggingsplan in gevaar zouden kunnen brengen. Van dergelijke gevaren is het VO niets gebleken. Wel heeft het VO geconstateerd dat uit de bestuursverslagen blijkt dat de beoordeling van de cybersecurity in de risicorapportages een aandachtspunt is.

Compliancerisico

Het compliancerisico gaat over de vraag of het fonds aan alle wet- en regelgeving voldoet. Het bestuur heeft met het VO gedeeld dat het fonds in maart 2023 een normoverdragende brief van het AFM heeft ontvangen. Dit naar aanleiding van het onderzoek tijdelijke toeslagverlening. Naar de mening van de AFM onderbouwde het bestuur het toeslagbesluit in 2022 onvoldoende. Over de afwikkeling van deze kwestie heeft het bestuur het VO steeds op de hoogte gehouden. Gelukkig heeft het VO in november 2023 van het bestuur het positieve bericht ontvangen dat er een brief van de AFM is ontvangen die de normoverdragende brief vervangt. Het toezichtantecedent was hiermee gelukkig van tafel.

7. Communicatie

Ook wat betreft de communicatie van het fonds stond 2023 voor het overgrote deel in het teken van de overgang naar het vernieuwde pensioenstelsel. De omzetting van aanspraken naar kapitalen is immers een ingrijpende wijziging die gevolgen heeft voor alle deelnemersgroepen, de dienstverlening en de uitvoeringsketen. Hiervoor was het nodig om een geheel nieuw communicatiebeleidsplan op te stellen. Het huidige communicatiebeleidsplan was opgesteld voor de jaren 2021-2023 en zou dus in 2024 verlopen. Omdat 2024 een overgangsjaar is heeft het fonds ervoor gekozen het communicatiebeleidsplan 2021-2023 met een jaar te verlengen tot en met 2024. Het VO is hiermee akkoord gegaan, maar heeft wel een aantal aanbevelingen meegegeven.

De overgang naar het vernieuwde pensioenstelsel heeft een toename in de wet- en regelgeving tot gevolg die ook de communicatie met de (oud-)werknemers en pensioengerechtigden tot in detail raakt. Vanwege deze complexiteit heeft het bestuur besloten gebruik te maken van een extern specialist in pensioencommunicatie. Het Wtp-communicatiebeleidsplan wordt ook beoordeeld door de eerstelijns risicomanager van POB aan de hand van de leidraad van de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

In 2023 heeft een nieuw gebruikersonderzoek plaatsgevonden. Dit onderzoek kende een goede respons. Het was op dezelfde manier opgezet als het onderzoek uit 2020 zodat een goede vergelijking met dit eerdere onderzoek mogelijk was. Onder meer bleek dat het vertrouwen in het fonds groot is: 70% heeft (heel) veel vertrouwen in het fonds.

8. Eindoordeel en aanbevelingen

Op basis van de voormelde bevindingen concludeert het VO dat het bestuur een gedegen beleid voert en oordeelt het VO positief over het handelen van het bestuur in verslagjaar 2023. In bijzonder wil het VO de onderstaande bevindingen en aanbevelingen meegeven aan het bestuur:

- Hoewel het VO begrip heeft voor de uitzonderlijke situatie waarin het bestuur zich momenteel bevindt, blijft het VO aandacht vragen voor de werkdruk binnen het bestuur, het VO en de raad van toezicht. Daarnaast vraagt het VO aandacht voor het tijdig (blijven) aanleveren van de stukken waarvan het bestuur het oordeel van het VO van belang acht, met in het bijzonder de adviesaanvragen. Voor het VO is het namelijk van belang om tijdig een planning te ontvangen wanneer de adviesaanvragen aan haar voorgelegd zullen worden zodat het VO over voldoende voorbereidingstijd beschikt om tot een gedegen oordeel te komen.

- Het VO is van mening dat de cijfers ten aanzien van de beleggingsopbrengst passend zijn en dat het bestuur het beleggingsbeleid heeft gevolgd. Het VO is ervan overtuigd dat ESG positief bijdraagt aan het risicorendementsprofiel van zowel de beleggingen van het fonds als die van de maatschappij. Gelet op het voorgaande komt het VO dan ook tot de conclusie dat het beleggingsbeleid adequaat is uitgevoerd. Het VO constateert naar aanleiding van het jaarverslag dat de z-score van het fonds in 2023 negatief was. Het VO vraagt hier nadrukkelijk aandacht voor.
- Het opstellen van het nieuwe Wtp- communicatieplan heeft in 2023 veel gevraagd van de communicatiecommissie. Het was daarom verstandig dat werd gekozen om niet alleen gebruik te maken van de (vaste-POB) communicatieadviseur van AZL, maar dat ook kon worden teruggevallen op de expertise van een onafhankelijke communicatieadviseur. Het was eveneens verstandig geen kosten te maken voor een nieuw (tijdelijk) meerjaren-communicatiebeleidsplan, maar deze middelen in te zetten voor het opstellen van het Wtp- communicatieplan.

Het VO wenst het bestuur, maar ook de raad van toezicht en alle bij het fonds betrokken uitbestedingspartners, te bedanken voor de prettige en succesvolle samenwerking in 2023. Het VO kijkt met veel vertrouwen uit naar de toekomst en de overgang naar het vernieuwde pensioenstelsel.

Het Verantwoordingsorgaan

Dhr. P.A. Ori (voorzitter)
Mevr. A. den Draak (secretaris)
Mevr. W. Broekhuijsen
Dhr. M. Bruggeman
Dhr. N.W. Foppen
Mevr. J. Wiersma

Utrecht, dinsdag 11 juni 2024.

Reactie van bestuur

Het bestuur dankt het Verantwoordingsorgaan voor zijn oordeel en bevindingen evenals de constructieve en goede samenwerking gedurende het verslagjaar. Tijdens de jaarlijkse beleidsdag zal het bestuur de bevindingen van het Verantwoordingsorgaan bespreken. Daarna vindt terugkoppeling plaats vanuit het bestuur aan het Verantwoordingorgaan.

BoekStart

de bibliotheek

Jaarrekening

(na bestemming saldo van baten en lasten; in duizenden euro)

[...] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2023	2022
Reserves [5]		
Algemene reserve	219.895	90.970
Solvabiliteitsreserve	343.743	342.686
	563.638	433.656
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]		
Eigen rekening	1.837.055	1.734.196
Herverzekering	3.392	3.477
	1.840.447	1.737.673
Overige technische voorzieningen voor risico pensioenfonds [7]		
Voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico's	4.804	4.010
Voorziening slotuitkering	8.224	7.767
Voorziening onvoorwaardelijke toeslagverlening	173	174
	13.201	11.951
Kortlopende schulden [8]	16.176	26.358
Totaal passiva	2.433.462	2.209.638
Dekkingsgraad	130,4%	124,8%
Reële dekkingsgraad	96,3%	102,3%

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2023	2022
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [9]		
Directe beleggingsopbrengsten	37.066	38.653
Indirecte beleggingsopbrengsten	217.171	-620.537
Kosten van vermogensbeheer	-1.413	-2.089
	252.824	-583.973
Bijdragen van werkgevers en werknemers [10]	50.895	44.934
Saldo van overdrachten van rechten [11]	3.818	3.405
Pensioenuitkeringen [12]	-69.240	-59.076
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [13]		
Toevoeging pensioenopbouw	-36.045	-48.368
Toeslagverlening	-3.454	-174.021
Waardeoverdrachten	-4.264	-3.664
Verwachte uitkering	69.001	58.876
Toevoeging kostenvoorziening	-972	-1.342
Vrijval excassokosten	2.070	1.766
Benodigde intrest	-56.504	10.602
Wijziging rentetermijnstructuur	-68.143	592.967
Toevoeging i.v.m. gewijzigde actuariële grondslagen	-5.565	-10.762
Mutaties u.h.v. sterfte	1.667	1.799
Mutaties u.h.v. arbeidsongeschiktheid	-31	-61
Reguliere mutaties	-248	-173
Overige	-371	-655
	-102.859	426.964
Mutatie overige technische voorzieningen voor risico pensioenfondsen [14]	-1.250	2.069

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2023	2022
Herverzekering [15]		
Premies	0	2
Uitkeringen uit herverzekering	226	249
	226	251
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [16]	-4.428	-3.747
Overige baten en lasten [17]	-4	9
Saldo van baten en lasten	129.982	-169.164
Bestemming saldo van baten en lasten		
Algemene reserve	129.982	-169.164

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2023	2022
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
[3] en [10] Bijdragen van werkgevers en werknemers	50.317	44.930
[2] en [15] Uitkeringen uit herverzekering	226	251
[11] Overgenomen pensioenverplichtingen	7.715	8.886
[3] en [17] Overige	18	100
	58.276	54.167
Uitgaven		
[8] en [12] Uitgekeerde pensioenen	-69.053	-58.998
[11] Overgedragen pensioenverplichtingen	-3.897	-5.481
[8] en [16] Betaalde pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-4.411	-3.737
[8] en [17] Overige	-5	0
	-77.366	-68.216
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-19.090	-14.049
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
[3] en [9] Directe beleggingsopbrengsten	32.817	38.437
[1] en [9] Verkopen en aflossingen beleggingen	1.182.168	1.197.887
	1.214.985	1.236.324
Uitgaven		
[1] Aankopen beleggingen	-1.205.851	-1.173.671
[8] en [9] Betaalde kosten van vermogensbeheer	-1.413	-2.089
[8] en [9] Betalingen aan kredietinstellingen	0	-29.419
	-1.207.264	-1.205.179
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	7.721	31.145
Mutatie geldmiddelen	-11.369	17.096
Saldo geldmiddelen 1 januari	22.532	5.436
[4] Saldo geldmiddelen 31 december	11.163	22.532

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Toepassing Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving

Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken heeft het jaarverslag opgesteld in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving en op basis van de continuïteitsveronderstelling.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Waardering

Algemene grondslagen

Overige activa en passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden overige activa en passiva gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Voor vorderingen wordt rekening gehouden met een aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Vastrentende waarden worden exclusief opgelopen rente gewaardeerd. De opgelopen rente worden als onderdeel van de vorderingen gepresenteerd.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Stelselwijzigingen

In 2023 hebben zich geen stelselwijzigingen voorgedaan. In boekjaar 2023 is het veronderstelde leeftijdsverschil tussen hoofdverzekerden en medeverzekerden aangepast. Als gevolg hiervan stijgt de voorziening met 5.567.

Schattingswijzigingen

- In boekjaar 2023 is het veronderstelde leeftijdsverschil tussen hoofdverzekerden en medeverzekerden aangepast. Als gevolg hiervan stijgt de voorziening met 5.567.

**“Samen hebben we één doel:
een goed pensioen voor iedereen die bij
POB is aangesloten.”**

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een financieel actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het fonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen.

Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten.

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen derhalve niet met precisie worden vastgesteld.

Waardering

Herverzekering

Het herverzekerd deel van de technische voorziening is berekend als de contante waarde van pensioenpolissen op het leven van (gewezen) deelnemers en heeft betrekking op de premievrije aanspraken van de voorheen bij Aegon Levensverzekering N.V. ondergebrachte pensioenen, vermeerderd met de contante waarde van zowel de door ZwitserLeven toegekende wezen pensioenen als die van enkele overgenomen polissen.

Buitenlandse valuta

Activa en passiva in buitenlandse valuta zijn naar euro omgerekend tegen de ultimo jaar geldende koersen. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in buitenlandse valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Onroerende zaken

Aandelen van vastgoedmaatschappijen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde.

Zakelijke waarden

De ter beurse genoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurswaarde. Niet ter beurse genoteerde aandelen (fondsen) worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde.

Obligaties

De obligaties en obligatiefondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurswaarde.

Leningen op schuldbekentenis

De leningen op schuldbekentenis zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde. Onder actuele waarde wordt in dit verband verstaan de contante waarde van de toekomstige kasstromen op basis van het effectieve rendement ultimo het verslagjaar van overeenkomstige leningen.

Derivaten

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd middels Netto Contante Waarde en onafhankelijke taxaties. Beleggingen welke onderhands zijn gekocht, waarvoor geen directe waardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele marktparameters. RJ610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering. In vreemde valuta luidende liquide middelen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Verwezen wordt verder naar de prijsgrondslagen voor vreemde valuta. Liquide middelen die naar verwachting langer dan 12 maanden niet ter beschikking staan van de onderneming, worden gerubriceerd als financiële vaste activa.

Reserves

Algemene reserve

Aan de algemene reserve wordt het saldo van baten en lasten en de mutatie in de hoogte van de solvabiliteitsreserve toegevoegd c.q. onttrokken.

Solvabiliteitsreserve

De hoogte van de solvabiliteitsreserve is maximaal gelijk aan het vereist eigen vermogen volgens het FTK en dient als buffer. Dit maximaal niveau wordt aangehouden.

Voorziening pensioenverplichtingen

De VPV is, evenals vorig jaar, gelijk aan de actuariële contante waarde van de opgebouwde, premievrije en ingegane pensioenen. Bij de vaststelling van de VPV is uitgegaan van marktwaardering. Dit houdt onder andere in dat gerekend is met de termijnstructuur van de actuele nominale marktrente zoals gepubliceerd door DNB.

Als belangrijkste grondslagen voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen worden vermeld:

- Intrest: Rentetermijnstructuur ultimo 2023 zoals gepubliceerd door DNB;
- Sterfte: AG Prognosetafel 2022 (startjaar 2024) met toepassing van ervaringssterfte op basis van inkomensklassen (Mercer 2023);
- Gehuwdheid: Bij de vaststelling van de voorziening voor partnerpensioen wordt het bepaalde partnersysteem gehanteerd;
- Wezenpensioen: Ter dekking van het latent wezenpensioen wordt een opslag van 1,0% op de voorziening voor latent partnerpensioen van niet gepensioneerde deelnemers aangehouden;
- Uitkeringen: De uitkeringen worden continu betaalbaar verondersteld;
- Leeftijden worden in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld;
- Leeftijdsverschil: Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op 3 jaar (man ouder dan vrouw) en tussen vrouw en man 1 jaar en 5 maanden (vrouw jonger dan man) gesteld;
- Kosten: In de voorziening pensioenverplichtingen is een kostenvoorziening begrepen van 3% van de netto voorziening.

Overige technische voorzieningen

Voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico's

De voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico's dient als reservering voor pensioenopbouw van de arbeidsongeschikte deelnemers, waarvan de eerste ziekte dag gelegen is korter dan twee jaar tot de balansdatum (IBNR-reserve). Tot 2018 diende deze voorziening ter egalisatie van de resultaten op arbeidsongeschiktheid. Vanaf 2018 wordt de voorziening vastgesteld op basis van de arbeidsongeschiktheidsrisicopremies van de laatste twee boekjaren.

Aan de voorziening worden jaarlijks, ten aanzien van nieuwe arbeidsongeschikte deelnemers en ten aanzien van de wijzigingen in de mate van arbeidsongeschiktheid van de bestaande arbeidsongeschikten, onttrokken of toegevoegd:

- de contante waarde van de ten laste van het POB op te bouwen of niet meer op te bouwen oudedagsvoorzieningen;
- de contante waarde van de toegekende of vrijgevalen arbeidsongeschiktheidspensioenen.

Tevens worden de premies die moeten worden betaald aan de verzekeraars aan de voorziening onttrokken.

De voorziening mag niet minder bedragen dan twee maal de premietoevoeging en niet meer bedragen dan drie maal de premietoevoeging in dat jaar. Het mindere of meerdere wordt verrekend met het jaarresultaat. De premiestelling voor het arbeidsongeschiktheidsrisico is in 2022 laatstelijk periodiek gezien. Het fonds is in 2022 eigen risicodragend geworden.

Voorziening slotuitkering

Indien een deelnemer met ingegaan ouderdomspensioen overlijdt en er is een partner, dan loopt de uitkering nog 2 maanden na overlijden door. Indien er geen partner achterblijft, maar er wel kinderen zijn, wordt dit bedrag ineens

uitgekeerd. In de reguliere voorziening wordt geen rekening gehouden met deze slotuitkering. Hiervoor is een voorziening gevormd ter dekking van eventuele lasten.

Deze voorziening muteert jaarlijks door de wijziging van partnerschap van de deelnemers, door de wijziging van de rentecurve en door intrest.

Voorziening onvoorwaardelijke toeslagverlening

Een klein gedeelte van de pensioenaanspraken wordt onvoorwaardelijk geïndexeerd met de looninflatie van de werkgever. Hiervoor is een aparte voorziening gevormd. In boekjaar 2023 is een voorwaardelijke toeslagverlening verwerkt in deze voorziening; de CAO-verhoging ad 2% per 1 april 2023 is in 2023 verwerkt.

Schulden en overige passiva

Schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs. Kortlopende schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Resultaatbepaling

Algemeen

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de rente-opbrengst verminderd met de kosten (beheerloon en bewaarloon); bij de zakelijke waarden wordt, voor wat betreft de aandelen, hieronder verstaan het bruto- dividend, voor aftrek van dividendbelasting, verminderd met de kosten. De intresten van overige activa en passiva (vastgoedbeleggingen, derivaten en liquide middelen) worden opgenomen op basis van nominale bedragen. Aan- en verkoopkosten van beleggingen worden opgenomen in de kostprijs respectievelijk in mindering gebracht op de verkoopopbrengst van de betreffende beleggingen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van onroerende zaken, aandelen, converteerbare obligaties, opties, leningen op schuldbekentenis en obligaties;
- boetes bij vervroegde aflossingen van leningen op schuldbekentenis;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten van vermogensbeheer

Onder de kosten van vermogensbeheer worden de administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen alsmede de kosten van exploitatie van het direct onroerend goed. De betreffende kosten worden verder gespecificeerd in het kostenoverzicht op pagina 36.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra storting en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoerings- en administratiekosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoerings- en administratiekosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2022	Aankopen/ Verstrekingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2023
Onroerende zaken						
Aandelen vastgoedmaatschappijen	213.006	0	-19.898	1.289	-23.230	171.167
Zakelijke waarden						
Aandelen beleggingsfondsen	104.447	2.095	-11.650	3.485	-198	98.179
Aandelen	602.295	72.620	-111.458	20.437	125.724	709.618
	706.742	74.715	-123.108	23.922	125.526	807.797
Vastrentende waarden						
Obligaties en						
vastrentende obligatiefondsen	1.045.148	529.591	-516.237	-53.339	117.913	1.123.076
Hypotheekfondsen	103.690	83.107	-1.113	-260	229	185.653
Leningen op schuldbekentenis	2.280	14	0	0	-575	1.719
	1.151.118	612.712	-517.350	-53.599	117.567	1.310.448
Derivaten						
Swaps	-8.924	0	1.271	-706	15.537	7.178
Futures	218	0	-546	546	-264	-46
Valutatermijntransacties	21.330	0	-18.132	18.132	-9.821	11.509
	12.624	0	-17.407	17.972	5.452	18.641
Overige beleggingen						
Geldmarktfondsen	69.786	516.389	-504.081	1.173	1.167	84.434
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	2.153.276	1.203.816	-1.181.844	-9.243	226.482	2.392.487

Categorie	Stand ultimo 2022	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Niet- Gerealiseerde koers- verschillen	Gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2023
Waarvan onder de passiva gepresenteerd						
Swaps en swaptions	8.924					0
Opties	0					0
Futures	654					257
Valutatermijntransacties	1.425					2.109
Beleggingen aan activa-zijde balans	2.164.279					2.394.853
Totaal beleggingen voor risico pensioenfondsen	2.153.276					2.392.487
Vorderingen en schulden beleggingen	775					6.906
Depotbank	18.515					7.494
Beleggingen inclusief liquiditeiten	2.172.566					2.406.887

POB heeft in het verslagjaar niet belegd in premiebijdragende instellingen. In het verslagjaar heeft het POB geen beleggingen uitgeleend.

Aansluiting beleggingen ten behoeve van de risicoparagraaf:

	Stand ultimo 2023	Liquide middelen	Over- lopende intrest	Te vorderen dividend- belasting	Over- lopende aan- en verkopen beleggingen	Stand ultimo 2023 voor Look Through	Toe- passen Look Through	Stand ultimo 2023 conform risico- paragraaf
Onroerend goed	171.167	0	0	0	0	171.167	26.762	197.929
Aandelen	807.797	0	0	0	0	807.797	-26.615	781.182
Vastrentende waarden	1.310.448	0	13.752	0	-10.664	1.313.536	21.343	1.334.879
Derivaten	18.641	0	0	0	0	18.641	2.513	21.154
Overige beleggingen	84.434	7.494	0	3.313	505	95.746	-24.003	71.743
Totaal	2.392.487	7.494	13.752	3.313	-10.159	2.406.887	0	2.406.887

Bij toepassing van het look-through principe wordt door de betreffende beleggingsfondsen heen gekeken en vervolgens worden deze componenten toebedeeld naar hun desbetreffende beleggingscategorie.

Methodiek bepaling marktwaarde:

Level 1: Genoteerde marktprijzen. Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld op een actieve markt. De waardering wordt gebaseerd op de genoteerde marktprijzen.

Level 2: Afgeleide marktnoteringen of onafhankelijke taxaties. De waardering is gebaseerd op afgeleide marktnoteringen of onafhankelijke taxaties.

Level 3: Netto-contante-waarde berekening of intern gehanteerd waarderingsmodel. De waardering is gebaseerd op een netto-contante-waarde berekening of een intern gehanteerd waarderingsmodel, mede op basis van waarneembare marktdata.

Level 4: Andere methode. De waardering van deze beleggingen vindt plaats op basis van andere methoden.

	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4	Totaal ultimo 2023	Totaal ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen	0	0	0	171.167	171.167	235.241
Aandelen	709.618	0	0	98.179	807.797	685.183
Vastrentende waarden	871.385	0	0	439.063	1.310.448	1.155.837
Derivaten	-46	0	18.687	0	18.641	13.453
Overige beleggingen	0	0	0	84.434	84.434	82.852
	1.580.957	0	18.687	792.843	2.392.487	2.172.566

De levelindeling is volledig gebaseerd op data voor look-through.

Collateral

Het pensioenfonds heeft ISDA's afgesloten met een aantal tegenpartijen en beschikt over een central clearing account. Het fonds gebruikt deze, om derivaten af te sluiten voor het afdekken van een deel van het renterisico en/of valutatermijncontracten ter beheersing van valutarisico's. Er is onderpand (collateral) uitgewisseld om het tegenpartijrisico te reduceren. Uit de vorderingen/schulden blijkt dat er ook cash collateral is ontvangen/verstrekt. Het uitstaande collateral ultimo verslagjaar is samengesteld uit Nederlandse, Duitse en Franse staatsleningen. In totaal is er netto onderpand met een waarde van € 127 mln gegeven aan tegenpartijen. Ontvangen onderpand in stukken maakt geen onderdeel uit van de balans. Voor central clearing is er zowel initial margin (Duitse Staatsleningen) als variation margin ontvangen (cash). Collateral uitwisseling met alle tegenpartijen vindt dagelijks plaats, voor zover het te storten of het te ontvangen collateral tenminste gelijk is aan minimale transferbedragen.

	2023	2022
[2] Herverzekering	3.392	3.477
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Lopende intrest en dividend		
Hieronder is opgenomen de aan het boekjaar toe te rekenen intrest en dividend van:		
– Vastrentende waarden	13.752	9.442
– Overige beleggingen	505	546
– Banken	39	0
	14.296	9.988
Beleggingen		
Debiteuren effecten	0	1
Terugvorderbare dividendbelasting	3.313	3.135
Collateral	0	350
	3.313	3.486
Overige vorderingen		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers ¹⁾	6.408	5.830
Vooruitbetaalde bedragen	0	7
Rekening courant herverzekeraars	0	3
Overige	37	36
	6.445	5.876
Totaal vorderingen en overlopende activa	24.054	19.350

Alle vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.

1) Dit is inclusief een voorziening voor dubieuze premiedebiteuren ad -2.

	2023	2022
[4] Liquide middelen¹⁾		
Caceis	7.494	18.515
ING Bank N.V.	3.669	4.017
	11.163	22.532
Totaal activa	2.433.462	2.209.638
Passiva	2023	2022
[5] Reserves		
Algemene reserve		
Stand per 1 januari	90.970	221.869
Af/bij: voor solvabiliteitsreserve	-1.057	38.265
Saldobestemming boekjaar	129.982	-169.164
Stand per 31 december	219.895	90.970
Solvabiliteitsreserve		
Stand per 1 januari	342.686	380.951
Bij/af: uit algemene reserve	1.057	-38.265
Stand per 31 december	343.743	342.686
Totaal Reserves	563.638	433.656
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	78.098	73.160
Het vereist eigen vermogen bedraagt	343.743	342.686
Het beschikbare eigen vermogen bedraagt	563.638	433.656
De dekkingsgraad is	130,4%	124,8%
De beleidsdekkingsgraad is	130,7%	132,5%
De dekkingsgraad is vastgesteld als pensioenvermogen (reserves + totale technische voorzieningen fonds) gedeeld door de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds (vanaf 2015 incl. het herverzekeringsdeel).		

1) De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de stichting.

De berekening is als volgt:

$$(563.638 + 1.837.055 + 3.392 + 13.201) / (1.837.055 + 3.392 + 13.201) \times 100\% = 130,4\%$$

[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Voor de technische voorziening is de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per einde 2023 (2022: einde 2022) gebruikt als verdiscontering.

De voorziening pensioenverplichtingen per 31 december is als volgt opgebouwd:

Deelnemers (incl. arbeidsongeschikten)	527.915	525.340
Gewezen deelnemers	380.153	370.930
Pensioengerechtigden	929.160	838.100

Totale voorziening pensioenverplichtingen	1.837.228	1.734.370
Af: voorziening onvoorwaardelijke toeslagverlening	-173	-174

Blijft: voorziening pensioenverplichtingen eigen rekening	1.837.055	1.734.196
--	------------------	------------------

Eigen rekening

Stand per 1 januari	1.734.196	2.161.160
Toevoeging pensioenopbouw	36.045	48.368
Toeslagverlening	3.454	174.021
Waardeoverdrachten	4.264	3.664
Verwachte uitkering	-69.001	-58.876
Toevoeging kostenvoorziening	972	1.342
Vrijval excassokosten	-2.070	-1.766
Benodigde intrest	56.504	-10.602
Wijziging rentetermijnstructuur	68.143	-592.967
Toevoeging i.v.m. gewijzigde actuariële grondslagen	5.565	10.762
Mutaties u.h.v. sterfte	-1.667	-1.799
Mutaties u.h.v. arbeidsongeschiktheid	31	61
Reguliere mutaties	248	173
Overige	371	655

Stand per 31 december	1.837.055	1.734.196
------------------------------	------------------	------------------

	2023	2022
Herverzekering		
Stand per 1 januari	3.477	4.775
Mutatie	-85	-1.298
Stand per 31 december	3.392	3.477
Totaal voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	1.840.447	1.737.673
[7] Overige technische voorzieningen voor risico pensioenfonds		
Voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico's		
Stand per 1 januari	4.010	3.161
Premies en uitkeringen herverzekering	794	-54
Overige mutaties	0	903
Stand per 31 december	4.804	4.010
Voorziening slotuitkering		
Stand per 1 januari	7.767	10.535
Bijschrijving rente	257	-52
Mutaties	-54	825
Wijziging actuariële grondslagen	0	-4
Wijziging rentecurve	254	-3.530
Overige mutaties	0	-7
Stand per 31 december	8.224	7.767
Voorziening onvoorwaardelijke toeslagverlening		
Stand per 1 januari	174	324
Risicopremies	-25	-15
Bijschrijving rente	5	-2
Wijziging actuariële grondslagen	2	1
Overige mutaties	17	-134
Stand per 31 december	173	174
Totaal overige technische voorzieningen voor risico pensioenfonds	13.201	11.951

	2023	2022
[8] Kortlopende schulden		
Administratiekosten	17	249
Loonheffing en sociale premies	1.361	1.174
Derivaten met een negatieve waarde	2.366	11.003
Transacties en collateral	10.664	12.698
Overige	1.768	1.234
	16.176	26.358
Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
Totaal passiva	2.433.462	2.209.638

Gebeurtenissen na balansdatum

Er is geen sprake van gebeurtenissen na balansdatum.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Voor POB zijn de uitbesteding van de pensioenadministratie en het vermogensbeheer de belangrijkste uitbesteede diensten. Hiervoor heeft het fonds een contract afgesloten met AZL respectievelijk GSAM. Het contract met AZL is in 2023 aangegaan voor de duur van 5 jaar met een tussentijdse opzegmogelijkheid met een opzegtermijn van een jaar. Het contract met GSAM is gesloten per 1-1-2021 en is voor onbepaalde tijd aangegaan. De opzegtermijn bedraagt 3 maanden. Het bestuur streeft naar een beoordeling van het contract eens per 5 jaar. Om het jaar vindt een beoordeling van de dienstverlening plaats. De met deze contracten gemoeid zijnde bedragen zijn opgenomen in de jaarrekening. Northern Trust is de custodian van het fonds.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Als verbonden partijen worden aangemerkt sleutelfunctionarissen van het pensioenfonds en aangesloten werkgevers (premiebijdragende ondernemingen). Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan.

De bestuurders en de leden van de raad van toezicht worden als verbonden partijen aangemerkt.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

Transacties met aangesloten werkgevers

Het fonds heeft een uitvoeringsreglement afgesloten met de verplicht aangesloten werkgevers en een uitvoeringsovereenkomst met de vrijwillig aangesloten werkgevers. De pensioenpremie werkgevers en werknemers bedraagt in totaal 20,7% van de pensioengrondslag (2022: 20,7%). De pensioenpremie wordt jaarlijks door sociale partners vastgesteld.

In het geval van een tekort geldt er geen bijstortingsverplichting voor werkgevers en werknemers.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden, Raad van Toezicht en verantwoordingsorgaan

	2023	2022
Bestuursvergoedingen	328	261
Vergoedingen Raad van Toezicht	57	54
Vergoedingen Verantwoordingsorgaan	55	52
Totaal	440	367

Personeel

Gedurende het boekjaar 2023 had Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken geen personeelsleden in dienst.

Baten en lasten	2023	2022
[9] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Onroerende zaken	4.484	4.086
Zakelijke waarden	13.172	16.665
Vastrentende waarden	20.307	19.235
Derivaten	2.375	-1.307
Subtotaal	40.338	38.679
Liquide middelen	-3.302	-33
Bijdragen van werkgevers en werknemers	8	8
Overige	22	-1
Totaal directe beleggingsopbrengsten	37.066	38.653

	2023	2022
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
Onroerende zaken	1.289	6
Zakelijke waarden	23.922	50.741
Vastrentende waarden	-53.599	-53.994
Derivaten	17.972	-42.597
Overige beleggingen	1.173	-599
Valutaverschillen	-68	-61
Subtotaal	-9.311	-46.504
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Onroerende zaken	-23.230	757
Zakelijke waarden	125.526	-211.446
Vastrentende waarden	117.567	-352.750
Derivaten	5.452	-11.309
Overige beleggingen	1.167	715
Subtotaal	226.482	-574.033
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	217.171	-620.537
Kosten van vermogensbeheer		
Beheerloon	-1.266	-1.386
Bewaarloon	-98	-637
Omzetbelasting	36	0
Beleggingsadvies	-85	-66
Totaal kosten vermogensbeheer	-1.413	-2.089
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	252.824	-583.973
[10] Bijdragen van werkgevers en werknemers		
Pensioenpremie en inkoopsommen	50.895	44.934
Kostendeekkende premie	45.898	60.590
Gedempte kostendeekkende premie	48.544	42.860
Feitelijke premie	50.895	44.934

	2023	2022
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	37.132	49.880
– Opslag instandhouden vereist vermogen	7.278	8.729
– Kostenopslag	1.488	1.981
	45.898	60.590
De gedempte premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	29.665	25.993
– Opslag instandhouden vereist vermogen	5.814	4.549
– Voorwaardelijke componenten	11.577	10.337
– Kostenopslag	1.488	1.981
	48.544	42.860
[11] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	7.715	8.886
Overgedragen pensioenverplichtingen	-3.897	-5.481
	3.818	3.405
[12] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-62.732	-53.263
Invalideitpensioen	-317	-212
Partnerpensioen	-5.345	-4.721
Wezenpensioen	-41	-44
Subtotaal	-68.435	-58.240
Andere uitkeringen		
Overlijdensuitkeringen	-90	-71
Compensatie overhevelingstoelage	-427	-405
Afkopen	-258	-360
Overige uitkeringen	-30	0
Subtotaal	-805	-836
Totaal pensioenuitkeringen	-69.240	-59.076

	2023	2022
[13] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Toevoeging pensioenopbouw	-36.045	-48.368
Toeslagverlening	-3.454	-174.021
Waardeoverdrachten	-4.264	-3.664
Verwachte uitkering	69.001	58.876
Toevoeging kostenvoorziening	-972	-1.342
Vrijval excassokosten	2.070	1.766
Benodigde intrest	-56.504	10.602
Wijziging rentetermijnstructuur	-68.143	592.967
Toevoeging i.v.m. gewijzigde actuariële grondslagen	-5.565	-10.762
Mutaties u.h.v. sterfte	1.667	1.799
Mutaties u.h.v. arbeidsongeschiktheid	-31	-61
Reguliere mutaties	-248	-173
Overige	-371	-655
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-102.859	426.964
[14] Mutatie overige technische voorzieningen voor risico pensioenfonds		
Voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico's	-794	-849
Voorziening slotuitkering	-457	2.768
Voorziening onvoorwaardelijke toeslagverlening	1	150
Totaal mutatie overige technische voorzieningen	-1.250	2.069
[15] Herverzekering		
Premies		
Invaliditeitsrisico	0	5
Overlijdensrisico	0	-3
	0	2
Uitkeringen uit herverzekering		
Ouderdomspensioen	226	249
Totaal herverzekering	226	251

	2023	2022
[16] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-2.440	-2.250
Accountant (uitsluitend controle jaarrekening)	-92 ¹⁾	-70 ¹⁾
Fiscaal advies en Interne audit	-60	-55
Actuaris	-323	-516
DNB	-154	-114
Vergoedingen bestuur, RvT en verantwoordingsorgaan	-440	-367
Contributie Pensioenfederatie	-31	-24
Advieskosten	-213	-195
Vergaderkosten	-79	-65
Opleidingen	-30	-20
Overige	-566	-71
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-4.428	-3.747
Waarvan kosten voor de overgang naar de Wtp	-870	-283
[17] Overige baten en lasten		
Uit beleggingen	-23	15
Diversen	19	-6
	-4	9
Saldo van baten en lasten	129.982	-169.164
Actuariële analyse van het saldo		
Beleggingsopbrengsten	127.653	23.231
Kosten	-870	0
Premies	12.275	-6.927
Waardeoverdrachten	-458	-273
Uitkeringen	-8	66
Kanssystemen	895	894
Reguliere mutaties	-214	-189
Toeslagverlening	-3.483	-174.725
Incidentele mutaties voorziening ²⁾	-5.804	-11.252
Overige	-4	11
	129.982	-169.164

In het onderhavige verslagjaar zijn door de toezichthouder geen boetes en / of dwangsommen opgelegd.

1) Hiervan heeft 20 betrekking op controlewerkzaamheden door KPMG voor het boekjaar 2022 (in 2022: 0 m.b.t. boekjaar 2021).

2) Dit betreft de wijziging van het reglement, de wijziging van de actuariële grondslagen, correcties en overige mutaties in de technische voorzieningen.

Resultaatbestemming

Het bestuur heeft besloten het resultaat over het boekjaar 2023 als volgt te verdelen:

	2023
	x € 1.000
Algemene reserve	129.982

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna wordt een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Eind 2016 wordt geen rekening meer gehouden met eventuele additionele risico's. Hieromtrent heeft afstemming plaats gevonden met, bestuur, waarmerkend actuaris en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2023 van 118,5% en 2022 van 119,6%.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Op basis van de strategische beleggingsmix</i>				
Renterisico (S1)	52.293	1,6	73.358	2,5
Zakelijke waarden risico (S2)	234.477	11,4	223.234	11,4
Valutarisico (S3)	78.659	1,0	75.007	0,9
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	110.133	4,3	107.348	4,5
Verzekeringstechnisch risico (S6)	43.410	0,3	41.212	0,3
Concentratierisico (S8)	2.023	0,0	2.438	0,0
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	0	0,0
Diversificatie- en correlatie-effect	-177.252		-179.911	
Vereist eigen vermogen (strategisch)	343.743	18,6	342.686	19,6
Afname voor toerekening totale TV		-0,1		0,0
		18,5		19,6

	2023		2022	
	€	%	€	%
Aanwezige dekkingsgraad		130,4%		124,8%
Beleidsdekkingsgraad		130,7%		132,5%
Vereiste dekkingsgraad (strategische verdeling)		118,5%		119,6%
Vereiste dekkingsgraad (feitelijke verdeling)		119,4%		120,3%
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,2%		104,2%

De dekkingsgraad wordt berekend door het eigen vermogen plus de technische voorzieningen (inclusief herverzekering) te delen door de technische voorzieningen (inclusief herverzekering). Het afgelopen jaar is deze, op grondslagen van het pensioenfonds, toegenomen van 124,8% (2022) naar 130,4% (2023).

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. In de berekening van de beleidsdekkingsgraad is rekening gehouden met de aangepaste definitie van de becijfering van de dekkingsgraad. Zoals aangegeven dient de dekkingsgraad becijferd te worden door rekening te houden met het totale vermogen en de totale technische voorziening. In boekjaar 2022 was de beleidsdekkingsgraad van 132,5% leidend. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2023 van 130,7%, is de beleidsdekkingsgraad afgenomen met 1,8%-punt.

Renterisico

De waarde van de beleggingen in vastrentende waarden kan fluctueren als gevolg van de verandering in markttrentes. Vanaf 2007 worden ook de verplichtingen op markttrente gewaardeerd, waardoor de waarde van de verplichtingen eveneens fluctueert als gevolg van verandering in markttrentes.

Het renterisico wordt veroorzaakt doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het pensioenfonds kent een langere looptijd voor de beleggingen dan voor de looptijd van de pensioenverplichtingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 11,8
Duratie van de pensioenverplichtingen 14,5

Het pensioenfonds dekt strategisch 70,6% van het renterisico af op basis van de swapcurve. Onder het Financieel Toetsingskader dient te worden uitgegaan van de DNB-methodiek voor de berekening van het renterisico. Het renterisico wordt daarbij vastgesteld door middel van looptijdafhankelijke renteschokken die worden toegepast op de DNB-rentetermijnstructuur (inclusief UFR). Dit wijkt aldus af van hoe het Pensioenfonds de (strategische) afdekking in de praktijk vormgeeft.

De buffer voor het feitelijk renterisico bedraagt 73.462 (2,4%) en voor het strategisch renterisico 52.293 (1,6%).

Zakelijke waarden risico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en alternatieve beleggingen in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën van markten en beleggingen. De volatiliteit van

de marktwwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende aandelen categorieën getoond:

Op basis van de feitelijke beleggingsverdeling ultimo 2023 bedraagt het zakelijke waarden risico 243.353 (11,8%). Op basis van de strategische verdeling volgt er conform de standaardmethodiek van DNB een zakelijke waarden risico van 234.477 (11,4%). Binnen deze buffers is tevens rekening gehouden met een additionele buffer voor leverage.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Verdeling zakelijke waarden per categorie:</i>				
Onroerende zaken				
– Aandelen vastgoedmaatschappijen	197.929	20,2	235.241	25,6
– Aandelen:				
• Ontwikkelde markten	697.712	71,3	594.578	64,6
• Opkomende markten	83.470	8,5	90.604	9,8
Totaal	979.111	100,0	920.423	100,0

Valutarisico

De pensioenverplichtingen luiden in euro's, de mogelijke risico's als gevolg van valutakoersontwikkelingen komen daarom alleen bij de beleggingen tot uitdrukking. Het valutarisico is van belang voor zowel directe posities in een valuta, als voor beleggingen die gewaardeerd zijn in een andere valuta.

Voor de vaststelling van het valutarisico (S3) wordt uitgegaan van een waardedaling van de beleggingen in vreemde valuta in ontwikkelde markten van 20% en van een waardedaling van de beleggingen in vreemde valuta in opkomende markten van 35% . In totaliteit is 19,4% van de totale portefeuille belegd in objecten tegen andere valuta dan de euro. Van de totale portefeuille wordt 55,5% afgedekt door middel van valutaderivaten. De strategische blootstelling in niet-eurolanden is vastgesteld op basis van de landenverdeling van de onderliggende benchmark, waarbij rekening is gehouden met de strategische valuta-afdekking.

Op basis van de feitelijke beleggingsverdeling ultimo 2023 bedraagt het valutarisico 71.665 (0,8%). Op basis van de strategische verdeling resulteert een valutarisico van 78.659 (1,0%).

Grondstoffenrisico

Het fonds kent ultimo 2023 geen beleggingen in grondstoffen. Aldus is er geen sprake van grondstoffenrisico.

Kredietrisico

Bij het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Ter beperking van het kredietrisico gelden binnen het pensioenfonds restricties voor de samenstelling van de vastrentende portefeuilles met betrekking tot geografische spreiding,

verdeling over verschillende debiteurencategorieën, de minimale kwaliteit van de debiteur ("rating") en voor de omvang van de beleggingen per debiteur.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	211.808	14,9	183.279	14,9
AA	598.192	42,2	455.555	37,0
A	178.066	12,7	223.299	18,2
BBB	150.558	10,6	263.456	21,4
Lager dan BBB	75.220	5,3	90.244	7,3
Geen rating	203.113	14,3	14.728	1,2
Totaal	1.416.957	100,0	1.230.561	100,0

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd < 1 jaar	127.206	9,0	85.186	6,9
Resterende looptijd 1-5 jaar	223.409	15,8	208.694	17,0
Resterende looptijd >= 5 jaar	1.066.342	75,2	936.681	76,1
	1.416.957	100,0	1.230.561	100,0

Ultimo 2023 bedraagt het kredietrisico 106.401 (4,1%) op basis van de feitelijke verdeling en 110.133 (4,3%) op basis van de strategische verdeling.

Verzekeringstechnisch risico (actuarieel risico)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid. Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Het langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Volgens informatie van het CBS en het Actuarieel Genootschap stijgt de levensverwachting van mannen en vrouwen sneller dan eerder werd aangenomen.

Het overlijdensrisico ontstaat doordat deelnemers eerder komen te overlijden dan gemiddeld verondersteld in de tarifiering. Dit geldt voor pensioenvormen waarvoor een uitkering bij overlijden is verzekerd (bijvoorbeeld nabestaandenpensioen). Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet

treffen voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen. Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht.

Ultimo 2023 kent het verzekeringstechnisch risico van zowel de feitelijke als de strategische verdeling een omvang van 43.410 (0,3%).

Concentratierisico

Als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt, loopt het fonds concentratierisico. Ten behoeve van risicomanagement en het prudent person beginsel dient het fonds rekening te houden met concentratierisico, hetgeen kan resulteren in het aanhouden van een reserve in het eigen vermogen. In het standaardmodel is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor het concentratierisico gelijkgesteld aan 0%.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Opbouw beleggingsportefeuille naar regio</i>				
Opkomende markten	335.568	13,9	346.888	16,0
Europa excl. Groot Brittannië	1.241.358	51,6	994.913	45,8
Groot Brittannië	36.812	1,5	49.330	2,3
Azië excl. Japan	37.782	1,6	38.304	1,8
Japan	42.567	1,8	42.055	1,9
Noord-Amerika	671.330	27,9	661.641	30,5
Overige	41.470	1,7	39.435	1,7
Totaal	2.406.887	100,0	2.172.566	100,0

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Opbouw aandelenportefeuille naar sector:</i>				
Onroerende zaken:				
– Participaties in vastgoed beleggingsfondsen	197.929	20,2	235.241	25,6
Aandelen:				
– Financiële instellingen	125.342	12,8	104.219	11,3
– Informatietechnologie	229.329	23,4	184.454	20,0
– Industriële ondernemingen	78.972	8,1	70.287	7,6
– Niet-cyclische consumentengoederen	29.981	3,1	48.613	5,3
– Cyclische consumentengoederen	110.414	11,3	81.486	8,9
– Gezondheidszorg	105.721	10,8	104.036	11,3
– Energie	6.535	0,7	6.998	0,8
– Nutsbedrijven	16.641	1,7	15.440	1,7
– Telecommunicatie	55.835	5,7	44.573	4,8
– Basismaterialen	22.045	2,2	23.355	2,5
– Andere sectoren	367	0,0	1.721	0,2
Totaal	979.111	100,0	920.423	100,0

Grote posten: aandelen en vastgoed beleggingsfondsen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in aandelen en onroerende zaken

	2023		2022	
	€	%	€	%
Onroerende zaken				
– ALTERA VASTGOED WONINGEN	72.958	7,5	102.305	11,1
– CBRE Dres FGR Fund	98.209	10,0	110.700	12,0
Aandelen				
– NT TR-EM CU ESG EI UC FGR-LE	98.179	10,0	104.446	11,3
Totaal	269.346	27,5	317.452	34,5

	2023		2022	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
<i>Verdeling vastrentende waarden per soort:</i>				
Staatsobligaties, niet index-linked	850.040	63,7	751.878	65,1
Index-linked obligaties	0	0,0	0	0,0
Hypothecaire leningen	179.458	13,4	101.789	8,8
Bedrijfsobligaties	305.381	22,9	302.170	26,1
Kortlopende vorderingen op banken	0	0,0	1	0,0
Totaal	1.334.879	100,0	1.155.838	100,0

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in vastrentende waarden

	2023		2022	
	€	%	€	%
Germany (Fed Rep)	42.109	3,2	37.651	3,3
Dutch Govt	122.997	9,2	116.649	10,1
France Govt	163.699	12,3	154.886	13,4
AEAM Dutch Mortgage Fund	185.653	13,9	88.032	7,6
Barings Global Loan Fund	0	0,0	0	0,0
SSGA-EM L CUR GOV-I EURO	150.521	11,3	157.909	13,7
LG ESG EM GV B USD IND-ZEUAH	102.888	7,7	99.210	8,6
ASSII-EUCPBDS&RINV-D AEUR	0	0,0	91.222	7,9
European Union REGS	117.662	8,8	81.788	7,1
Totaal	885.528	66,3	827.346	71,6
Derivatenposities				
Rentederivaten	7.178	38,5	-8.970	-66,6
Aandelenderivaten	-46	-0,2	-413	-3,1
Valutaderivaten	11.509	61,7	22.836	169,7
Totaal	18.641	100,0	13.453	100,0

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van de strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico. Actief beheer risico wordt in beginsel alleen becijferd voor de aandelenportefeuille bij een tracking error groter dan 1%. Naast de tracking error wordt bij de becijfering van het actief beheer risico rekening gehouden met de total expense ratio (TER). Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille.

Ultimo 2023 bedraagt het actief beheer risico op basis van de feitelijke verdeling 1.571 (0,0%) en op basis van de strategische verdeling 2.023 (0,0%).

Diversificatie- en correlatie-effect

Bij de becijfering van het totale vereist eigen vermogen dient gebruikt gemaakt te worden van de wortelformule. Hierdoor is het totale vereist eigen vermogen kleiner dan de optelsom van de afzonderlijke buffers. In de wortelformule wordt namelijk verondersteld dat niet alle risico's zich op hetzelfde moment zullen voordoen (diversificatie). Wel wordt uitgegaan van een positieve samenhang (correlatie) tussen het renterisico, het aandelen- en vastgoedrisico en het kredietrisico. Per saldo heeft dit een risico-verlagend effect. Bij het pensioenfonds is dit voor de feitelijke beleggingsportefeuille eind 2023 -€ 180.227 en voor de strategische beleggingsportefeuille -€ 177.252.

Uitbestedingsrisico

Uitbestedingsrisico ontstaat doordat we sommige werkzaamheden hebben uitbesteed. Natuurlijk blijven we wel zelf verantwoordelijk. In sommige gevallen hebben we niet direct zicht op die processen, zoals bijvoorbeeld uitbetaling van pensioenen. Daarnaast kan het zijn dat de dienstverlening onderbroken wordt.

Onze pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL N.V. en ons vermogensbeheer aan GSAM. Met deze organisaties hebben we prestatiecontracten afgesloten. We monitoren ze kritisch en stellen steeds strengere eisen aan bijvoorbeeld rapportages. Zie voor een nadere beschrijving van dit risico de risicoparagraaf op pagina 95 van het bestuursverslag.

Ondertekening jaarrekening

Utrecht, 12 juni 2024

Het bestuur

Mevrouw C.P.M. Teunissen
voorzitter

De heer W.L.M. Schapendonk-van Horne
secretaris

Mevrouw E.H. Janssen

Mevrouw S. J. Lourens-Van den Hout

Mevrouw M. de Boer-Spoelstra

Mevrouw M.N. Kulk-Romein

Overige gegevens

Resultaatbestemming

Statutaire bepalingen omtrent de resultaatbestemming

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken te s-Gravenhage is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 10.800.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 540.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen niet volledig toereikend zijn.

Purmerend, 12 juni 2024

drs. B.A. Weijers AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken per 31 december 2023 en van het saldo van baten en lasten over 2023, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken ('de Stichting' of 'het fonds') te Heerlen gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2023;
- 2 de staat van baten en lasten over 2023;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2023; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie en onze bevindingen ten aanzien van continuïteit, fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving en de kernpunten van onze controle moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Samenvatting

Materialiteit

- Materialiteit van EUR 13 miljoen
- Circa 0,5% van het pensioenvermogen

Risico van een afwijking van materieel belang vanwege risico's gerelateerd aan Fraude, NOCLAR en Continuïteit

- Frauderisico's: risico van doorbreken interne beheersing door het bestuur geïdentificeerd en verder uiteengezet in de sectie 'Controleaanpak risico van fraude en het niet naleven van wet- en regelgeving'
- Risico's in verband met het niet naleven wet- en regelgeving (NOCLAR): geen risico van een afwijking van materieel belang vanwege NOCLAR risico's geïdentificeerd
- Continuïteitsrisico's: geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd

Kernpunten

- Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds
- Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 13 miljoen (2022: EUR 10,8 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2023 (circa 0,5%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur en de raad van toezicht afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven EUR 625 duizend rapporteren aan het bestuur en de raad van toezicht alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan Goldman Sachs Asset Management B.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL N.V.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door Goldman Sachs Asset Management B.V. en informatie over de technische voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door AZL N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van Goldman Sachs Asset Management B.V. en AZL N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (Standaard 3402 type II-) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en (waar relevant geacht) het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij, en bespreken wij (indien daartoe aanleiding is) met de andere onafhankelijke accountant, de in de Standaard 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2023 en de uitkomsten daarvan.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses ten aanzien van premiebijdragen en pensioenuitkeringen uitgevoerd, waarbij wij de uitkomsten hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en pensioenuitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbesteede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen verkregen.

Controleaanpak ten aanzien van risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

In het hoofdstuk 'Risicomanagement' van het bestuursverslag beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van de risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

In het kader van onze controle hebben wij inzicht verkregen in de Stichting en haar bedrijfsomgeving, en van het risicomanagement van de Stichting met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

Onze werkzaamheden omvatten onder andere het evalueren van de gedragscode, het incidentenregister en de procedures van de Stichting om aanwijzingen van mogelijke fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te onderzoeken. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij het bestuur en de raad van toezicht en hebben wij correspondentie met relevante toezichthoudende autoriteiten en regelgevers in onze evaluatie betrokken. Wij hebben tevens kennisgenomen van het geconstateerde incident inzake het naleven van de Sanctiewet 1977 en de door het bestuur getroffen maatregelen om de (financiële) impact te bepalen alsmede herhaling te voorkomen. Voor een nadere toelichting op dit incident verwijzen wij naar de paragraaf 'Klachten en geschillen' zoals opgenomen in het bestuursverslag.

Op basis van onze risicoanalyse werkzaamheden hebben wij de volgende rechtsgebieden geïdentificeerd die de meest waarschijnlijke oorzaak zouden kunnen zijn voor een materieel effect op de jaarrekening in het geval van het niet-voldoen aan deze regelgeving:

- Pensioenwet;
- Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds (Wet Bpf 2000);
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfonds (Bftp);
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG);
- Sanctiewetgeving.

Wij beoordelen het frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording (waaronder premieopbrengsten, directe beleggingsopbrengsten en gerealiseerde indirecte beleggingsopbrengsten) als niet-significant gezien de aard van de opbrengsten, de aanwezige uitbestedingsrelaties en de beperkte mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording.

De premieopbrengsten en directe beleggingsopbrengsten betreffen homogene en niet-complexe opbrengstenstromen, zonder aanwezige significante schattingselementen.

Ten aanzien van de indirecte gerealiseerde beleggingsopbrengsten hebben wij het frauderisico weerlegd omdat er geen verhoogde druk is op het bestuur van het pensioenfonds om de opbrengstverantwoording te sturen en de gelegenheid om de opbrengstverantwoording materieel te beïnvloeden zeer beperkt is, mede door de aanwezige uitbestedingsrelaties.

In overeenstemming met het bovenstaande en met de controlestandaarden hebben wij het volgende risico geïdentificeerd ten aanzien van fraude dat relevant is voor onze controle (dit betreft het relevante veronderstelde risico zoals vastgelegd in de controlestandaarden). Wij hebben hierop als volgt ingespeeld:

Doorbreken van interne beheersing door het bestuur

Risico:

- Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijkt te werken, zoals schattingen gerelateerd aan de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds en de waardering van de beleggingen.

Controleaanpak:

- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar passend geacht, de werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico dienen te

mitigeren, inclusief de interne beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de dienstverleners waaraan de Stichting bedrijfsprocessen heeft uitbesteed.

- Wij hebben een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. De uitkomst van deze evaluatie is dat wij geen (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico hebben geïdentificeerd.
- Wij hebben significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar de kernpunten met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds en de waardering van beleggingen.
- We hebben elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen, waarbij wij voor een deelwaarneming van de overige kosten de juistheid hebben vastgesteld op basis van onderliggende brondocumenten.

Onze evaluatie van uitgevoerde procedures ten aanzien van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving heeft niet geleid tot een kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur en aan de raad van toezicht.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle, anders dan het geconstateerde incident inzake het naleven van de Sanctiewet 1977 zoals hiervoor benoemd.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur van de Stichting heeft zijn continuïteitsbeoordeling uitgevoerd en geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd. Onze procedures om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te beoordelen omvatten onder andere:

- overwegen of de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle kennis hebben;
- overwegen of actuariële ontwikkelingen (inclusief de voorzienbare trend in overlevingskansen) en de ontwikkelingen op financiële markten (inclusief ontwikkeling in de rentetermijnstructuur) aanleiding geven tot een significant continuïteitsrisico;
- analyse van de ontwikkeling van de financiële positie van de Stichting gedurende het boekjaar ten opzichte van wettelijke solvabiliteits-eisen op indicatoren die kunnen duiden op continuïteitsrisico's en het evalueren van de toelichting in de jaarrekening hieromtrent.

De resultaten van onze risicobeoordelingsprocedures hebben geen aanleiding gegeven om additionele controlewerkzaamheden op de continuïteitsbeoordeling uit te voeren.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij aan het bestuur en de raad van toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds

Omschrijving

De beleggingen voor risico pensioenfonds (hierna: ‘de beleggingen’) vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). Uit noot 1 van de toelichting op de jaarrekening blijkt dat de waardering van de beleggingen van de Stichting voor circa 75% is gebaseerd op marktnoteringen en voor circa 25% op basis van afgeleide marktnoteringen of onafhankelijke taxaties en netto contante waarde berekeningen. De waardering van de beleggingen is in belangrijke mate bepalend voor de financiële resultaten van het fonds.

Vanwege de omvang van de beleggingen in relatie tot de jaarrekening als geheel beschouwen wij de waardering van de beleggingen als een kernpunt van onze controle.

Onze aanpak

Wij hebben de waardering van de beleggingen gebaseerd op marktnoteringen onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig in de markt waarneembare prijzen.

Voor zover wij de waardering niet rechtstreeks via onze waarderingsspecialist hebben gecontroleerd, hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op andere waarderingsmethoden getoetst aan de hand van (door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde) jaarrekeningen of fondsrapportages. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant.

Voorts hebben we de toereikendheid van de toelichting onder noot 1 van de toelichting geëvalueerd.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen.

Wij vinden dat de waardering van de beleggingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen is toereikend.

Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Omschrijving

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds (hierna: ‘de voorziening pensioenverplichtingen’) is een significante post op de balans van de Stichting die wordt gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). De waardering van de voorziening pensioenverplichtingen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt

met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming door het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariële deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad vormt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen een kernpunt van onze controle.

Het bestuur heeft in de paragraaf 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen. Uit deze toelichting blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaris over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaris. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden van de certificerend actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Tevens hebben wij de waarderingsgrondslagen en de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden dat de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen is toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben een mindere diepgang dan onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Daarbij is het bestuur, onder toezicht van de raad van toezicht, verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en de niet-naleving van wet- en regelgeving en het nemen van maatregelen om de gevolgen, voor zover mogelijk, ongedaan te maken en herhaling te voorkomen.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van de genoemde verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstelling is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse

controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur en de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 12 juni 2024

KPMG Accountants N.V.

J.C. van Kleef RA

Bijlagen

[1] - POB Beleidskeuzematrix

Het POB werkt met de onderstaande beleidskeuzematrix als hulpmiddel voor het beleid.

Beleidsdekkings- graad (BDG)	Niveau (2018)	premie als percentage salarissom	toeslagverlening actieven, pensioengerechtigden en slapers (prijsindex)	Beleggingen
Boven de indexatie DG	BDG $\geq$ circa 124%	Maximaal 20% van de salarissom (2016 tot en met 2021: maximaal 19,7%)	Volledige toeslagverlening inclusief inhaaltoeslag Inhaaltoeslag gelijk aan 1/5e deel van surplus	Beleggingsplan 2022: Matching portefeuille 29,5% – staatsobligaties, cash, rentederivaten
Boven de toeslagdrempel, maar onder de indexatieDG	BDG $\geq$ 110% BDG < circa 125%	2022 en 2023: 20,7%	Gedeeltelijke toeslag (lineair oplopend)	– Return portefeuille 70,5% – aandelen, vastgoed, bedrijfsobligaties (credits), hypotheek enior loans, EMD
Boven de ondergrens, maar onder de Toeslagdrempel	BDG $\geq$ 104,1% BDG < 110%		Geen toeslag Lange termijn herstelplan tot Vereist Vermogen van maximaal 10 jaar (kortingen minimaal tijdsevenredig)	– Renteafdekking: – Dynamisch, afhankelijk van renteniveau
Onder de ondergrens	BDG < 104,1%			

Onder het nFTK wordt het toeslagbeleid en het verlenen van mogelijke inhaaltoeslagen vooral geregeld door de hoogte van de beleidsdekkingsgraad en de strategisch vereiste dekkingsgraad. Bovenstaand overzicht biedt duidelijke richtlijnen zodat ons fonds geen onvoorziene risico's loopt bij premie- en toeslagenbeleid.

[2] - Benchmarks

De door het pensioenfonds gehanteerde benchmarks luiden als volgt (per 31 december 2019):

Matching portefeuille

Het rendement van de Voorziening Pensioen Verplichtingen, op basis van marktwaarden.

Vastrentende waarden

Bedrijfsobligaties van hoge kwaliteit: Compositie op basis van Barclays Global Corporate (EUR hedged) Index en IBOXX Euro Corporate Index.

Overige vastrentende waarden: Compositie op basis van maatwerk Barclays Capital Eurozone CPI Bond index, JP Morgan Emerging Market Bond index en Credit Suisse Leveraged Loan Index.

Aandelen: Compositie op basis van de Morgan Stanley Capital International indices voor Europa, Verenigde Staten, Japan, Pacific ex Japan, Europese Small caps, opkomende markten en wereldwijde aandelen.

Vastgoedmaatschappijen

Compositie met een samenstelling van beursgenoteerde fondsen en niet-beursgenoteerde fondsen. Voor de beursgenoteerde fondsen geldt als benchmark een representatieve, algemeen geaccepteerde vastgoedindex.

Converteerbare obligaties

UBS Global Convertibles Focus Euro index (hedged).

Totaal

Compositie op basis van de norm verdeling van het vermogen en de bijbehorende benchmark per beleggingscategorie.

“Net als elk jaar is ons doel de pensioenen te verhogen als dat kan.

Dit doen we op een toekomstbestendige manier.

Dat wil zeggen dat we goed nadenken over de gevolgen van de verhoging voor al onze deelnemers, nu en in de toekomst.”

Template periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten, bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en in artikel 6, eerste alinea, van Verordening (EU) 2020/852

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan ecologische of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd, praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852. Het gaat om een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten**. Die verordening bevat geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten. Duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling kunnen wel of niet op de taxonomie zijn afgestemd.

Productnaam: Pensioenfonds Openbare bibliotheken

Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500YNW81DJUM01J25

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Had dit financiële product een duurzamebeleggingsdoelstelling	
●● ☐ Ja	●● ☒ Nee
☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling gedaan: ____% ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-toxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☒ in economische activiteiten volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden	☒ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken . Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het een minimum van 0% duurzame beleggingen ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☒ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een sociale doelstelling
☐ ☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: ____%	☐ Het product promootte E/S-kenmerken, maar heeft niet duurzaam belegd.

Duurzaamheidsindicatoren meten hoe de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot, worden verwezenlijkt.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Binnen het ESG-beleid stellen wij een aantal maatschappelijke thema's centraal. Een deel van de thema's zetten wij in om onze 'do-no-harm' principes te verankeren (uitsluiting van bedrijven en landen). Hiermee borgt het pensioenfonds beheersing van ESG-risico's. Een ander deel van de thema's zetten wij in om invulling te geven aan onze 'do good' doelstellingen. Hiermee streeft het pensioenfonds na om binnen de invloedssfeer en de middelen die het heeft een positieve maatschappelijke bijdrage te leveren.

“Do no harm”

Het pensioenfonds wil de negatieve impact van activiteiten en producten van ondernemingen en landen waarin het kan beleggen beperken. Hierbij stellen wij de uitgangspunten van het VN Global Compact en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights centraal. Dit betreft de volgende maatschappelijk thema's:

- mensenrechten
- arbeidsnormen
- milieunormen
- anti-corruptie
- consumentenbelangen
- wetenschap en technologie
- mededinging
- belastingen

“Do good”

Het pensioenfonds wil ook via de beleggingsportefeuillepositief bijdragen aan de volgende maatschappelijke thema's die door de deelnemers van het fonds als belangrijk en relevant worden gezien:

- Solidariteit, waaronder kansen voor iedereen, een leven lang leren en weerbaarheid
- Klimaatverandering, waaronder financiering van de energietransitie

Daarnaast integreert het pensioenfonds duurzaamheidsaspecten in de beleggingsbeslissing (ESG-integratie). Deze toepassing richt zich op de CO₂-kenmerken van delen van de beleggingsportefeuille. Hierdoor heeft de beleggingsportefeuille andere kenmerken dan de brede marktindex ten aanzien van CO₂-uitsoot.

Het pensioenfonds zet een actief stem- en engagement- (dialoog) beleid in, waarmee het ondernemingen aanspoort tot duurzamer gedrag op bovengenoemde thema's.

Het pensioenfonds heeft geen referentiebenchmark aangewezen -in de zin van de SFDR wetgeving- om te bepalen of de pensioenregeling als geheel is afgestemd op de sociale en milieukenmerken die volgens het MVB-beleid worden nagestreefd.

● **Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?**

Het Pensioenfonds meet de verwezenlijking van deze duurzaamheidskenmerken door de volgende duurzaamheidsindicatoren te gebruiken:

Voor ‘do no harm’:

1. beoordeling of de uitsluitingslijst door de aangestelde manager van discretionaire mandaten volledig is toegepast en beoordeling in welke mate de uitsluitcriteria van het pensioenfonds van toepassing zijn op de beleggingsfondsen die zijn opgenomen in de beleggingsportefeuille;

2. beoordeling van CO₂-footprint, CO₂-intensiteit, Water-intensiteit, Afval-intensiteit, ESG-risicoscores, Controversescores van de beleggingsportefeuille. Dit heeft betrekking op de aandelen en bedrijfsobligatiebeleggingen (mandaat en fonds).

Voor 'do good':

1. beoordeling of de minimumallocaties naar green bonds (en/of social bonds) door de aangestelde manager is toegepast;
2. beoordeling of het stem- en engagementbeleid bijdraagt aan de thematische uitgangspunten, door:
 - a) te evalueren of de uitgevoerde stemrechten de relevante duurzaamheidsthema's voldoende ondersteunen en
 - b) het engagementprogramma voldoende voortgang boekt op gestelde doelen.

Het stembeleid is van toepassing op het discretionaire aandelenmandaat, het engagementbeleid is van toepassing op alle aandelen- en bedrijfsobligatiebeleggingen.

De verwezenlijking van deze duurzaamheidskenmerken wordt door het pensioenfonds gemeten op basis van duurzaamheidsindicatoren opgenomen in de onderstaande tabel.

<i>Indicator</i>	<i>Waarde 2022</i>	<i>Waarde 2023</i>	<i>Meetgrootheid</i>
CO ₂ -Voetafdruk (scope 1 + 2 + 3)	328	319	De CO ₂ -Voetafdruk laat zien voor hoeveel CO ₂ -emissies de beleggingsportefeuille verantwoordelijk is per USD 1 mln van het belegd vermogen. Lager is beter.
CO ₂ -Intensiteit (scope 1 + 2 + 3)	793	732	De CO ₂ -intensiteit geeft aan hoeveel CO ₂ -emissies (in ton) een bedrijf nodig heeft om USD 1 mln omzet te genereren. Lager is beter.
Waterintensiteit	20,5	15,4	De Waterintensiteit geeft aan hoeveel water (in mln liter) een bedrijf nodig heeft om USD 1 mln omzet te genereren. Lager is beter.
Afvalintensiteit	450	252	De Afvalintensiteit geeft aan hoeveel afvalproductie (in ton) een bedrijf nodig heeft om USD 1 mln omzet te genereren. Lager is beter.
ESG-Risicoscore	20,7	19,8	Dit is het gemiddelde ESG-risicoscore van de portefeuille, berekend op basis van de Sustainalytics ESG-risicoscore per onderneming. Deze score geeft een indicatie van de financieel materiële risico's op basis van onder andere de activiteiten van een bedrijf en in hoeverre deze risico's beheerd worden. Lager is beter.

Controversescore	3,2%	2,7%	Dit is de blootstelling naar hoog-impact controverses op basis van de Sustainalytics controversescore. Lager is beter.
Toepassing uitsluitingsbeleid mandaten	Vastgesteld	Vastgesteld	Vaststelling van de toepassing van het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds op basis van ontvangen compliance sign-off van de mandaatbeheerders
Aansluiting stem en engagement aan duurzaamheidsthema's	Vastgesteld	Vastgesteld	Beoordeling of het stem- en engagementbeleid bijdraagt aan de thematische uitgangspunten
Allocatie Green Bonds	5%	6,1%	Aandeel van de portefeuille in groene obligaties.

...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

Zie het bovenstaande tabel.

Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?

Het pensioenfonds heeft gedeeltelijk belegd in duurzame beleggingen zoals gedefinieerd in artikel 2(17) SFDR door onder andere te beleggen in groene obligaties van bedrijven en overheden ter financiering van economische activiteiten (zoals CO2-reductieprojecten of hernieuwbare energie). Echter, kon door het ontbreken van (voldoende betrouwbare) data niet worden vastgesteld of economische activiteiten werden gefinancierd die bijdragen aan (één of meerdere van de zes) EU Taxonomy milieudoelstellingen.

Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?

Bij de beleggingen in groene obligaties heeft de manager een uitsluitingenbeleid toegepast, waardoor geen ernstige afbreuk aan ecologische of sociale beleggingsdoelstellingen is gedaan. Daarnaast hanteerde de aangestelde beheerder een strikt beoordelingsraamwerk voor ondernemingen die groene obligaties uitgeven.

Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Binnen de duurzame beleggingen stonden de navolgende ongunstige effecten centraal:

- (1) Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) (PAI 10),
- (2) Blootstelling aan controversiële wapens (antipersoneelsmijnen, clustermunitie, chemische wapens en biologische wapens) (PAI 14) en
- (3) Landen waarin is belegd met schendingen van sociale rechten (PAI 16).

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten?

De door het pensioenfonds geselecteerde manager voor de allocatie naar groene obligaties heeft een uitsluitingenbeleid toegepast, waardoor niet wordt belegd in bedrijven die zich schuldig maken aan ernstige schendingen van internationale normen (UN Global Compact en/of OESO-richtsnoer voor multinationale ondernemingen).

In de EU-taxonomie is het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” vastgesteld. Dit houdt in dat op taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke EUcriteria.

Het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstige afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Het pensioenfonds heeft in het beleggingsbeleid rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren. Binnen het beleid stonden de navolgende ongunstige effecten centraal:

- Broeikasgasintensiteit van ondernemingen waarin is belegd (PAI 3), via ESG-integratie technieken en het betrokkenheidsbeleid;
- Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) (PAI 10), via het uitsluitingsbeleid en betrokkenheidsbeleid;
- Blootstelling aan controversiële wapens (antipersonneelsmijnen, clustermunition, chemische wapens en biologische wapens) (PAI 14), via het uitsluitingsbeleid, en
- Landen waarin is belegd met schendingen van sociale rechten (PAI 16), via het uitsluitings- en landenbeleid. Het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds is direct van toepassing op alle discretionaire mandaten. Voor fondsoptlossingen wordt dit via het selectiebeleid ingevuld.

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

De lijst bevat de beleggingen **die het grootste aandeel** van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten: van 1 januari 2023 tot 31 december 2023

Grootste	Sector *	%	Land
Frankrijk	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (overheid)	7.01	FR
Nederland	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (overheid)	5.26	NL
Europese Unie	Extraterritoriale organisaties en lichamen (entiteiten/overheden supranationaal)	4.96	BE
Duitsland	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (overheid)	2.58	DE
Apple Inc.	Industrie	1.46	US
Microsoft Corporation	Informatie en communicatie	1.39	US
Nvidia Corporation	Industrie	1.37	US
Finland	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (overheid)	1.35	FI
Tesla, Inc.	Industrie	1.31	US
België	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (overheid)	1.27	BE
Oostenrijk	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (overheid)	1.25	AU
Amazon.com Inc.	Groot- en detailhandel	0.85	US
Brazilië	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (overheid)	0.77	BR
Mexico	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (overheid)	0.75	MX
Alphabet Inc.	Informatie en communicatie	0.73	US

*O.b.v. NACE sectorclassificaties

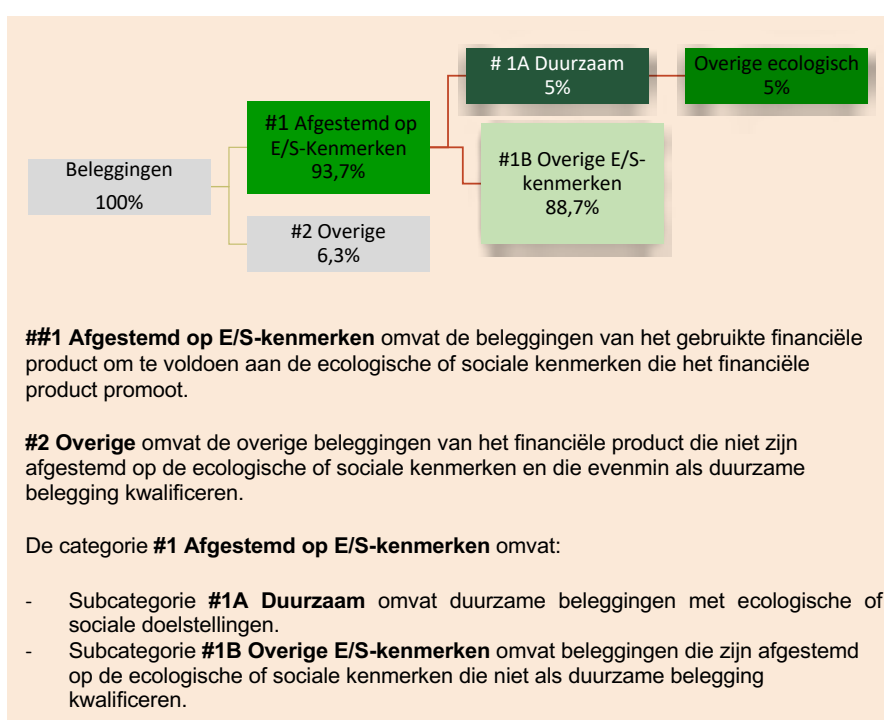
Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

De activa-allocatie beschrijft het aandeel beleggingen in specifieke activa.

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De activa allocatie per eind 2023, is onderstaand weergegeven.

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector*	Activa %
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen (overheid)	28.82
Industrie	15.85
Financiële activiteiten en verzekeringen	15.00
Exploitatie van en handel in onroerend goed	8.31
Informatie en communicatie	7.18
Extraterritoriale organisaties en lichamen (entiteiten/overheden supranationaal)	4.94
Groot- en detailhandel	2.85
Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	1.90
Vervoer en opslag	1.08
Administratieve en ondersteunende diensten	0.58

Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	0.56
Bouwnijverheid	0.48
Verschaffen van accommodatie en maaltijden	0.39
Winning van delfstoffen	0.34
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0.19
Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering	0.10
Kunst, amusement en recreatie	0.07
Overige diensten	0.03
Onderwijs	0.02
Landbouw, jacht en bosbouw	0.00
Overige	11.30

*O.b.v. NACE sectorclassificaties

In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van onderneming waarin is belegd, weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bv. voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeven.

Het pensioenfonds heeft zich gedurende de referentieperiode niet gecommitteerd om te beleggen in duurzame beleggingen met op de EU Taxonomie afgestemde milieudoelstellingen, omdat voldoende betrouwbare gegevens hiervoor tijdens de rapportageperiode niet beschikbaar waren.

☒ Heeft het financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen?

☐ Ja

☐ In fossiel gas

☐ In kernenergie

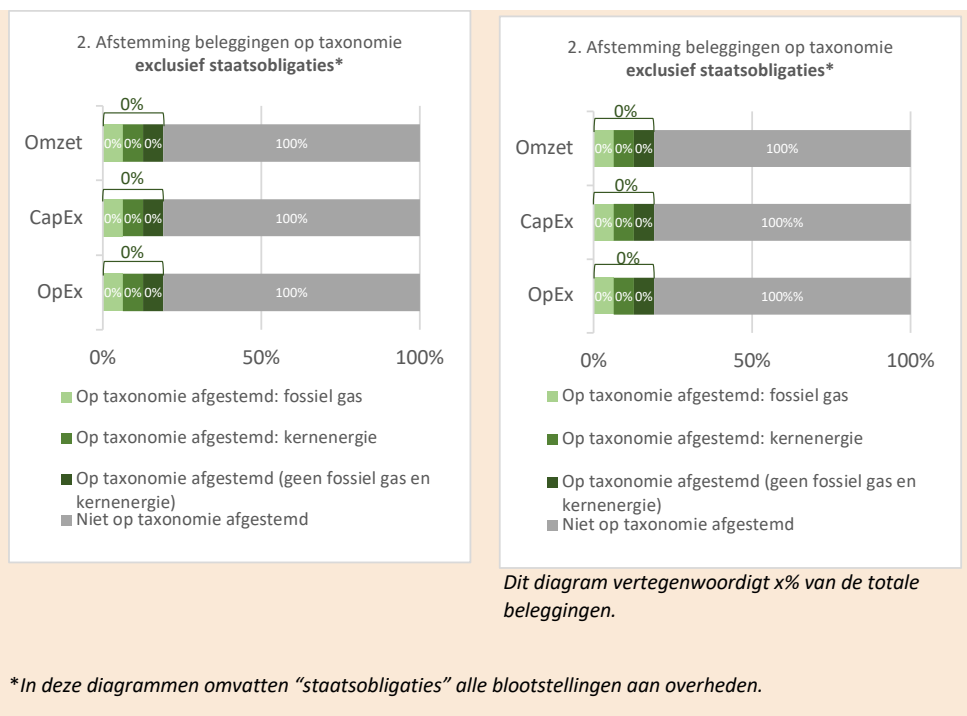
☒ Nee

De onderstaande grafieken geven in het groen het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiële product inclusief staatsobligaties, terwijl het tweede diagram alleen voor de beleggingen van het financiële product in andere producten dan staatsobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd.*

Om te bepalen of aan de EU-taxonomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrenswaarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de

● **Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?**

Dit heeft het fonds niet kunnen vaststellen wegens niet beschikbare data.

● **Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde zich tot eerdere referentieperiodes**

Dit heeft het fonds niet kunnen vaststellen wegens niet beschikbare data.

zijn duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologisch doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?

Per einde 2023 is het aandeel duurzame beleggingen met een ecologisch doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd 5%. Dit betreft het aandeel van de portefeuille in een groene bedrijfsobligatiestrategie met een SFDR artikel 9 classificatie. Door het ontbreken van (voldoende betrouwbare) data kan afstemming op de EU-taxonomie voor deze beleggingen niet vastgesteld worden.

Welke beleggingen zijn opgenomen in "overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Dit zijn de fondsbeleggingen in (1) obligaties van opkomende landen in lokale valuta, (2) obligaties van opkomende landen in harde valuta. Deze categorieën zijn opgenomen met het oog op het verbeteren van het risico/rendementsprofiel van de beleggingsportefeuille. De eerste twee categorieën beleggen hoofdzakelijk in staatsobligaties, maar er kan niet worden uitgesloten dat de beheerder ook in staatsgelieerde ondernemingen belegt. Hiervoor zijn geen ecologische of sociale minimumwaarborgen vastgelegd

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om aan de ecologische en/of sociale kenmerken te voldoen?

Om te kunnen voldoen aan de duurzaamheidskenmerken zijn gedurende de verslagperiode de volgende MVB beleidsinstrumenten ingezet:

1. Uitsluitingsbeleid.

Het pensioenfonds heeft een uitsluitingsbeleid gehanteerd, dat van toepassing is op alle discretionaire mandaten. Hierbij heeft het pensioenfonds ondernemingen geweerd die internationale normen schenden alsmede producenten van controversiële wapens van de beleggingen.

Ten aanzien van beleggingen in beleggingsfondsen heeft het pensioenfonds geen volledige discretie over de uitsluitingen. Het pensioenfonds heeft daarom criteria toegepast bij de selectie en evaluatie van fondsbeleggingen. Hierbij is getoetst in welke mate het door de beheerder gevoerde uitsluitingsbeleid overeenkomt met de criteria van het pensioenfonds.

2. Betrokkenheidsbeleid.

Het fonds heeft een eigen betrokkenheidsbeleid toegepast, waaronder een engagement en stembeleid. Hierbij richt het fonds zich op een structurele dialoog met normschenders, en op onderwerpen die onder meer gerelateerd zijn thema's: klimaatverandering, gelijke kansen en een leven lang leren. Het betrokkenheidsbeleid die van de beheerders van de beleggingsfondsen is meegenomen in de monitoring, en bij de eventuele selectie, van de beleggingsfondsen.

3. ESG-integratie.

Het pensioenfonds heeft duurzaamheidsaspecten geïntegreerd in de beleggingsbeslissing (ESG-integratie). ESG integratie hebben wij zelf toegepast bij beleidsvorming en evt. de besluitvorming om specifieke vermogensbeheerders wel of niet aan te stellen. Daarnaast is dit ook toegepast binnen het beleggingsproces bij onze vermogensbeheerders. Hiertoe heeft het pensioenfonds de CO2e-intensiteit, de ESG-scores, de water- en afval-intensiteit en de hoog-impact controverses van de beleggingsportefeuille periodiek beoordeeld.

Ten aanzien van het thema klimaat heeft het pensioenfonds gedurende de rapportageperiode het aandelenmandaat (ontwikkelde markten) via een EU Klimaatbenchmark laten beheren, waardoor deze op CO2e-intensiteit wordt gestuurd. De doelstelling is dat deze portefeuille in 2050 CO2e netto neutraal is.

Impactbeleggen.

Middels impactbeleggingen hebben wij naast een financieel rendement ook uiting gegeven aan de wens om maatschappelijk nuttige projecten te financieren. Een voorbeeld hiervan zijn onze investeringen in Groene bedrijfsobligaties, gericht op de financiering van de energietransitie. Het pensioenfonds heeft hiertoe een strategische normallocatie naar een groene obligatiestrategie gehanteerd van 5%.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Het pensioenfonds heeft geen referentiebenchmark aangewezen – in de zin van de SFDR-wetgeving – om te bepalen of de pensioenregeling als geheel is afgestemd op de sociale en milieukenmerken die volgens het MVB-beleid worden nagestreefd

Referentiebenchmarks
zijn indices waarmee wordt gemeten of het financiële product voldoet aan de ecologische of sociale kenmerken die dat product promoot.

